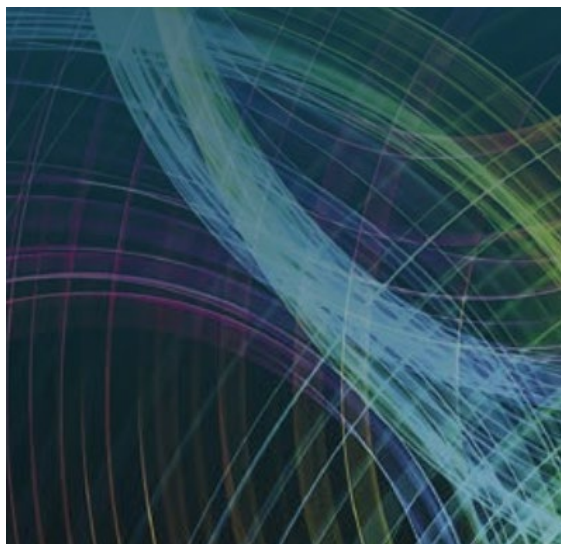

OECD:S VÄGLEDNING OM TILLBÖRLIG AKTSAMHET FÖR ANSVARSFULLT FÖRETAGANDE

Översättning av en del av ett dokument som OECD ursprungligen publicerat på engelska med följande titel: OECD Due Diligence Guidance for Responsible Business Conduct © OECD 2018, <http://mneguidelines.oecd.org/OECD-Due-Diligence-Guidance-for-Responsible-Business-Conduct.pdf>.

Denna översättning är inte gjord av OECD och bör inte betraktas som OECD:s officiella översättning. Översättaren bär ensam ansvaret för översättningens kvalitet och överensstämmelse med källspråkstexten. Om det ursprungliga verket och översättningen skiljer sig åt ska endast det ursprungliga verket anses giltigt.

FÖRORD

Syftet med OECD:s vägledning om tillbörlig aktsamhet för ansvarsfullt företagande (vägledningen) är att hjälpa företag att praktiskt genomföra OECD:s riktlinjer för multinationella företag. I denna vägledning förklarar OECD på ett lättfattligt språk sina rekommendationer och andra bestämmelser om tillbörlig aktsamhet (due diligence). Företag som genomför dessa rekommendationer har bättre förutsättningar att förhindra och hantera negativ påverkan på arbetstagare, mänskliga rättigheter, miljö, bestickning, konsumenter och företagsstyrning som uppstår inom ramen för företagets verksamhet, leverantörskedjor och andra affärsförbindelser. I vägledningens bilaga finns ytterligare förklaringar, tips och illustrativa exempel på tillbörlig aktsamhet.

Denna vägledning är också ett sätt att försöka skapa en samsyn bland regeringar och intressenter om tillbörlig aktsamhet för ansvarsfullt företagande. FN:s vägledande principer för företag och mänskliga rättigheter och ILO:s trepartsförklaring om principer som rör multinationella företag och socialpolitik innehåller också rekommendationer om tillbörlig aktsamhet. Företagen kan ta hjälp av denna vägledning för att genomföra dem.

Vägledningen har tagits fram som en följd av den deklaration som G7-ländernas ledare antog i Schloss Elmau den 7–8 juni 2015. De konstaterade då vikten av att skapa samsyn om tillbörlig aktsamhet, särskilt för små och medelstora företag, och uppmanade företag med verksamhet eller säte i sina länder att genomföra tillbörlig aktsamhet i sina leverantörskedjor. I den deklaration som antogs i Hamburg den 8 juli 2017 åtog sig ledarna för G20-länderna att verka för genomförandet av normer avseende arbetslivet, samhälle, miljö och mänskliga rättigheter i enlighet med internationellt vedertagna ramar för att skapa hållbara och inkluderande leverantörskedjor. De betonade också att företagen här har ett ansvar att genomföra tillbörlig aktsamhet.

Denna vägledning har utarbetats under ledning av OECD:s arbetsgrupp för ansvarsfullt företagande i samarbete med flera olika parter, både i och utanför OECD, samt företrädare för näringslivet, fackföreningar och det civila samhället. I maj 2016 överlämnades ett första utkast till OECD:s arbetsgrupp och institutionella parter för att inhämta deras synpunkter. I februari 2017 hölls ett offentligt samråd om ett reviderat utkast till denna vägledning. En rådgivande flerpartsgrupp bildades i juni 2017 för att hjälpa OECD:s arbetsgrupp att införliva synpunkterna från det offentliga samrådet och färdigställa vägledningen. FN:s råd för mänskliga rättigheter deltog aktivt i detta arbete.

Denna vägledning godkändes av OECD:s arbetsgrupp för ansvarsfullt företagande den 6 mars 2018 och OECD:s investeringskommitté den 3 april 2018. OECD:s ministerråd antog en rekommendation om vägledningen den 30 maj 2018.

OECD har också utarbetat vägledningar för att hjälpa företagen att genomföra tillbörlig aktsamhet för ansvarsfullt företagande inom specifika sektorer och leverantörskedjor, t.ex. mineraler, jordbruk, kläder och skor, utvinning och finans.

AKRONYMER OCH FÖRKORTNINGAR

MKB	Miljökonsekvensbeskrivning
EPZ	Industriell frizon för bearbetning av export (<i>Export processing zone</i>)
ESIA	Utredning av miljömässiga och sociala konsekvenser (<i>Environmental and social impact assessment</i>)
HRIA	Utredning av konsekvenser för mänskliga rättigheter (<i>Human rights impact assessment</i>)
KDM	Kännedom om din motpart
MNF	Multinationellt företag
NHRI	Nationell institution för mänskliga rättigheter (<i>National human rights institution</i>)
NKP	Nationell kontaktpunkt för OECD:s riktlinjer för multinationella företag
OLGM	Klagomålsmekanism på operativ nivå (<i>Operational-level grievance mechanism</i>)
RBC	Ansvarsfullt företagande (<i>Responsible business conduct</i>)
RBC-frågor	Mänskliga rättigheter, inklusive arbets- och anställningsförhållanden och relationer mellan arbetsmarknadens parter, bestickning och korruption, informationshantering och konsumentintressen
SMF	Små och medelstora företag
WPRBC	OECD:s arbetsgrupp för ansvarsfullt företagande (<i>OECD Working Party on Responsible Business Conduct</i>)

INNEHÅLLSFÖRTECKNING

INNEHÅLLSFÖRTECKNING	4
INLEDNING.....	7
BAKGRUND	7
SYFTE	7
TILLÄMPNINGSOMRÅDE	7
I. ÖVERSIKT ÖVER TILLBÖRLIG AKTSAMHET FÖR ANSVARSFULLT FÖRETAGANDE	12
NEGATIV PÅVERKAN OCH RISK.....	13
VARFÖR GENOMFÖRA TILLBÖRLIG AKTSAMHET?	14
VAD ÄR TILLBÖRLIG AKTSAMHET? – GRUNDLÄGGANDE PRINCIPER.....	14
II. TILLBÖRLIG AKTSAMHET-PROCESSEN.....	18
1. INFÖRLIVA ANSVARSFULLT FÖRETAGANDE I POLICYER OCH LEDNINGSSYSTEM	20
2. IDENTIFIERA OCH UTVÄRDERA FAKTISK OCH POTENTIELL NEGATIV PÅVERKAN KOPPLAD TILL FÖRETAGETS VERKSAMHET, PRODUKTER ELLER TJÄNSTER	23
3. UPPHÖR MED, FÖRHINDRA OCH BEGRÄNSA NEGATIV PÅVERKAN.....	28
4. FÖLJ UPP GENOMFÖRANDE OCH RESULTAT	31
5. INFORMERA OM HUR PÅVERKAN HANTERAS.....	32
6. GOTTGÖRA ELLER BIDRA TILL GOTTGÖRELSE VID BEHOV	33
BILAGA.....	35
FRÅGOR OM ÖVERSIKTEN ÖVER TILLBÖRLIG AKTSAMHET FÖR ANSVARSFULLT FÖRETAGANDE	35
Fråga 1. Vilka exempel finns det på negativ påverkan på frågor som omfattas av OECD:s riktlinjer för multinationella företag?.....	36
Fråga 2. Hur kan ett företag integrera jämställdhetsfrågor i sitt tillbörlig aktsamhet-arbete?	39
Fråga 3. Hur kan ett företag fatta beslut om prioritering?	40
Fråga 4. I vilka skeden i tillbörlig aktsamhet-processen är det relevant att prioritera?	43
Fråga 5. Hur skiljer sig prioriteringsarbetet vid risker för mänskliga rättigheter jämfört med annan negativ påverkan?	43
Fråga 6. Hur kan resursbegränsningar hanteras?	44
Fråga 7. Hur kan tillbörlig aktsamhet-arbetet anpassas efter företagets omständigheter?	44
Fråga 8. Vilka är företagets intressenter?	46
Fråga 9. Vad menas med ”meningsfull dialog med intressenter”?.....	47
Fråga 10. När i tillbörlig aktsamhet-arbetet är det viktigt att föra en dialog med intressenter?	48
Fråga 11. Hur kan ett företag föra en dialog med potentiellt sårbara intressenter?	49
Fråga 12. Hur kan företag samarbeta vid genomförandet av tillbörlig aktsamhet?.....	49
Fråga 13. Kan samarbete medföra konkurrensrättsliga risker?	51

FRÅGOR OM TILLBÖRLIG AKTSAMHET-PROCESSEN	53
A.1	54
INFÖRLIVA ANSVARSFULLT FÖRETAGANDE I POLICYER OCH LEDNINGSSYSTEM.....	54
Fråga 14. Vad bör finnas med i företagets policy om ansvarsfullt företagande?	54
Fråga 15. Vilka experter kan företaget ta hjälp av vid utarbetandet av policyer om ansvarsfullt företagande?	54
Fråga 16. Vilka avdelningar eller affärsenheter behöver involveras när företaget fastställer mål och anpassar dem efter företagets policyer för ansvarsfullt företagande?	55
Fråga 17. Hur skiljer sig styrelsens och ledningens ansvar för arbetet med att införliva ansvarsfullt företagande?	57
Fråga 18. Hur kan förväntningar på ansvarsfullt företagande införlivas i affärsförbindelser?	58
A.2	59
IDENTIFIERA OCH UTVÄRDERA FAKTISK OCH POTENTIELL NEGATIV PÅVERKAN KOPPLAD TILL FÖRETAGETS VERKSAMHET, PRODUKTER ELLER TJÄNSTER.....	59
Fråga 19. Vad menas med kartläggning och vad bör företagets kartläggning omfatta? →	59
Fråga 20. Vad menas med sektorsspecifika, produktrelaterade, geografiska och företagsspecifika risker? → <i>Se avsnitt II, 2.1.</i>	60
Fråga 21. Vilka informationskällor kan användas vid skrivbordsforskning? → <i>Se avsnitt II, 2.1.</i>	61
Fråga 22. Hur kan företaget hantera informationsunderskott? →	63
Fråga 23. Hur kan ett företag bedöma risker för negativ påverkan i den egna verksamheten?	63
Fråga 24. Hur kan ett företag prioritera vilka av sina verksamheter eller affärsförbindelser det ska bedöma först?	64
Fråga 25. Hur kan företag göra riskbedömningar av affärsförbindelser som prioriterats vid kartläggningen?	64
Fråga 26. Vad kan en riskbedömning av en affärsförbindelse omfatta och vem bör genomföra en sådan bedömning?	65
Fråga 27. När bör en riskbedömning göras av en affärsförbindelse?	65
Fråga 28. Hur kan företag göra riskbedömningar av affärsförbindelser som de inte har avtal med?... ..	66
Fråga 29. Vad menas med negativ påverkan som företaget "orsakar" eller "bidrar till" eller som är "direkt kopplad" till företagets verksamhet, produkter eller tjänster genom en affärsförbindelse?	68
Fråga 30. Varför har det betydelse på vilket sätt ett företag är delaktigt i negativ påverkan?	70
Fråga 31. Hur kan ett företag prioritera sina åtgärder för att förhindra och begränsa negativ påverkan i sin verksamhet och i sina affärsförbindelser?	71
A.3	72
UPPHÖR MED, FÖRHINDRA OCH BEGRÄNSA NEGATIV PÅVERKAN	72
Fråga 32. Vad är skillnaden mellan att förhindra negativ påverkan och att begränsa negativ påverkan?	72

Fråga 33. Hur bör ett företag förhindra och begränsa faktisk eller potentiell påverkan som den orsakar eller bidrar till?	73
Fråga 34. Hur kan ett företag förhindra och begränsa faktisk eller potentiell påverkan som är direkt kopplad till företagets verksamhet, produkter eller tjänster genom en affärsförbindelse?	75
Fråga 35. Hur kan ett företag förändra sin verksamhet eller sina åtgärder för att förhindra och begränsa negativ påverkan kopplad till sina affärsförbindelser?	75
Fråga 36. Hur kan ett företag använda sitt inflytande?	76
Fråga 37. Hur kan bristen på inflytande hanteras?	77
Fråga 38. Hur kan ett företag hjälpa en affärsförbindelse att förhindra eller begränsa negativ påverkan?	78
Fråga 39. Hur kan ett företag gå till väga för att avveckla en affärsförbindelse?	78
Fråga 40. Hur kan ett företag förhindra och begränsa negativ påverkan kopplad till en affärsförbindelse som det inte har avtal med?	79
A.4	80
FÖLJ UPP GENOMFÖRANDE OCH RESULTAT	80
Fråga 41. Vilken information används vid uppföljning av tillbörlig aktsamhet-arbetet?	80
Fråga 42. Hur kan ett företag följa upp genomförande och resultat?	80
Fråga 43. Vem på företaget arbetar med att följa upp genomförande och resultat?	81
Fråga 44. Hur kan ett företag använda resultatet av denna uppföljning?	82
Fråga 45. Hur bör uppföljningsarbetet prioriteras?	82
A.5	83
INFORMERA OM HUR PÅVERKAN HANTERAS	83
Fråga 46. Vilka sätt är lämpliga för att kommunicera offentligt och med intressenter som påverkas?	83
Fråga 47. Hur förmedlar man viktig information när informationen är kommersiellt känslig?	84
A.6	86
GOTTGÖRA ELLER BIDRA TILL GOTTGÖRELSE VID BEHOV	86
Fråga 48. Hur ser förhållandet ut mellan gottgörelse och tillbörlig aktsamhet? → <i>Se avsnitt II, 6.</i>	86
Fråga 49. Vad menas med "gottgörelse"?	86
Fråga 50. Hur kan ett företag identifiera lämpliga former av gottgörelse?	86
Fråga 51. Vad är "legitima gottgörelsemekanismer"?	87
Fråga 52. Vad menas med att "samarbeta med legitima gottgörelsemekanismer"?	88
Fråga 53. Under vilka omständigheter är olika förfaranden lämpliga för att möjliggöra gottgörelse?	88
Fråga 54. Vad är skillnaden mellan ett system för tidig varning och ett förfarande för att möjliggöra gottgörelse?	89
RÅDETS REKOMMENDATION OM OECD:S VÄGLEDNING OM TILLBÖRLIG AKTSAMHET FÖR ANSVARSFULLT FÖRETAGANDE	90
REFERENSER	93

INLEDNING

BAKGRUND

Denna vägledning om tillbörlig aktsamhet för ansvarsfullt företagande (vägledningen) bygger på OECD:s riktlinjer för multinationella företag. OECD:s riktlinjer för multinationella företag är regeringars icke rekommendationer -bindande till multinationella företag om ansvarsfullt företagande. De bekräftar och uppmuntrar till att företag bidrar positivt till ekonomiska, miljömässiga och sociala framsteg och att företagande kan påverka arbetstagare, mänskliga rättigheter, miljö, bestickning, konsumenter och företagsstyrning negativt. I riktlinjerna för multinationella företag rekommenderar OECD därför att företagen genomför riskbaserad tillbörlig aktsamhet för att förhindra och hantera sådan negativ påverkan som uppstår inom ramen för deras verksamhet, leverantörskedjor och andra affärsförbindelser.

SYFTE

Syftet med denna vägledning är att hjälpa företagen att förstå och genomföra tillbörlig aktsamhet för ansvarsfullt företagande i enlighet med OECD:s riktlinjer för multinationella företag. Tanken är också att främja en samsyn mellan regeringar och intressenter om tillbörlig aktsamhet för ansvarsfullt företagande.

OECD:s riktlinjer för multinationella företag ger företagen utrymme att utforma tillbörlig aktsamhet efter sina egna omständigheter, vad gäller såväl egenskaper, som specifika åtgärder och processer. Företagen bör använda denna vägledning som en ram för att utveckla och stärka sina egna skräddarsydda system och processer för tillbörlig aktsamhet. Vid behov kan de sedan ta fram ytterligare resurser för fortsatt fördjupat lärande.

I OECD:s riktlinjer för multinationella företag finns en unik främjande och klagomålsmekanism – de nationella kontaktpunkterna (NKP). De nationella kontaktpunkterna kan ta hjälp av vägledningen för att förstå och sprida information om OECD:s riktlinjer för multinationella företag. Se ruta 8 för mer information om nationella kontaktpunkter.

TILLÄMPNINGSOMRÅDE

TABELL 1. TILLÄMPNINGSOMRÅDE FÖR OECD:S VÄGLEDNING FÖR ANSVARSFULLT FÖRETAGANDE

Företag

- Alla multinationella företag, oavsett ägarstruktur, i alla sektorer och storlekar, som är verksamma eller har sitt säte i länder som anslutit sig till OECD:s riktlinjer för multinationella företag, inklusive multinationella, små och medelstora företag.
 - Samma förväntningar om ansvarsfullt företagande gäller för multinationella och inhemska företag i de fall OECD:s riktlinjer för multinationella företag är tillämpliga på båda.
 - Alla företag inom den multinationella koncernen – moderbolag och lokala företag, inklusive dotterbolag.
-

TABELL 1. TILLÄMPNINGSSOMRÅDE FÖR OECD:S VÄGLEDNING FÖR ANSVARSFULLT FÖRETAGANDE

Tillbörlig aktsamhet för ansvarsfullt företagande omfattar följande ämnesområden*	• Mänskliga rättigheter (<i>OECD, 2011, kapitel IV</i>) • Arbets- och anställningsförhållanden och relationer mellan arbetsmarknadens parter (<i>OECD, 2011, kapitel V</i>) • Miljö (<i>OECD, 2011, kapitel VI</i>) • Bekämpning av bestickning, mutbrott och utpressning (<i>OECD, 2011, kapitel VII</i>) • Konsumentintressen (<i>OECD, 2011, kapitel VIII</i>) • Informationshantering (<i>OECD, 2011, kapitel III</i>)
Tillbörlig aktsamhet omfattar följande affärsförbindelser	Alla typer av ett företags affärsförbindelser – med leverantörer, franchisetagare, licenstagare, samriskföretag, investerare, klienter, uppdragstagare, kunder, konsulter, finansiella, juridiska och andra rådgivare, samt andra icke-statliga eller statliga enheter med koppling till företagets affärsverksamhet, produkter eller tjänster.

* Vägledningen omfattar inte följande tre kapitel i OECD:s riktlinjer för multinationella företag: vetenskap och teknik, konkurrens och beskattning.

MÅLGRUPP

Vägledningens huvudsakliga målgrupp är yrkesutövare med uppdrag att genomföra tillbörlig aktsamhet i ett företag. OECD:s riktlinjer för multinationella företag omfattar vitt skilda frågor och arbetet med att genomföra tillbörlig aktsamhet i ett företags varierade verksamhet och affärsförbindelser är tvärfunktionellt. Därför är det i regel flera olika affärsenheter, funktionsområden och personer som ansvarar för att genomföra tillbörlig aktsamhet. Denna vägledning kan vara användbar även för andra parter, till exempel i samband med sektorsomfattande initiativ och flerpartsinitiativ som möjliggör samarbete om tillbörlig aktsamhet, liksom för arbetstagare, fackföreningar och arbetstagarrepresentanter¹ samt organisationer i det civila samhället.

UPPLÄGG

Vägledningen inleds med en kort sammanfattning av varje kapitel i OECD:s riktlinjer för multinationella företag. Därefter följer en översikt över tillbörlig aktsamhet, bland annat några centrala begrepp och kännetecken, så att läsaren lätt kan förstå det förhållningssätt till tillbörlig aktsamhet som OECD rekommenderar i riktlinjerna för multinationella företag.

I huvuddelen av denna vägledning beskrivs tillbörlig aktsamhet-processen och åtgärder till stöd för denna steg för steg. I praktiken är dock tillbörlig aktsamhet-processen kontinuerlig, repetitiv och inte nödvändigtvis sekventiell, eftersom flera steg kan genomföras samtidigt och resultaten påverka varandra. I samband med varje steg presenteras praktiska åtgärder som visar hur tillbörlig aktsamhet-processen och stödåtgärderna kan genomföras eller anpassas efter behov. De praktiska åtgärderna ska inte ses som en uttömmande checklista för tillbörlig aktsamhet. De praktiska åtgärderna är inte alltid lämpliga i alla situationer. På samma sätt kan det finnas andra insatser eller genomförandeåtgärder som är lämpliga i vissa situationer.

¹ I denna vägledning används termerna arbetstagarrepresentanter, fackföreningar och representativa organisationer efter eget val, i enlighet med internationella arbetsregler: ILO:s konventioner nr 87 (föreningsfrihet), nr 98 (organisationsrätt och kollektiv förhandlingsrätt) och nr 135 (arbetstagarrepresentanter).

Det finns hänvisningar och korshänvisningar till ytterligare förklaringar, tips och illustrativa exempel på tillbörlig aktsamhet genom hela denna vägledning. Dessa presenteras i form av ”frågor och svar” och hör ihop med specifika avsnitt i vägledningen.

LÄNKAR TILL ANDRA PROCESSER OCH INSTRUMENT

OECD:s sektorsspecifika vägledning om ansvarsfullt företagande

OECD har utarbetat sektorsspecifika vägledningar om tillbörlig aktsamhet för leverantörskedjorna för mineraler, jordbruk samt kläder och skor, och skrifter om god praxis för utvinnings- och finanssektorerna (se OECD, 2016a, OECD, 2016b, OECD, 2016c, OECD, 2017a, och OECD, 2017b). Dessa utarbetades i nära samarbete med regeringar, näringsliv, fackföreningar och det civila samhället. Denna vägledning bygger på samma förhållningssätt som de som formulerades i de sektorsspecifika vägledningarna. Den innehåller dock mer detaljerade rekommendationer som är anpassade efter specifika sammanhang eller sektorer. Vägledningen är inte avsedd att ersätta eller på annat sätt ändra OECD:s befintliga sektorsspecifika eller tematiska vägledningar om ansvarsfullt företagande. Den kan dock utgöra ett komplement till dessa. Om frågor skulle uppstå bör företagen utgå från den vägledning som är mest specifik och relevant för deras verksamhet, leverantörskedja eller sektor.

Andra OECD-instrument

En rad andra OECD-instrument innehåller hänvisningar till OECD:s riktlinjer för multinationella företag. Detta förstärker kopplingen mellan ansvarsfullt företagande och dessa andra områden, bland annat följande: G20/OECD:s principer för företagsstyrning (Principles of Corporate Governance), riktlinjerna för styrning av statligt ägda företag (Guidelines on Corporate Governance of State-Owned Enterprises), gemensamma förhållningssätt till statsstödda exportkrediter och miljömässig och social tillbörlig aktsamhet (Common Approaches for Officially Supported Export Credits and Environmental and Social Due Diligence), politisk ramverk för investeringar (Policy Framework for Investment), rådets rekommendation om offentlig upphandling (Recommendation of the Council on Public Procurement), och rådets rekommendation om bekämpande av bestickning av utländska offentliga tjänstemän i internationella affärsförbindelser (Recommendation of the Council for Further Combating Bribery of Foreign Public Officials in International Business Transactions) (se OECD, 2015a, OECD, 2015b, OECD, 2016d, OECD, 2015c, OECD, 2015d, och OECD, 2009).

Andra multilaterala processer och instrument

OECD strävar efter att denna vägledning i frågor som rör mänskliga rättigheter, inklusive arbetstagares mänskliga rättigheter, ska överensstämma med FN:s vägledande principer för företag och mänskliga rättigheter, ILO:s deklaration om grundläggande principer och rättigheter i arbetslivet, ILO:s konventioner och rekommendationer som det hänvisas till i OECD:s riktlinjer för multinationella företag och ILO:s trepartsförklaring om principer för multinationella företag och socialpolitik (se FN, 2011, ILO, 1998 och ILO, 2017).

KAPITEL I OECD:S RIKTLINJER

I. Begrepp och principer

Det första kapitlet i riktlinjerna innehåller begrepp och principer som ger bakgrunden till alla rekommendationerna i följande kapitel. Dessa begrepp och principer (t.ex. att företagens främsta skyldighet är att följa inhemska lagar) utgör riktlinjernas ryggrad och understryker grundidéerna bakom riktlinjerna.

II. Allmän policy

Det här kapitlet är det första som innehåller specifika rekommendationer till företagen. De ges i form av allmänna policyer som anger tonen och bildar en ram av gemensamma principer för följande kapitel. Kapitlet innehåller viktiga bestämmelser, bland annat om att genomföra tillbörlig aktsamhet, hantera negativ påverkan, samverka med intressenter med mera.

III. Informationshantering

Det är viktigt med tydlig och fullständig information om företagen för en mängd olika användare. I detta kapitel uppmanas företagen att vara transparenta i sin verksamhet och lyhörda för allmänhetens alltmer avancerade krav på information.

IV. Mänskliga rättigheter

Företag kan påverka i stort sett alla internationellt erkända mänskliga rättigheter. Det är därför viktigt att de fullgör sina skyldigheter. Detta nya kapitel i riktlinjerna anknyter till och är anpassat efter FN:s ramverk ”skydda, respektera och åtgärda” och de vägledande principerna för företag och mänskliga rättigheter om hur ramverket bör tillämpas.

V. Arbets- och anställningsförhållanden och relationer mellan arbetsmarknadens parter

ILO är i enlighet med ILO:s deklaration om grundläggande principer och rättigheter i arbetslivet från 1998 det organ som har behörighet att fastställa och behandla internationella arbetsnormer och att främja grundläggande rättigheter i arbetslivet. I det här kapitlet ligger fokus på riktlinjernas betydelse för att få multinationella företag att följa de internationella arbetsnormer som ILO har tagit fram.

VI. Miljö

Kapitlet om miljö innehåller en rad rekommendationer om hur multinationella företag kan förbättra sin miljöprestanda och på bästa sätt bidra till att skydda miljön genom bättre intern förvaltning och planering. Det återspeglar i stora drag principerna och målen i Riodeklarationen om miljö och utveckling och Agenda 21.

FÖR MULTINATIONELLA FÖRETAG

VII. Bekämpa bestickning, mutbrott och utpressning

Bestickning och korruption skadar de demokratiska institutionerna och företagens styrning. Företagen har en viktig uppgift i att bekämpa dessa beteenden. OECD leder de globala insatserna för att skapa lika konkurrensvillkor för internationella företag genom att bekämpa bestickning. Rekommendationerna i riktlinjerna bygger på det omfattande arbete som OECD redan har gjort på området.

VIII. Konsumentintressen

I riktlinjerna uppmanas företagen att tillämpa god affärs-, marknadsförings- och reklampraxis och att säkerställa att de varor som tillhandahålls är säkra och av god kvalitet. Det här kapitlet grundas på det arbete som utförts av OECD:s kommitté för konsumentfrågor och kommitté för finansmarknadsfrågor, samt det arbete som utförts av andra internationella organisationer, inbegripet Internationella handelskammaren, Internationella standardiseringsorganisationen och FN.

IX. Vetenskap och teknik

I det här kapitel konstateras att multinationella företag står för merparten av den tekniköverföring som sker över gränserna. Det syftar till att främja tekniköverföring till värdländer och därmed bidra till deras innovationsförmåga.

X. Konkurrens

I det här kapitlet framhålls vikten av att inhemska och multinationella företag bedriver sin verksamhet i enlighet med alla tillämpliga lagar och andra författningar inom konkurrensrätten, och följer konkurrensreglerna i de jurisdiktioner där verksamheten kan ha konkurrensbegränsande effekter. Företagen måste avstå från konkurrensbegränsande avtal som undergräver en väl fungerande inhemsk och internationell marknad.

XI. Beskattning

Riktlinjerna är det första internationella instrument om ansvarsfullt företagande som omfattar beskattning. Det bidrar till och grundar sig på ett omfattande underlag om beskattning, framför allt OECD:s modell för skatteavtal och FN:s modell för dubbelbeskattningsavtal mellan industriländer och utvecklingsländer. Det här viktiga kapitlet innehåller grundläggande rekommendationer om beskattning.

I. ÖVERSIKT ÖVER TILLBÖRLIG AKTSAMHET FÖR ANSVARSFULLT FÖRETAGANDE

OECD:s riktlinjer för multinationella företag bekräftar och uppmuntrar den positiva inverkan som företagande kan ha på den ekonomiska, miljömässiga och sociala utvecklingen. Samtidigt konstateras att företagandet kan innebära en negativ påverkan på företagsstyrning, arbetstagare, mänskliga rättigheter, miljö, bestickning och konsumenter. Med tillbörlig aktsamhet avses den process som företag genomför i syfte att identifiera, förhindra, begränsa och redogöra för hur de hanterar denna faktiska och potentiella negativa påverkan i den egna verksamheten, leverantörskedjan och andra affärsförbindelser i enlighet med rekommendationerna i OECD:s riktlinjer för multinationella företag. För att tillbörlig aktsamhet ska fungera effektivt bör företagen införliva ansvarsfullt företagande i policyer och ledningssystem för att på så sätt kunna gottgöra den negativa påverkan som de orsakar eller bidrar till. → *Se figur 1.*

NEGATIV PÅVERKAN OCH RISK

Tillbörlig aktsamhet hanterar faktisk eller potentiell negativ påverkan (risk) inom följande områden som omfattas av OECD:s riktlinjer för multinationella företag: mänskliga rättigheter, inklusive arbetstagare och arbetsmarknadens parter, miljö, bekämpning av bestickning och korruption, informationshantering och konsumentintressen (RBC-frågor). I kapitlen i OECD:s riktlinjer för multinationella företag beskrivs i detalj vilken typ av beteende som rekommenderas för ett ansvarsfullt företagande inom respektive område. Sannolikheten för negativ påverkan ökar i situationer där företagets beteende eller omständigheterna kring deras leverantörskedjor eller affärsförbindelser avviker från rekommendationerna i OECD:s riktlinjer för multinationella företag. Risk för negativ påverkan föreligger vid potentiella beteenden som avviker från rekommendationerna i OECD:s riktlinjer för multinationella företag, eftersom de även omfattar potentiell framtida påverkan. → *Se fråga 1 i bilagan.*

RUTA 1. ATT FÖRSTÅ RISK ENLIGT OECD:S RIKTLINJER FÖR MULTINATIONELLA FÖRETAG

För många företag innebär termen risk huvudsakligen företagets risk – finansiell risk, marknadsrisk, operativ risk, anseenderisk osv. Företagen är måna om sin ställning på marknaden i förhållande till sina konkurrenter, sin image och långsiktiga fortlevnad. När de ser på risk så tänker de således i regel på den risk de själva löper. I riktlinjerna ligger fokus dock på sannolikheten för att företagen orsakar, bidrar till eller är direkt kopplad till en negativ påverkan på människor, miljö och samhälle. Det är med andra ord en utåtriktad syn på risk.

Företagen kan identifiera risker inom områden som rör ansvarsfullt företagande genom att titta efter avvikelser mellan det som rekommenderas i OECD:s riktlinjer för multinationella företag å ena sidan och de omständigheter som är förenade med företagets verksamhet, leverantörskedjor eller affärsförbindelser å andra sidan. → *Se fråga 1 i bilagan.*

VARFÖR GENOMFÖRA TILLBÖRLIG AKTSAMHET?

Vissa verksamheter, produkter eller tjänster är i sig förenade med risk, eftersom de sannolikt orsakar, bidrar till eller står i direkt samband med negativ påverkan på frågor som rör ansvarsfullt företagande. I andra sammanhang kanske verksamheten i sig inte är förenad med risk, men omständigheterna (t.ex. bristande rättssäkerhet, bristande efterlevnad av standarder eller beteenden i affärsförbindelser) kan göra att det uppstår en risk för negativ påverkan. Företagen bör använda tillbörlig aktsamhet för att lättare kunna förutse och förhindra eller begränsa denna påverkan. I vissa fall kan tillbörlig aktsamhet hjälpa företagen att ta ställning till om de ska fortsätta med eller som sista utväg upphöra med verksamheten eller affärsförbindelsen, för att risken för negativ påverkan är för stor eller för att åtgärderna för att begränsa påverkan inte har fungerat.

Om företaget faktiskt lyckas förhindra eller begränsa sin negativa påverkan kan det i sin tur även bidra till att företaget ökar sitt positiva bidrag till samhället, förbättrar sina relationer med intressenter och räddar sitt anseende. Tillbörlig aktsamhet kan vara ett sätt för företagen att skapa mervärde, bland annat genom att hitta sätt att minska kostnaderna, öka förståelsen för marknader och strategiska leveranskällor, förbättra hanteringen av företagsspecifika affärsrisker och operativa risker, minska sannolikheten för incidenter som rör frågor som omfattas av OECD:s riktlinjer för multinationella företag och minska exponeringen för systemrisker. Ett företag kan också genomföra tillbörlig aktsamhet för att lättare kunna uppfylla rättsliga krav på ansvarsfullt företagande inom vissa specifika områden. Det kan till exempel vara lokal lagstiftning som rör arbetsrätt, miljö, företagsstyrning, brott eller korruption.

VAD ÄR TILLBÖRLIG AKTSAMHET? – GRUNDLÄGGANDE PRINCIPER

- **Tillbörlig aktsamhet är förebyggande.**

Syftet med tillbörlig aktsamhet är först och främst att undvika att orsaka eller bidra till negativ påverkan på människor, miljö och samhälle, och att försöka förhindra negativ påverkan som är direkt kopplad till företagets verksamhet, produkter eller tjänster genom affärsförbindelser. När företaget inte kan undvika att medverka till negativ påverkan bör det med hjälp av tillbörlig aktsamhet kunna begränsa den, förhindra att den inträffar igen och, om möjligt, gottgöra den.

- **Tillbörlig aktsamhet omfattar flera processer och mål.**

Begreppet tillbörlig aktsamhet omfattar enligt OECD:s riktlinjer för multinationella företag en rad sammanlänkade processer för att identifiera, förhindra och begränsa negativ påverkan, följa upp genomförande och resultat, och redovisa hur företaget hanterar negativ påverkan som avser företagets verksamhet, leverantörskedjor och andra affärsförbindelser. Tillbörlig aktsamhet bör vara en del av företagets beslutsfattande och riskhantering. Den kan i det avseendet utgå från (även om den är bredare än) traditionella tillbörlig aktsamhet-processer som bygger på transaktioner eller ännu mer om sina affärsförbindelser. Genom att införliva ansvarsfullt företagande i policyer och ledningssystem kan företagen lättare förhindra negativ påverkan på frågor som rör ansvarsfullt företagande. Det gör också att företagen lättare kan genomföra tillbörlig aktsamhet i praktiken genom att förtydliga företagets strategi, bygga upp personalens kapacitet, säkerställa tillgången till resurser och förmedla ett tydligt budskap från ledningen.

- **Tillbörlig aktsamhet står i proportion till risken (riskbaserad).**

Tillbörlig aktsamhet är riskbaserad. De åtgärder som ett företag vidtar för att genomföra tillbörlig aktsamhet bör stå i proportion till hur allvarlig den negativa påverkan är och hur sannolikt det är att den uppstår. När den negativa påverkan är allvarlig och det är sannolikt att den uppstår bör tillbörlig aktsamhet-åtgärderna vara mer omfattande. Tillbörlig aktsamhet bör också anpassas efter vilka frågor inom ansvarsfullt företagande som påverkas, t.ex. mänskliga rättigheter, miljö eller korruptionsbekämpning. Det handlar om att skraddarsy strategier för specifika risker och ta hänsyn till hur dessa risker påverkar olika grupper, till exempel genom att tillämpa ett jämställdhetsperspektiv på tillbörlig aktsamhet. →*Se fråga 2 i bilagan.*

- **Tillbörlig aktsamhet kan handla om prioriteringar (riskbaserad).**

När det inte går att hantera all identifierad påverkan på en gång bör företaget fastställa i vilken ordning det vidtar åtgärder baserat på hur allvarlig den negativa påverkan är och hur sannolikt det är att den uppstår. När den allvarligaste påverkan har identifierats och behandlats bör företaget gå vidare med mindre allvarlig påverkan. När ett företag orsakar eller bidrar till negativ påverkan på områden som rör ansvarsfullt företagande, bör det alltid upphöra med den verksamhet som orsakar eller bidrar till påverkan och se till eller samverka till att den avhjälpas. Fastställandet av denna prioritetsordning sker också fortlöpande och i vissa fall kan ny eller framväxande negativ påverkan uppstå och behöva åtgärdas innan företaget går vidare med mindre allvarlig påverkan. När det gäller risker som rör mänskliga rättigheter är det framför allt hur allvarlig den potentiella negativa påverkan är, till exempel om ett senfärdigt agerande skulle få irreparabla konsekvenser, som avgör hur åtgärderna ska prioriteras. →*Se frågorna 3–5 i bilagan.*

- **Tillbörlig aktsamhet är dynamisk.**

Tillbörlig aktsamhet-processen är fortgående, anpassningsbar och föränderlig. Den innehåller rutiner för återkoppling så att företagen kan dra lärdomar av vad som fungerat och inte fungerat. Företagen bör sträva efter att successivt förbättra sina system och processer för att förhindra och hantera negativ påverkan. Ett företag bör genom tillbörlig aktsamhet-processen kunna hantera potentiella förändringar i sin riskprofil när omständigheterna förändras (t.ex. förändringar i ett lands regelverk, framväxande risker i sektorn, utvecklingen av nya produkter eller nya affärsförbindelser).

- **Tillbörlig aktsamhet innebär inte att ansvaret flyttas.**

Varje företag i en affärsförbindelse har ett eget ansvar för att identifiera och hantera negativ påverkan. Rekommendationerna om tillbörlig aktsamhet i OECD:s riktlinjer för multinationella företag är inte tänkta att lägga över ansvaret från regeringar till företag, eller från företag som orsakar eller bidrar till negativ påverkan till de företag som är direkt kopplade till negativ påverkan genom sina affärsförbindelser. I stället rekommenderar de att varje företag hanterar sitt eget ansvar för negativ påverkan. Om denna påverkan är direkt kopplad till ett företags verksamhet, produkter eller tjänster bör företaget i största möjliga utsträckning använda sitt inflytande för att åstadkomma förändring, antingen på egen hand eller i samarbete med andra.

- **Tillbörlig aktsamhet rör internationellt erkända standarder för ansvarsfullt företagande.**

OECD:s riktlinjer för multinationella företag innehåller principer och standarder för ansvarsfullt företagande i enlighet med tillämpliga lagar och internationellt erkända standarder. I dem anges att företagens främsta skyldighet är att följa lagarna i de länder där företagen är verksamma och/eller har sitt säte. Tillbörlig aktsamhet kan hjälpa företagen att uppfylla sina rättsliga skyldigheter i frågor

som rör OECD:s riktlinjer för multinationella företag. I länder där inhemska lagar och andra författningar strider mot de principer och standarder som finns i OECD:s riktlinjer för multinationella företag kan tillbörlig aktsamhet även hjälpa företagen att i största möjliga utsträckning följa riktlinjerna utan att den inhemska lagstiftningen överträds. Ett företag kan enligt inhemsk lagstiftning i vissa fall även behöva vidta åtgärder inom ett specifikt område som rör ansvarsfullt företagande (t.ex. lagar som rör ansvarsfullt företagande inom specifika områden, såsom bestickning av utländska politiker och tjänstemän i offentlig förvaltning, modernt slaveri eller mineraler från konflikttrabbade områden och högriskområden).

- **Tillbörlig aktsamhet kan anpassas efter företagets omständigheter.**

Vilken typ av tillbörlig aktsamhet som bör genomföras och i vilken omfattning beror på faktorer såsom hur stort företaget är, i vilket sammanhang det verkar, vilken affärsmodell det har, vilken ställning det har i leverantörskedjan, samt vilken typ av produkter eller tjänster företaget tillhandahåller. Större företag med expansiv verksamhet och många produkter eller tjänster kan behöva mer formaliserade och omfattande system för att effektivt kunna identifiera och hantera risker än mindre företag med ett begränsat utbud av produkter eller tjänster. → *Se frågorna 6–7 och tabell 4 i bilagan.*

- **Tillbörlig aktsamhet kan anpassas för att hantera svårigheterna med att arbeta med affärsförbindelser.**

Det kan finnas praktiska och juridiska begränsningar för hur företagen kan påverka eller förmå affärsförbindelser att upphöra med, förhindra eller begränsa negativ påverkan på frågor som rör ansvarsfullt företagande eller gottgöra den. Företagen, särskilt små och medelstora företag, kanske inte har tillräckligt marknadsinflytande för att själva kunna påverka sina affärsförbindelser. Företagen kan försöka att övervinna dessa svårigheter att påverka sina affärsförbindelser med hjälp av avtal, förhandsurvals krav, avtal om rösträttsöverföring och licens- och franchiseavtal, samt genom samarbeten för att tillsammans använda sitt inflytande i branschorganisationer eller sektorsövergripande initiativ.

- **Tillbörlig aktsamhet bygger på samverkan med intressenter.**

Intressenter är personer eller grupper som har intressen som kan påverkas av ett företags verksamhet². Samverkan med intressenter kännetecknas av tvåvägskommunikation. Det handlar om att intressenterna snabbt, och i ett format som de kan förstå och få tillgång till, ska kunna utbyta den information som de behöver för att fatta väl underbyggda beslut. För att vara meningsfull är sådan samverkan beroende av alla parter goda vilja. Meningsfull samverkan med berörda intressenter är viktig under hela tillbörlig aktsamhet-processen. Om företaget orsakar eller bidrar till, eller har orsakat eller bidragit till, negativ påverkan är det viktigt med samverkan med påverkade eller potentiellt påverkade intressenter och rättighetsinnehavare. Det kan till exempel, beroende på vilken typ av negativ påverkan det rör sig om, handla om att delta i och utbyta resultat av bedömningar på plats, utveckla riskbegränsande åtgärder, bedriva fortlöpande övervakning och utforma klagomålsmekanismer³.

² Intressenter kan till exempel vara arbetstagare, arbetstagarrepresentanter, fackföreningar (inklusive globala fackförbund), lokala samhällsaktörer, organisationer i det civila samhället, investerare och yrkes-, industri- och branschorganisationer.

³ I fråga 8 i bilagan definieras termerna berörda intressenter, påverkade eller potentiellt påverkade intressenter och rättighetshavare. I frågorna 8–11 i bilagan finns mer information om samverkan med intressenter.

- **Tillbörlig aktsamhet handlar om fortlöpande kommunikation.**

En del i själva tillbörlig aktsamhet-processen är att förmedla information om processer, resultat och planer för tillbörlig aktsamhet. På så sätt kan företaget i sina insatser och i sitt beslutsfattande bygga upp ett förtroende och visa god vilja. Ett företag bör redogöra för hur det identifierar och hanterar faktisk eller potentiell negativ påverkan och kommunicera detta. Informationen bör vara tillgänglig för företagets tilltänkta målgrupp (t.ex. intressenter, investerare, konsumenter osv.) och vara tillräcklig för att visa att företaget hanterar sådan påverkan på lämpligt sätt i förhållande till företagets påverkan. Kommunikationen bör ske med tillbörlig hänsyn till affärssekretess och andra konkurrens-⁴ eller säkerhetsfrågor. Olika strategier kan användas för att kommunicera så mycket som möjligt och samtidigt respektera sekretessfrågor. →*Se fråga 47 i bilagan.*

RUTA 2. SAMARBETE MED ATT GENOMFÖRA DUE DILIGENCE

Företagen kan samarbeta inom en eller flera branscher och med berörda intressenter genom hela due diligence-processen. De förblir dock hela tiden ansvariga för att se till att de genomför due diligence effektivt. De kan till exempel samarbeta för att samla kunskap, öka sitt inflytande och utöka användningen av effektiva åtgärder. Genom att samarbeta inom sin egen sektor kan företagen ofta dela på kostnaderna och spara pengar, vilket kan vara särskilt gynnsamt för små och medelstora företag. →*Se fråga 12 i bilagan.*

I många fall kan företagen samarbeta i due diligence-frågor utan att bryta mot konkurrenslagstiftningen. Företagen, och de samarbetsinitiativ som de deltar i, uppmanas dock att i förebyggande syfte sätta sig in i landets konkurrensrättsliga regler och undvika åtgärder som kan anses bryta mot konkurrenslagstiftningen. →*Se fråga 13 i bilagan.*

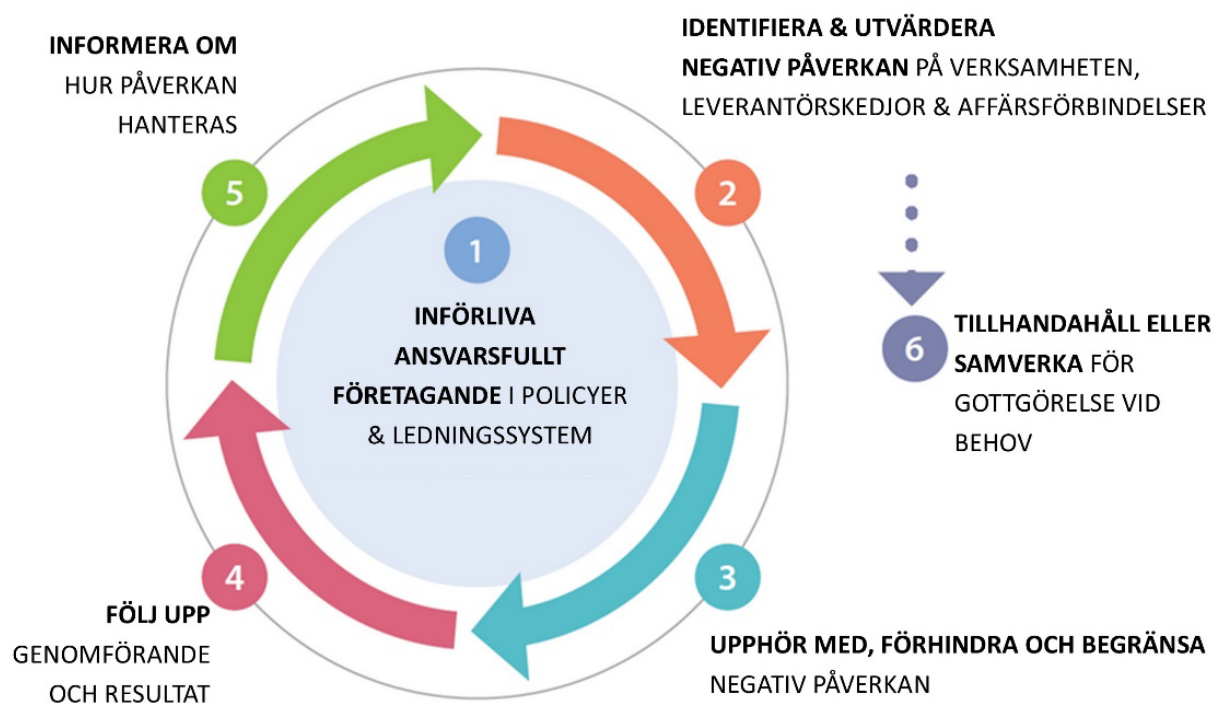
⁴ Konkurrensfrågor bör tolkas i ljuset av tillämplig konkurrenslagstiftning.

II. TILLBÖRLIG AKTSAMHET-PROCESSEN

Tillbörlig aktsamhet-åtgärderna bör stå i proportion till risken och vara lämpliga för ett visst företags omständigheter och kontext. Mot bakgrund av detta beskrivs i följande avsnitt åtgärder: 1) för att införliva ansvarsfullt företagande i företagets policyer och ledningssystem och för att genomföra tillbörlig aktsamhet genom att 2) identifiera faktisk eller potentiell negativ påverkan på frågor som rör ansvarsfullt företagande, 3) upphöra med, förhindra eller begränsa denna påverkan, 4) följa upp genomförande och mäta resultat, 5) informera om hur påverkan hanteras, och 6) för att vid behov göra det möjligt att gottgöra denna påverkan. →Se figur 1.

De praktiska åtgärder som presenteras ska inte ses som en uttömmande checklista för tillbörlig aktsamhet. Alla praktiska åtgärder lämpar sig inte för alla situationer. På samma sätt kan andra praktiska åtgärder eller genomförandeåtgärder som inte beskrivs i denna vägledning vara användbara i vissa situationer.

FIGUR 1. TILLBÖRLIG AKTSAMHET-PROCESSEN OCH STÖDÅTGÄRDER

1. INFÖRLIVA ANSVARSFULLT FÖRETAGANDE I POLICYER OCH LEDNINGSSYSTEM

1.1 Utarbeta, anta och sprid en kombination av policyer om ansvarsfullt företagande som visar företagets åtaganden om att uppfylla principerna och standarderna i OECD:s riktlinjer för multinationella företag och dess planer för att genomföra tillbörlig aktsamhet, som är relevanta för företagets egen verksamhet, dess leverantörskedja och andra affärsförbindelser. → Se frågorna 14–15 i bilagan.

❖ PRAKTISKA ÅTGÄRDER

- a. Granska och uppdatera befintliga policyer om ansvarsfullt företagande (t.ex. i fråga om arbetsvillkor, mänskliga rättigheter, miljö, informationshantering, konsumentskydd, företagsstyrning, samt bekämpning av bestickning, mutbrott och korruption) för att anpassa företaget till principerna och standarderna i OECD:s riktlinjer för multinationella företag.
- b. Utarbeta specifika policyer om företagets största risker, baserat på resultatet av företagets riskbedömning, för att ge vägledning om företagets specifika strategi för att hantera dessa risker. Överväg att låta företagets tillbörlig aktsamhet-planer ingå i dessa policyer.
- c. Offentliggör företagets policyer om ansvarsfullt företagande, t.ex. på företagets webbplats, i företagets lokaler, och i tillämpliga fall, på de lokala språken.
- d. Informera företagets berörda anställda och andra arbetstagare om policyerna, t.ex. under introduktioner eller personalutbildningar, och så ofta som behövs för att upprätthålla medvetenheten.
- e. Uppdatera företagets policyer, eftersom de risker som är förenade med företagets verksamhet, leverantörskedja och andra affärsförbindelser utvecklas och förändras.

1.2 Försök att förankra företagets policyer om ansvarsfullt företagande i företagets tillsynsorgan. Införliva företagets policyer om ansvarsfullt företagande i ledningssystemen så att de genomförs som en del av företagets regelbundna affärsprocesser, samtidigt som hänsyn tas till eventuella regler om dessa enheters oberoende, självständighet och rättsliga struktur i inhemska lagar och andra författningar.

❖ PRAKTISKA ÅTGÄRDER

- a. Låt högsta ledningen ansvara för och sköta tillsynen av tillbörlig aktsamhet och ge styrelsen ansvar för ansvarsfullt företagande mer allmänt. → *Se fråga 16 i bilagan.*
- b. Låt berörda avdelningar ansvara för att genomföra olika aspekter av dessa policyer, med särskilt fokus på de arbetstagare vars åtgärder och beslut i störst utsträckning väntas öka eller minska riskerna. → *Se fråga 16 i bilagan.*
- c. Utveckla eller anpassa befintliga informations- och bokföringssystem för att samla in information om tillbörlig aktsamhet-processer, samt tillhörande beslutsfattande och åtgärder.
- d. Upprätta eller använd befintliga kommunikationskanaler mellan berörda personer i den högsta ledningen och genomförande avdelningar för att utbyta information om och dokumentera risker och beslutsfattande.
- e. Uppmuntra arbetslag och affärsenheter att skapa samsyn kring relevanta aspekter av företagets policyer om ansvarsfullt företagande. Detta kan t.ex. ske genom att bilda tvärfunktionella grupper eller kommittéer som kan utbyta information och gemensamt fatta beslut om risker, inklusive affärsenheter som kan påverka efterlevnaden av policyerna om ansvarsfullt företagande i beslutsfattandet. → *Se fråga 16 i bilagan.*
- f. Erbjud arbetstagarna utbildning för att hjälpa dem att förstå och genomföra relevanta aspekter av policyer om ansvarsfullt företagande och tillhandahåll resurser som står i proportion till den tillbörlig aktsamhet som behövs.
- g. Utarbeta incitament för arbetstagare och affärsenheter som är förenliga med företagets policyer om ansvarsfullt företagande.
- h. Utarbeta eller utgå från eller anpassa befintliga klagomålsförfaranden så att arbetstagarna kan ta upp problem eller framföra klagomål i frågor som rör ansvarsfullt företagande (t.ex. arbetsmetoder, korruption, företagsstyrning).
- i. Utarbeta processer för att hantera, eller vid behov vidta åtgärder för att gottgöra, situationer där policyn om ansvarsfullt företagande inte följs (t.ex. genom extra efterforskningar, kapacitetsuppyggnad eller disciplinära åtgärder/sanktioner).

1.3 Förankra företagets förväntningar och policyer om ansvarsfullt företagande i samarbetet med leverantörer och andra affärsförbindelser. →Se fråga 18 i bilagan.

❖ PRAKTISKA ÅTGÄRDER

- a. Informera leverantörer och andra berörda affärsförbindelser om viktiga aspekter av policyerna om ansvarsfullt företagande.
- b. Inkludera villkor och förväntningar i frågor som rör ansvarsfullt företagande i avtal eller andra former av skriftliga överenskommelser med leverantörer eller andra affärsförbindelser.
- c. Utarbeta och genomför om möjligt förurvalsprocesser för tillbörlig aktsamhet för leverantörer och andra affärsförbindelser. Anpassa dessa processer efter den specifika risken och situationen för att kunna fokusera på de frågor avseende ansvarsfullt företagande som har konstaterats vara relevanta för affärsförbindelserna och deras verksamheter eller verksamhetsområden.
- d. Se till att leverantörer och andra affärsförbindelser har de resurser och den utbildning som de behöver för att förstå och tillämpa relevanta policyer för ansvarsfullt företagande och genomföra tillbörlig aktsamhet.
- e. Försök att förstå och hantera hinder som uppstår till följd av företagets sätt att bedriva verksamheten som kan försvåra för leverantörer och andra affärsförbindelser att genomföra policyer för ansvarsfullt företagande, till exempel företagets inköbspolicy och kommersiella incitament.

2. IDENTIFIERA OCH UTVÄRDERA FAKTISK OCH POTENTIELL NEGATIV PÅVERKAN KOPPLAD TILL FÖRETAGETS VERKSAMHET, PRODUKTER ELLER TJÄNSTER

2.1 Gör en bred kartläggning för att identifiera alla områden inom företagets verksamhet och affärsförbindelser, inklusive leverantörskedjor, där det är störst sannolikhet för betydande risker som rör ansvarsfullt företagande. Kartläggningen kan bland annat omfatta information om sektorsspecifika, geografiska, produktrelaterade och företagsspecifika riskfaktorer, inklusive kända risker som företaget har utsatts för eller väntas utsättas för. Företaget bör med hjälp av denna kartläggning kunna fastställa en första prioritetsordning för de största riskområdena som företaget bör undersöka närmare. Företag med mindre heterogen verksamhet, särskilt mindre företag, behöver inte alltid göra en sådan kartläggning innan de går vidare med att identifiera och prioritera specifik påverkan. →Se frågorna 19–22 i bilagan.

❖ PRAKTISKA ÅTGÄRDER

- a. Upprätta en inledande översiktsskild av företagets verksamhetsområden och olika typer av affärsförbindelser för att förstå vilken information som behöver samlas in.
- b. Samla in information för att förstå vilka de största riskerna är för negativ påverkan med avseende på sektorsspecifika riskfaktorer (t.ex. produkter och deras leverantörskedjor, tjänster och andra verksamheter), geografiska riskfaktorer (t.ex. företagsstyrning och rättsstatsprincipen, konflikter, genomgripande negativ påverkan på mänskliga rättigheter eller miljön) eller företagsspecifika riskfaktorer (t.ex. kända fall av korruption, tjänstefel, genomförande av standarder för ansvarsfullt företagande). →Se fråga 20 i bilagan. Informationen kan bland annat hämtas ur rapporter från regeringar, internationella organisationer, organisationer i det civila samhället, arbetstagarrepresentanter och fackföreningar, nationella institutioner för mänskliga rättigheter, medier eller andra experter. →Se frågorna 21–22 i bilagan.
- c. Rådgör med relevanta intressenter och experter om det finns luckor i informationen.
- d. Beakta information som inhämtats via system för tidig varning (t.ex. hjälplinjer) och klagomålsmekanismer.
- e. Identifiera de största riskområdena i fråga om ansvarsfullt företagande och ta i första hand dessa som utgångspunkt för en djupare bedömning av potentiell och faktisk påverkan.
- f. Se över resultatet av kartläggningen regelbundet.
- g. Uppdatera kartläggningen med ny information vid större förändringar i företaget. Det kan till exempel vara när företaget börjar bedriva verksamhet i eller göra inköp från ett nytt land, tar fram ett nytt produkt- eller tjänsteutbud som skiljer sig väsentligt från det befintliga utbudet, förändrar en produkts eller tjänsts sammansättning, eller omstrukturerar eller inleder nya former av affärsförbindelser (t.ex. företagskoncentrationer, företagsförvärv, nya klienter och marknader).

2.2 Genomför med utgångspunkt i de största riskområden som identifierats ovan upprepade och successivt mer djuplodande bedömningar av prioriterade verksamheter, leverantörer och andra affärsförbindelser för att identifiera och utvärdera specifik faktisk och potentiell negativ påverkan som rör ansvarsfullt företagande. → Se frågorna 23–28 i bilagan.

❖ PRAKTISKA ÅTGÄRDER

- a. Kartlägg företagets verksamhet, leverantörer och andra affärsförbindelser, inklusive berörda leverantörskedjor, som är relevanta för den prioriterade risken.
- b. Upprätta en förteckning över de specifika standarder och frågor om ansvarsfullt företagande som gäller för den risk som är under bedömning, inklusive tillämpliga bestämmelser i OECD:s riktlinjer för multinationella företag, samt inhemska lagar och tillämpliga internationella och branschspecifika ramar om frågor som rör ansvarsfullt företagande.
- c. Inhämta, när det är lämpligt och möjligt, relevant information om affärsförbindelser som företaget inte har avtal med (t.ex. underleverantörer utanför "första ledet" ("Tier 1")). Upprätta processer, antingen enskilt eller gemensamt, för att göra riskbedömningar av mer avlägsna led i affärsförbindelsen, bland annat genom att se över befintliga bedömningar och samverka med aktörer i leverantörskedjans mellanled och kontrollpunkter för att utvärdera deras tillbörlig aktsamhet-praxis i ljuset av denna vägledning.
- d. Bedöm typen och omfattningen av den faktiska och potentiella påverkan på prioriterade verksamheter, leverantörer eller andra affärsförbindelser (dvs. vilka frågor som rör ansvarsfullt företagande som påverkas och på vilket sätt, hur omfattande påverkan är osv.). Använd i förekommande fall information från företagets egna, eller tredjepart miljökonsekvensbeskrivningar, beskrivningar av miljömässiga och sociala konsekvenser, beskrivningar av konsekvenser för mänskliga rättigheter, rättsliga översyner, kontrollsystem för korruption, finansiella revisioner (avsedda för offentliggörande), arbetsmiljöinspektioner, och andra relevanta bedömningar av affärsförbindelser som genomförs av företaget, branschen eller flerpartsinitiativ, inklusive revisioner som rör miljö, sociala aspekter och arbetsvillkor, korruptionsbedömningar och förfaranden för att känna sin motpart.
- e. Identifiera verksamheter som inte i tillräcklig utsträckning genomförs i en lämplig rättslig och institutionell ram för att skydda alla berörda personers och företags rättigheter.
- f. Utvärdera riskerna i fråga om ansvarsfullt företagande före en föreslagen affärsverksamhet (t.ex. ett företagsförvärv, en omstrukturering eller en nyutvecklad produkt eller tjänst) för att förutsäga hur den föreslagna verksamheten och därmed förknippade affärsförbindelser negativt kan påverka specifika frågor som rör ansvarsfullt företagande.
- g. Gör med jämna mellanrum en ny bedömning av denna påverkan vid behov: inför större beslut eller förändringar av verksamheten (t.ex. marknadsinträde, produktlansering, policyändring, eller större förändringar av verksamheten), efter eller inför förändringar av den operativa miljön (t.ex. ökade sociala spänningar), och med jämna mellanrum under hela den tid verksamheten eller affärsförbindelsen pågår.
- h. När det gäller påverkan som rör mänskliga rättigheter, rådgör och samarbeta med påverkade och potentiellt påverkade rättighetshavare, inklusive arbetstagare, arbetstagarrepresentanter och fackföreningar, för att samla in information om negativ

påverkan och risker, och beakta potentiella hinder som förhindrar intressenter att effektivt delta i sådana konsultationer. Om det inte går att rådgöra med rättighetshavare direkt, överväg rimliga alternativ, såsom att utnyttja tillförlitliga, oberoende expertresurser, däribland människorättsförsvarare, fackföreningar och grupper i det civila samhället. Rådgör med rättighetshavare som är potentiellt påverkade både före och under projekt eller verksamheter som kan påverka dem (t.ex. genom bedömningar på plats). → *Se frågorna 8–11 och 25.*

- i. Uppmärksamma vid bedömningen av påverkan som rör mänskliga rättigheter särskilt potentiell negativ påverkan på personer ur grupper eller befolkningar som kan löpa en förhöjd risk för sårbarhet eller marginalisering, och olika risker som kan drabba kvinnor och män.
- j. För företag med flera olika enheter inom en företagskoncern ge stöd till lokala enheter att göra sina egna bedömningar.

- 2.3 **Bedöm företagets delaktighet i den identifierade faktiska eller potentiell negativ påverkan för att fastställa lämpliga åtgärder (se 3.1 och 3.3). Bedöm särskilt om företaget orsakat (eller skulle kunna orsaka) den negativa påverkan, eller bidragit (eller skulle kunna bidra) till den negativa påverkan, eller om den negativa påverkan är (eller skulle kunna vara) direkt kopplad till dess verksamhet, produkter eller tjänster genom en affärsförbindelse. → Se frågorna 29–30 i bilagan.**

❖ **PRAKTISKA ÅTGÄRDER**

- a. Rådgör med affärsförbindelser, andra berörda företag och andra berörda intressenter.
- b. Rådgör med intressenter som påverkas och rättighetshavare eller deras berättigade företrädare.
- c. Rådfråga vid behov relevanta interna eller externa experter.
- d. Om intressenter som påverkas eller rättighetshavare inte delar företagets bedömning av företagets delaktighet i den faktiska eller potentiella negativa påverkan, samarbeta i god tro inom de legitima mekanismer som finns för att hitta en lösning där det finns motsättningar och gottgöra påverkan. → Se frågorna 51–52 i bilagan.

2.4 Baserat på den information som inhämtats om faktisk och potentiell negativ påverkan, prioritera vid behov den största risken och påverkan som rör ansvarsfullt företagande utifrån hur allvarlig den är och hur sannolikt det är att den uppstår. En sådan prioritering kan bli aktuell när det inte går att hantera all potentiell och faktisk negativ påverkan omedelbart. När den allvarligaste påverkan har identifierats och behandlats bör företaget gå vidare med mindre allvarlig påverkan.
→Se frågorna 3–5 och 31 i bilagan.

❖ PRAKTISKA ÅTGÄRDER

- a. Ta reda på om viss potentiell eller faktisk påverkan åtminstone till viss del kan hanteras omedelbart (t.ex. uppdatera avtalsvillkor med leverantörer, ändra revisionsprotokoll för att fokusera på risker som kan ha förbisetts under tidigare revisioner).
- b. Hantera i första hand verksamheter som, baserat på företagets bedömning av sin delaktighet i negativ påverkan enligt 2.3, orsakar eller bidrar till negativ påverkan på frågor som rör ansvarsfullt företagande.
- c. När det gäller påverkan som involverar affärsförbindelser, bedöm i vilken utsträckning affärsförbindelserna har lämpliga policyer och utarbetade rutiner för att själva identifiera, förhindra och begränsa risker som rör ansvarsfullt företagande.
- d. Om det inte går att hantera all faktisk och potentiell negativ påverkan som är direkt kopplad till företagets verksamhet, produkter eller tjänster genom affärsförbindelser (eller inte går att hantera dem i den utsträckning som skulle önskas), utvärdera hur sannolik och hur allvarlig den identifierade påverkan eller risken är för att förstå vilka frågor som bör hanteras först.
- e. Rådgör med affärsförbindelser, andra berörda företag och intressenter och rättighetshavare som påverkas eller potentiellt påverkas om prioriteringsbeslut.
- f. Rådfråga vid behov relevanta interna eller externa experter.

3. UPPHÖR MED, FÖRHINDRA OCH BEGRÄNSA NEGATIV PÅVERKAN

- 3.1 Upphör med verksamhet som, baserat på företagets bedömning av sin delaktighet i negativ påverkan enligt 2.3, orsakar eller bidrar till negativ påverkan på frågor som rör ansvarsfullt företagande. Utarbeta och genomför planer som är lämpliga för att förhindra och begränsa potentiell (framtida) negativ påverkan. → Se frågorna 32–33 i bilagan.**

❖ PRAKTISKA ÅTGÄRDER

- a. Ge tillämplig senior beslutsfattare ansvar för att se till att verksamhet som orsakar eller bidrar till negativ påverkan upphör, och för att förhindra verksamhet som kan orsaka eller bidra till negativ påverkan i framtiden.
- b. Vid komplex påverkan eller verksamhet som kan vara svår att stoppa på grund av operativa, avtalsenliga eller juridiska frågor, upprätta en färdplan för hur företaget ska gå till väga för att upphöra med den verksamhet som orsakar eller bidrar till negativ påverkan. Det kan handla om att involvera intern juridisk rådgivning och samarbete med påverkade eller potentiellt påverkade intressenter och rättighetshavare.
- c. Uppdatera företagets policyer för att ge vägledning om hur företaget ska undvika och hantera negativ påverkan i framtiden och se till att de genomförs.
- d. Tillhandahåll lämplig utbildning för företagets berörda arbetstagare och ledning.
- e. Utgå från resultatet av riskbedömningen för att uppdatera och förstärka ledningssystemen för att bättre spåra information och uppmärksamma risker innan negativ påverkan uppstår. → Se avsnitt 1.2.
- f. Rådgör och samarbete med intressenter som påverkas eller potentiellt påverkas och rättighetshavare och deras representanter för att utarbeta lämpliga åtgärder och genomföra planen. → Se frågorna 8–11 i bilagan.
- g. Försök vid kollektiv eller kumulativ påverkan (dvs. där företaget endast är en av flera enheter som bidrar till den negativa påverkan) att i förekommande fall samarbeta med andra involverade enheter för att få påverkan att upphöra och förhindra att den uppstår på nytt eller för att förhindra att risker uppträder, t.ex. genom branschinitiativ och samarbete med regeringar. → Se ruta 6 i bilagan.
- h. Om företaget bidrar till negativ påverkan eller risker som orsakas av någon annan enhet bör den vidta de åtgärder som behövs för att sluta bidra eller förhindra att den bidrar enligt ovan. Det bör även öka och utnyttja sitt inflytande för att i största möjliga utsträckning begränsa eventuell fortsatt påverkan. → Se avsnitt 3.2 c–e och fråga 34 i bilagan.

- 3.2 Utifrån företagets prioritetsordning (se avsnitt 2.4) upprätta och genomföra planer för att försöka att förhindra eller begränsa faktisk eller potentiell negativ påverkan avseende ansvarsfullt företagande som är direkt kopplad till företagets verksamhet, produkter eller tjänster genom affärsförbindelser. Lämpliga åtgärder för att hantera risker förenade med affärsförbindelser kan ibland vara att fortsätta affärsförbindelsen under hela riskbegränsningsinsatsen eller att tillfälligt avbryta den medan riskbegränsningsarbetet pågår. Det kan också vara att avveckla affärsförbindelsen, t.ex. om företaget inte lyckas begränsa riskerna, om företaget anser att riskerna inte går att begränsa eller på grund av allvaret den negativa påverkan. Företaget bör i beslutet att avveckla affärsförbindelsen väga in potentiell social och ekonomisk negativ påverkan. Företaget bör i dessa planer ange vilka åtgärder företaget kommer att vidta, samt vad det förväntar sig av sina leverantörer, köpare och andra affärsförbindelser. →Se frågorna 34–40 i bilagan.**

❖ PRAKTISKA ÅTGÄRDER

- a. Utse vem som ska ansvara för att utarbeta, genomföra och övervaka dessa planer.
- b. Hjälp eller samarbeta med berörda affärsförbindelser för att utarbeta lämpliga planer för att förhindra eller begränsa identifierad negativ påverkan inom rimliga och tydligt fastställda tidsramar. Planerna bör innehålla kvalitativa och kvantitativa indikatorer för att definiera och mäta förbättringar (som ibland kallas förbättringsplaner). →Se fråga 38 i bilagan.
- c. Använd i största möjliga utsträckning företagets inflytande för att förmå affärsförbindelsen att förhindra eller begränsa negativ påverkan eller risker. →Se frågorna 36 och 40 i bilagan.
- d. Om företaget inte har tillräckligt inflytande, försök att hitta sätt att öka inflytandet över affärsförbindelsen, bland annat genom uppsökande arbete från ledande befattningshavare och genom kommersiella incitament. Samarbeta i största möjliga utsträckning med andra aktörer för att bygga upp och utöva gemensamt inflytande, till exempel genom samsarbetsinsatser i branschföreningar, eller genom samverkan med regeringar. →Se fråga 37 i bilagan.
- e. För att förhindra potentiell (framtida) negativ påverkan och hantera faktisk påverkan, försök att bygga upp inflytandet i nya och befintliga affärsförbindelser, t.ex. genom policyer eller uppförandekoder, avtal, skriftliga överenskommelser eller användningen av marknadsinflytande. →Se avsnitt II, 1.3 och fråga 36 i bilagan.
- f. När det gäller påverkan på mänskliga rättigheter, uppmana enheter som orsakar eller bidrar till negativ påverkan att rådgöra och samarbeta med påverkade eller potentiellt påverkade rättighetshavare eller deras företrädare i arbetet med att utarbeta och genomföra förbättringsplaner. →Se frågorna 8–11 i bilagan.
- g. Hjälp berörda leverantörer och andra affärsförbindelser att förhindra eller minska negativ påverkan eller risker, t.ex. genom att tillhandahålla utbildning, uppgradera anläggningar eller stärka sina ledningssystem, för att åstadkomma fortlöpande förbättringar. →Se fråga 38 i bilagan.
- h. Överväg som en sista utväg att avveckla samarbetet med leverantören eller affärsförbindelsen om en negativ påverkan inte går att förhindra eller begränsa, om den

negativa påverkan är irreparabel, om det inte finns några rimliga utsikter för förändring, eller om allvarlig negativ påverkan eller risker identifieras och den enhet som orsakar påverkan inte omedelbart vidtar åtgärder för att förhindra eller begränsa den. Företaget bör i alla planer på att avveckla samarbetet även beakta hur viktig leverantören eller affärsförbindelsen är för företaget, vilka de juridiska följderna blir av att bevara eller avsluta förbindelsen och hur en avveckling skulle kunna förändra påverkan i praktiken. Företaget bör också beakta tillförlitlig information om vilka negativa sociala och ekonomiska effekter beslutet att avveckla samarbetet kan få. →*Se fråga 39 i bilagan.*

- i. Om ett företag beslutar att behålla en affärsförbindelse bör det kunna redogöra för vilka åtgärder det vidtar för att begränsa riskerna. Det bör också vara medvetet om de anseenderisker, finansiella risker eller juridiska risker som det innebär att fortsätta samarbetet.
- j. Uppmana berörda myndigheter i det land där påverkan uppstår att agera, t.ex. genom inspektioner, upprätthållande och tillämpning av gällande lagar och andra författningar. →*Se ruta 6.*

4. FÖLJ UPP GENOMFÖRANDE OCH RESULTAT

4.1 Följ upp genomförandet och effektiviteten av företagets tillbörlig aktsamhet-arbete, dvs. dess åtgärder för att identifiera, förhindra, begränsa och, i förekommande fall, främja åtgärder för att gottgöra påverkan, bland annat tillsammans med affärsförbindelser. Använd sedan de lärdomar som dras från uppföljningen för att förbättra dessa processer i framtiden. → Se frågorna 41–45 i bilagan.

❖ PRAKTISKA ÅTGÄRDER

- a. Övervaka och följ upp genomförandet och resultatet av företagets egna interna åtaganden, insatser och mål när det gäller tillbörlig aktsamhet. Företaget kan t.ex. regelbundet utföra interna eller externa granskningar eller revisioner av utfallet och förmedla resultatet på olika nivåer inom företaget.
- b. Utvärdera affärsförbindelserna regelbundet för att kontrollera att riskbegränsningsåtgärderna genomförs eller för att kontrollera att den negativa påverkan faktiskt har förhindrats eller begränsats.
- c. När det gäller påverkan på de mänskliga rättigheterna som företaget har orsakat eller bidragit till eller kan komma att orsaka eller bidra till, försök att rådgöra och samarbeta med påverkade eller potentiellt påverkade rättighetshavare, inklusive arbetstagare, arbetstagarrepresentanter och fackföreningar. → Se frågorna 8–11 i bilagan.
- d. Främja genomförandet av regelbundna granskningar av relevanta flerparts- och branschinitiativ som företaget deltar i, bland annat av deras överensstämmelse med denna vägledning och deras värde för företaget när det gäller att hjälpa det att identifiera, förhindra eller begränsa negativ påverkan kopplad till dess verksamhet, med beaktande av initiativens oberoende. → Se fråga 12 i bilagan.
- e. Identifiera negativ påverkan eller risker som kan ha förbisetts vid tidigare tillbörlig aktsamhet-processer och inkludera dessa i framtiden.
- f. Använd de lärdomar som dragits under företagets tillbörlig aktsamhet-arbete för att förbättra processen och resultaten i framtiden. → Se fråga 44 i bilagan.

5. INFORMERA OM HUR PÅVERKAN HANTERAS

5.1 Förmedla externt relevant information om tillbörlig aktsamhet-policyer, processer och åtgärder för att identifiera och hantera faktisk eller potentiell negativ påverkan, inklusive resultatet och utfallet av dessa åtgärder. → Se frågorna 46–47 i bilagan.

❖ PRAKTISKA ÅTGÄRDER

- a. Rapportera offentligt om företagets tillbörlig aktsamhet-processer, med tillbörlig hänsyn till affärssekretess och andra konkurrens- eller säkerhetshänsyn, t.ex. i företagets årsrapporter, hållbarhetsrapporter, rapporter om ansvarsfullt företagande eller andra former av offentliggörande. Inkludera policyer om ansvarsfullt företagande, information om åtgärder som vidtagits för att införliva ansvarsfullt företagande i policyer och ledningssystem, och företagets största identifierade riskområden, samt information om identifierade, prioriterade och negativ påverkan som bedömts som allvarig, eller risk, prioriteringskriterier, vidtagna åtgärder för att förhindra eller begränsa dessa risker, om möjligt inklusive beräknad tidsplan och riktmärken för förbättringar och resultat, åtgärder för att följa upp genomförande och resultatsamt företagets tillhandahållande av eller samarbete för gottgörelse.
- b. Offentliggör informationen ovan på ett sätt som är lättillgängligt och lämpligt, t.ex. på företagets webbplats, i företagets lokaler och på de lokala språken.
- c. När det gäller påverkan på de mänskliga rättigheterna som företaget orsakar eller bidrar till, var beredd att så snart som möjligt, på ett kulturellt medvetet och tillgängligt sätt, informera rättighetshavare som påverkas eller potentiellt påverkas om de av ovannämnda punkter som är särskilt relevanta för dem, särskilt när de eller någon för deras räkning påtalar relevanta problem. → Se avsnitt II, 2.4 och avsnitt II, 2.12

6. GOTTGÖRA ELLER BIDRA TILL GOTTGÖRELSE VID BEHOV

6.1 När företaget konstaterar att det har orsakat eller bidragit till faktisk negativ påverkan, hantera denna påverkan genom att se till eller samverka till gottgörelse. → *Se avsnitt 2.3 och frågorna 48–50 i bilagan.*

❖ PRAKTISKA ÅTGÄRDER

- a. Försök att hjälpa de personerna som påverkats att återgå till den situation de skulle ha befunnit sig i om den negativa påverkan inte hade uppstått (om möjligt) och möjliggör gottgörelse som står i proportion till den negativa påverkans allvarlighetsgrad och omfattning.
- b. Följ lagen och försök att hitta internationella riktlinjer för gottgörelse om sådana finns. Om sådana standarder eller riktlinjer inte finns, överväg att vidta sådana gottgörande åtgärder som motsvarar dem som vidtas i liknande fall.
 - i. Vilken typ av gottgörelse eller kombination av gottgörande åtgärder som är lämpliga beror på typen av och omfattningen av den negativa påverkan. Det kan bland annat handla om ursäkter, återställande eller återupprättelse (t.ex. återanställa avskedade arbetstagare, erkänna fackföreningar vid kollektiva förhandlingar), ekonomisk eller annan ersättning (t.ex. upprätta ersättningsfonder för brottsoffer eller för framtida program för uppsökande verksamhet och utbildning), bestraffning (t.ex. avskeda personal som gjort sig skyldig till tjänstefel) och åtgärder för att förhindra framtida negativ påverkan. → *Se fråga 50 i bilagan.*
- c. När det gäller påverkan på de mänskliga rättigheterna, rådgör och samarbeta med påverkade rättighetshavare och deras företrädare vid fastställandet av gottgörelse. → *Se frågorna 8–11 och 50.*
- d. Försök att utvärdera om de som framfört klagomål är nöjda med processen och dess resultat.

6.2 Tillhandahåll eller samarbeta i förekommande fall med legitima

gottgörelsemekanismer genom vilka intressenter och rättighetshavare som påverkas kan framföra klagomål och försöka få företaget att hantera dem. Att hänvisa en misstänkt påverkan till en legitim avhjälpningsmekanism kan vara särskilt användbart i situationer där det råder delade meningar om huruvida företaget orsakat eller bidragit till negativ påverkan eller om vilken typ av gottgörande åtgärd som ska tillhandahållas och i vilken omfattning. → Se avsnitt II, 2.3 och frågorna 51–54 i bilagan.

❖ PRAKTISKA ÅTGÄRDER

- a. Samarbeta i god tro inom de mekanismer som finns i eller utanför domstol. Till exempel kan ett specifikt fall överlämnas till en nationell kontaktpunkt eller behandlas inom ramen för initiativ som tillhandahåller andra typer av klagomålsmekanismer för behandling av företagets agerande. Om den faktiska negativa påverkan utgör en straffrättslig eller administrativ överträdelse kan företaget bli föremål för åtal eller administrativa påföljder.
- b. Upprätta klagomålsmekanismer på operativ nivå, till exempel interna klagomålsmekanismer för anställda eller externa klagomålssystem. Det kan handla om att upprätta ett klagomålsförfarande som bland annat omfattar en färdplan för att gottgöra och hantera klagomål, tidsfrister för hantering av klagomål, förfaranden för att hantera klagomål om parterna inte är överens eller om påverkan är särskilt allvarig, fastställande av de operativa klagomålsmekanismernas mandat, samråd med berörda intressenter om lämpliga former av klagomålsmekanismer på operativ nivå och kulturellt anpassade och tillgängliga metoder för hantering av klagomål, personal och resurser till den operativa klagomålsmekanismen samt uppföljning och övervakning av mekanismens resultat. När det gäller påverkan på de mänskliga rättigheterna, se till att klagomålsmekanismerna på operativ nivå uppfyller centrala kriterier för legitimitet, tillgänglighet, förutsägbarhet, jämlikhet, förenlighet med OECD:s riktlinjer för multinationella företag, transparens och dialogbaserad samverkan.
- c. Samarbeta med arbetstagarrepresentanter och fackföreningar för att upprätta ett förfarande som de kan använda för att framföra klagomål till företaget, till exempel genom klagomålsmekanismer fastställda i kollektivavtal eller genom globala ramavtal.

BILAGA

FRÅGOR OM ÖVERSIKTEN ÖVER TILLBÖRLIG AKTSAMHET FÖR ANSVARSFULLT FÖRETAGANDE

TILLBÖRLIG AKTSAMHET FÖR ANSVARSFULLT FÖRETAGANDE – EXEMPEL OCH FÖRKLARINGAR

Dessa exempel och förklaringar har valts ut för att illustrera några av rekommendationerna i OECD:s vägledning för ansvarsfullt företagande. De innehåller inte några nya eller ytterligare rekommendationer om ansvarsfullt företagande.

Tillbörlig aktsamhet är ett sätt att hantera faktisk eller potentiell negativ påverkan (risk) inom följande områden som omfattas av OECD:s riktlinjer för multinationella företag: mänskliga rättigheter, inklusive arbetstagare och arbetsmarknadens parter, miljö, bekämpning av bestickning, mutbrott och korruption, informationshantering och konsumentintressen.

→Se avsnitt I, Negativ påverkan och risk.

Fråga 1. Vilka exempel finns det på negativ påverkan på frågor som omfattas av OECD:s riktlinjer för multinationella företag?

TABELL 2. EXEMPEL PÅ NEGATIV PÅVERKAN PÅ FRÅGOR SOM OMFATTAS AV OECD:S RIKTLINJER FÖR MULTINATIONELLA FÖRETAG

OMRÅDE	EXEMPEL PÅ NEGATIV PÅVERKAN ¹
Informationshantering ²	• Underlåtelse att offentliggöra väsentlig information om företagets finansiella resultat och rörelseresultat, affärsmålen, betydande aktieposter och rösträtt, arvodespolicy för styrelsemedlemmar och företagsledarna och information om styrelsemedlemmarna, transaktioner med andra parter i intressegemenskapen, förutsebara riskfaktorer, frågor avseende de anställda och andra intressenter, strukturer och policy för styrning. • Underlåtelse att snarast möjligt ge allmänheten och arbetstagarna adekvat, jämförbar och kontrollerbar information (när det är lämpligt) om de möjliga miljömässiga, hälso- och säkerhetsbetingade konsekvenserna av företagets verksamhet.
Mänskliga rättigheter	• Tvångsarbete³. • Lönediskriminering vid lika eller likvärdigt arbete. • Könsrelaterat våld eller trakasserier, inklusive sexuella trakasserier. • Underlåtelse att identifiera och på lämpligt sätt föra en dialog med urbefolkningar när sådana finns och kan påverkas av företagets verksamhet. • Inblandning i repressalier mot det civila samhället och försvarare av mänskliga rättigheter som dokumenterar, protesterar mot eller på annat sätt tar upp hur projekt potentiellt eller faktiskt påverkar mänskliga rättigheter. • Begränsning av människors tillgång till rent vatten.

TABELL 2. EXEMPEL PÅ NEGATIV PÅVERKAN PÅ FRÅGOR SOM OMFATTAS AV OECD:S RIKTLINJER FÖR MULTINATIONELLA FÖRETAG

**Arbets- och
anställningsförhållanden
och relationer mellan
arbetsmarknadens
parter**

- Underlåtelse att respektera arbetstagarnas rätt att fritt bilda eller ansluta sig till fackförbund och arbetstagarorganisationer och att fritt välja vilka fackförbund och arbetstagarorganisationer som ska förhandla kollektivt (*OECD, 2011, kapitel V punkt 1 b*).
- Underlåtelse att delta i konstruktiva diskussioner, antingen enskilt eller genom arbetsgivarorganisationer med deras företrädare i syfte att nå en uppgörelse om anställningsvillkor (*OECD, 2011, kapitel V punkt 1 b*).
- Barnarbete, inklusive de värsta formerna av barnarbete (*OECD, 2011, kapitel V punkt 1 c*).
- Diskriminering av anställda vid anställningen eller på arbetsplatsen på grundval av etnisk tillhörighet, hudfärg, kön, religion, politisk åsikt, nationell härkomst eller socialt ursprung eller annan ställning (*OECD, 2011, kapitel V punkt 1 e*).
- Underlåtelse att anpassa maskiner, utrustning, arbetstid, uppläggning av arbetet och arbetsprocesser till arbetstagarnas fysiska och mentala förutsättningar (*OECD, 2011, kapitel V 1 e, och ILO, 1981, nr 155*).
- Underlåtelse att ersätta skadliga ämnen med sådana som är oskadliga, eller mindre skadliga, närhelst så är möjligt (*ILO, 1988, nr 167*).
- Utbetalning av löner som inte tillgodoser arbetstagarnas och deras familjers grundläggande behov (*OECD, 2011, kapitel V punkt 4 b*).
- Hot om att omlokalisera hela eller delar av en verksamhet för att hindra arbetstagarna att bilda eller gå med i en fackförening (*OECD, 2011, kapitel V punkt 7*).

Miljö

- Förstörelse av ekosystem genom markförstörelse, utarmning av vattenresurser och/eller förstörelse av urskog och biologisk mångfald.
 - Farliga nivåer av biologiska, kemiska eller fysiska faror i produkter eller tjänster.
 - Vattenföroreningar (t.ex. genom utsläpp av avloppsvatten utan hänsyn till lämplig infrastruktur för avloppsvatten).
-

TABELL 2. EXEMPEL PÅ NEGATIV PÅVERKAN PÅ FRÅGOR SOM OMFATTAS AV OECD:S RIKTLINJER FÖR MULTINATIONELLA FÖRETAG

Bestickning, mutbrott och utpressning	• Bestickning av offentliga tjänstemän för att vinna offentliga upphandlingskontrakt. • Bestickning av offentliga tjänstemän för att få en förmånlig skattemässig behandling eller annan förmånlig behandling eller tillgång till konfidentiell information. • Bestickning av offentliga tjänstemän för att få tullklarering. • Bestickning av offentliga tjänstemän för att få godkännanden eller tillstånd. • Försäljning av produkter till statliga myndigheter till ett högre pris för att ge offentliga tjänstemän en del av vinsten. • Bestickning av offentliga tjänstemän för att undgå eller kringgå regler eller kontroller. • Tillhandahållande av gåvor, måltider och nöjen till dem som företaget gör affärer med utan tillräcklig kontroll eller dokumentation. • Mottagande av gåvor från affärspartner eller offentliga tjänstemän utan tillräcklig kontroll eller dokumentation.
Konsumentintressen	• Varor och tjänster uppfyller inte alla överenskomna eller lagstadgade normer till skydd för konsumenternas hälsa och säkerhet, inbegripet normer som avser hälsovarningar och säkerhetsinformation (<i>OECD, 2011, kapitel VIII punkt 1</i>). • Underlåtelse att lämna korrekt, verifierbar och tydlig information som är tillräcklig för att konsumenterna ska kunna fatta välgrundade beslut, inbegripet information om varornas och tjänsternas pris och när det är lämpligt innehåll, säker användning, miljöegenskaper, underhåll, förvaring och omhändertagande (<i>OECD, 2011, kapitel VIII punkt 2</i>). • Utfästelser eller utelämnande av information eller andra metoder som är vilseledande, missvisande, bedrägliga eller otillbörliga (<i>OECD, 2011, kapitel VIII punkt 4</i>).

1. Denna förteckning är illustrativ och inte uttömmande. Ett företag kan orsaka eller bidra till negativ påverkan. Den negativa påverkan kan också vara direkt kopplad till företagets verksamhet genom en affärsförbindelse.

2. Begreppet risk för negativ påverkan kan vara särskilt svårt att förstå när det tillämpas på kapitlet "Informationshantering" i OECD:s riktlinjer för multinationella företag, som huvudsakligen handlar om potentiell påverkan på företagsstyrning, finansmarknader, investerare och arbetstagare. Därför innehåller OECD:s riktlinjer för multinationella företag principer och standarder som kan användas vid jämförelser och uppföljning av verksamheter.

3. Artiklarna 4 och 13 i den allmänna förklaringen om de mänskliga rättigheterna, och ILO:s deklaration om grundläggande principer och rättigheter i arbetslivet.

Tillbörlig aktsamhet bör också anpassas efter vilka frågor inom ansvarsfullt företagande som påverkas, t.ex. mänskliga rättigheter, miljö eller korruptionsbekämpning. Det handlar om att skraddarsy strategier för specifika risker och ta hänsyn till hur dessa risker påverkar olika grupper, till exempel genom att tillämpa ett jämställdhetsperspektiv på tillbörlig aktsamhet när detta är lämpligt. → Se avsnitt 1, Vad är tillbörlig aktsamhet? Tillbörlig aktsamhet står i proportion till risken (riskbaserad).

Fråga 2. Hur kan ett företag integrera jämställdhetsfrågor i sitt tillbörlig aktsamhet-arbete?

Att tillämpa ett jämställdhetsperspektiv på tillbörlig aktsamhet handlar om att tänka igenom hur faktisk eller potentiell negativ påverkan kan vara annorlunda eller specifik för kvinnor.

→ **TILL EXEMPEL** är det viktigt att vara medveten om jämställdhetsfrågor och kvinnors mänskliga rättigheter i situationer där kvinnor kan påverkas i oproportionellt hög grad:

- I situationer där kvinnor utsätts för allvarlig diskriminering.
- I situationer där företagets verksamhet i väsentlig utsträckning påverkar den lokala ekonomin, miljön och tillgången till mark och försörjningsmöjligheter.
- I konflikttrabbade områden eller områden som tidigare drabbats av konflikter.
- I sektorer och globala leverantörskedjor där många kvinnor är anställda, till exempel inom kläder, elektronik, turism, hälso- och sjukvård och social omsorg, hushållsarbete, jordbruk och snittblommor.

Det handlar även om att i förekommande fall anpassa de åtgärder som företaget vidtar för att identifiera, förhindra, begränsa och hantera denna påverkan för att säkerställa att de är verkningfulla och lämpliga.

→TILL EXEMPEL

- Samla in och analysera könsuppdelade uppgifter och ta reda på om företagets verksamhet påverkar män och kvinnor olika.
- Utarbeta, utforma och utvärdera genusmedvetna och genusintegrerade policyer och planer för att begränsa och hantera identifierad faktisk och potentiell negativ påverkan.
- Identifiera överlappande/ackumulerade sårbarheter (t.ex. urfolk, analfabet, kvinna).
- Utveckla genusmedvetna varningssystem och skyddsmekanismer för visselblåsare.
- Stödja kvinnors jämlika och meningsfulla deltagande i samråd och förhandlingar.
- Bedöma om kvinnor får en rättvis del av kompensationsbetalningar eller andra former av ersättning.
- Samråda med kvinnor utan mäns närvaro och ge kvinnor separata utrymmen att uttrycka åsikter och ge synpunkter på affärsbeslut.
- Identifiera könsspecifika trender och mönster i faktisk eller potentiell negativ påverkan som har förbisetts i tillbörlig aktsamhet-processerna.
- Analysera klagomålsmekanismer ur ett jämställdhetsperspektiv och fundera över om det finns saker som hindrar kvinnor från att använda dem.

Tillbörlig aktsamhet kan handla om prioriteringar (riskbaserad) – När det inte går att hantera all identifierad påverkan på en gång bör företaget fastställa i vilken ordning det vidtar åtgärder baserat på hur allvarlig den negativa påverkan är och hur sannolikt det är att den uppstår. →Se avsnitt 1, Vad är tillbörlig aktsamhet? Tillbörlig aktsamhet kan handla om prioriteringar (riskbaserad).

Fråga 3. Hur kan ett företag fatta beslut om prioritering?

Som konstateras i vägledningen är det inte alltid som företagen omedelbart kan identifiera och hantera all negativ påverkan förenad med deras verksamhet och affärsförbindelser. I det avseendet förtydligas också i OECD:s riktlinjer för multinationella företag att "[f]öretag som har ett stort antal leverantörer uppmuntras att identifiera gemensamma områden där risken för negativ påverkan är störst och, utifrån denna riskbedömning, prioritera leverantörer för tillbörlig aktsamhet"⁵. Företag ansvarar för att hantera negativ påverkan som de har orsakat eller bidragit till.

Den negativa påverkans storlek ses som en funktion av dess sannolikhet och allvarlighetsgrad. Hur allvarlig påverkan är bedöms utifrån dess svårighetsgrad, omfattning och irreparabilitet.

Med **svårighetsgrad** avses hur allvarlig den negativa påverkan är.

Med **omfattning** avses vidden av påverkan, till exempel hur många personer som påverkas eller kommer att påverkas eller hur utbredd en miljöskada är.

Med **irreparabilitet** avses eventuella hinder för att kunna hjälpa de drabbade personerna eller den drabbade miljön att återgå till en situation som är likvärdig med den som de befann sig i innan den negativa påverkan uppstod.

Allvarlighetsgrad är inte något absolut begrepp utan beror på sammanhanget. Exempel på indikatorer för svårighetsgrad, omfattning och irreparabilitet för de typer av negativa påverkan som omfattas av OECD:s riktlinjer för multinationella företag finns i tabell 3. Dessa indikatorer är illustrativa och varierar beroende på i vilket sammanhang föredraget bedriver sin verksamhet.

5. OECD (2011), *Kommentarer till Allmän policy, punkt 16*.

TABELL 3. EXEMPEL PÅ INDIKATORER FÖR SVÅRIGHETSGRAD, OMFATTNING OCH IRREPARABILITET

NEGATIV PÅVERKAN	EXEMPEL PÅ SVÅRIGHETSGRAD	EXEMPEL PÅ OMFATTNING	EXEMPEL PÅ IRREPARABILITET
Miljö	• Graden av påverkan på människors hälsa • Graden av förändringar i artsammansättning • Vattenanvändningens intensitet (procentuell användning av totala resurser) • Graden av avfalls- och kemikalieproduktion (ton, procentuell andel av produktionen)	• Påverkat geografiskt område • Antalet påverkade arter	• I vilken utsträckning sanering av naturområdet är möjlig eller görlig • Hur lång tid det skulle ta att gottgöra påverkan
Korruption	• Mutans storlek (belopp) • Dödsfall eller allvarlig kroppsskada p.g.a. mutor • Mutornas straffbarhet • Graden av påverkan på marknader, människor, miljö och samhälle på grund av beslut som bygger på mutor • Storleken på den vinst som gjorts på grund av mutor	• Hur ofta mutor betalas • Mutornas geografiska spridning • Antal och/eller andel tjänstemän, arbetstagare eller aktörer som är inblandade i mutbrott • Omfattning av verksamhet som har koppling till mutor • Antalet identifierbara grupper som påverkas av beslut som bygger på mutor	• Omfattning av skador för samhället på grund av förlust av offentliga medel • I vilken utsträckning den verksamhet som bedrivits och möjliggjorts av mutor leder till irreparabel negativ påverkan
Arbetskraft	• Graden av påverkan på arbetstagarnas hälsa eller säkerhet • Huruvida överträdelsen rör en grundläggande rättighet i arbetet	• Antalet påverkade arbetstagare/anställda • I vilken utsträckning denna påverkan är systemisk (t.ex. för ett visst geografiskt område, en viss bransch eller undersektor) • I vilken utsträckning vissa grupper påverkas oproportionellt hårt (t.ex. minoriteter, kvinnor osv.)	• I vilken utsträckning påverkan kan ställas till rätta (t.ex. genom kompensation, återinsättande osv.) • Huruvida de drabbade arbetstagarna kan återfå sin tidigare rättighet • I vilken utsträckning hot mot arbetstagare som bildar eller går med i en fackförening faktiskt nekar arbetstagarna rätten att anlita ombud

TABELL 3. EXEMPEL PÅ INDIKATORER FÖR SVÅRIGHETSGRAD, OMFATTNING OCH IRREPARABILITET			
NEGATIV PÅVERKAN	EXEMPEL PÅ SVÅRIGHETSGRAD	EXEMPEL PÅ OMFATTNING	EXEMPEL PÅ IRREPARABILITET
Mänskliga rättigheter	I vilken utsträckning påverkas tillgången till grundläggande livsförnödenheter eller friheter (t.ex. utbildning, försörjningsmöjligheter osv.)	• Antalet personer som påverkas • % identifierbara grupper av påverkade personer	• I vilken utsträckning påverkan kan gottgöras (t.ex. genom kompensation eller ersättning osv.) • Huruvida de drabbade personerna kan återfå sin tidigare rättighet
Informationshantering	• I vilken utsträckning den bristfälliga eller felaktiga informationshanteringen är väsentlig • Graden av påverkan på marknader, människor, miljö och samhälle på grund av beslut som bygger på den otillräckliga eller felaktiga informationshanteringen	• I vilken utsträckning beslut fattats baserat på otillräcklig eller bristfällig informationshantering • Antalet personer som påverkas (t.ex. aktieägare) • Antalet identifierbara grupper som påverkas av beslut som bygger på felaktig eller otillräcklig informationshantering	I vilken utsträckning den bristfälliga eller felaktiga informationshanteringen leder till oersättliga ekonomiska förluster eller irreparabel negativ påverkan
Konsumentintressen	• Graden av påverkan på människors hälsa eller säkerhet • Graden av ekonomisk förlust för konsumenter	• Antalet konsumenter som påverkas • Antalet identifierbara grupper av konsumenter som påverkas • % identifierbara grupper av konsumenter som påverkas	I vilken utsträckning påverkan kan gottgöras (t.ex. genom kompensation eller ersättning osv.).

OECD:s riktlinjer för multinationella företag innehåller i sig inga försök att rangordna den negativa påverkan efter allvarlighetsgrad. Påverkan behöver inte uppvisa mer än en av dessa egenskaper (allvarlighetsgrad, omfattning och irreparabilitet) för att anses vara *allvarlig*, även om det ofta är så att ju mer allvarlig eller omfattande en påverkan är desto mindre *reparabel* är den.

Var risken för negativ påverkan är störst beror på företaget, dess sektor och affärsförbindelser. I vissa fall kan det vara en bedömningsfråga. Därför kan företagen eventuellt vilja samråda med berörda intressenter om hur de ska prioritera och motivera sitt beslut i sina policyer för ansvarsfullt företagande. Att offentligt förklara och motivera sina prioriteringsbeslut kan vara ett bra sätt att bygga upp förtroendet för företagets tillbörlig aktsamhet-strategi. I vissa fall kan prioriteringar även bygga på nationella rättsliga skyldigheter.

→**TILL EXEMPEL** ska företagen enligt nationell lagstiftning i vissa länder genomföra tillbörlig aktsamhet för att undvika och hantera risken för människohandel i sina leverantörskedjor eller för utvinning av mineraler som finansierar konflikter.

Även om företagen bör prioritera sin tillbörlig aktsamhet baserat på hur betydande risk en är, kommer de alternativ de har för att hantera identifierade risker vara beroende av juridiska och praktiska begränsningar, till exempel om de har möjlighet att förändra sina affärsförbindelsers beteende och hur viktig den leverantören är för företaget. →*Se frågorna 7 och 34–40.*

Fråga 4. I vilka skeden i tillbörlig aktsamhet-processen är det relevant att prioritera?

Företagen behöver prioritera när de inte omedelbart kan identifiera och hantera all negativ påverkan förenad med deras verksamhet och affärsförbindelser. Det är relevant att prioritera betydande risker eller påverkan både när företagen identifierar påverkan och när de försöker förebygga och begränsa påverkan. Påverkan som prioriteras för förebyggande och begränsning bör också följas upp för att säkerställa att den hanteras. →*Se frågorna 24, 31 och 45 om hur prioriteringar kan tillämpas på dessa steg i praktiken.*

Fråga 5. Hur skiljer sig prioriteringsarbetet vid risker för mänskliga rättigheter jämfört med annan negativ påverkan?

Prioriteringsarbetet vid påverkan på mänskliga rättigheter återspeglar på det stora hela rekommendationerna i avsnitt II, 2.4 i vägledningen. I OECD:s riktlinjer för multinationella företag står det att allvarighetsgrad är en viktigare faktor än sannolikhet att beakta vid prioritering av påverkan på mänskliga rättigheter. När företagen måste prioritera bör de således börja med den påverkan på mänskliga rättigheter som är allvarligast, eftersom ett senfärdigt agerande skulle kunna påverka irreparabiliteten.

→**TILL EXEMPEL** kan en potentiellt negativ påverkan som kan resultera i dödsfall prioriteras även om den är mindre sannolik (t.ex. åtgärder för att förebygga skador och dödsfall vid naturkatastrofer vid en kraftanläggning).

Tillbörlig aktsamhet kan anpassas efter företagets omständigheter – Vilken typ av tillbörlig aktsamhet som bör genomföras och i vilken omfattning beror på faktorer såsom hur stort företaget är, i vilket sammanhang det verkar, vilken affärsmodell det har, vilken ställning det har i leverantörskedjan, samt vilken typ av produkter eller tjänster företaget tillhandahåller. → Se avsnitt 1, Vad är tillbörlig aktsamhet? Tillbörlig aktsamhet kan anpassas efter företagets omständigheter.

Fråga 6. Hur kan resursbegränsningar hanteras?

Tillbörlig aktsamhet medför konsekvenser för mänskliga och ekonomiska resurser. Medan resursbegränsningar kan vara en utmaning för alla företag, kan mindre företag i synnerhet ha mindre personalresurser och ekonomiska resurser att genomföra tillbörlig aktsamhet. Samtidigt har de ofta större flexibilitet i beslutsfattandet och genomförandet och kan ha färre konsekvenser eller leverantörer att hantera än större företag. Ett företags storlek eller resurskapacitet förändrar inte dess ansvar att genomföra tillbörlig aktsamhet i proportion till risken men kan påverka hur ett företag genomför den. Företag med resursbegränsningar kanske förlitar sig mer på samarbete när de genomför tillbörlig aktsamhet och behöver kanske vara noggrannare i sina prioriteringsbeslut. De kanske också drar nytta av befintliga resurser, till exempel politiska modeller eller offentlig information om risker i vissa leverantörskedjor och begär tekniskt stöd från branschorganisationer de är medlemmar i. → Se tabell 4 för mer information.

Fråga 7. Hur kan tillbörlig aktsamhet-arbetet anpassas efter företagets omständigheter?

Hur ett företag genomför tillbörlig aktsamhet beror på faktorer såsom hur stort företaget är, i vilket sammanhang det verkar, vilken affärsmodell det har, vilken ställning det har i leverantörskedjan, samt vilken typ av produkter eller tjänster företaget tillhandahåller. → Se exempel i tabell 4.

TABELL 4. EXEMPEL PÅ HUR ETT FÖRETAGS TILLBÖRLIG AKTSAMHET KAN ANPASSAS EFTER DESS OMSTÄNDIGHETER

Faktorer	Exempel
Företagets storlek	• Små och medelstora företag med begränsade möjligheter att påverka sina leverantörer och begränsade resurser att bygga upp leverantörernas kapacitet att leva upp till kraven på ansvarsfullt företagande kan överväga att införa kraftfulla processer för förhandsurval där de endast anlitar leverantörer som uppfyller höga tröskelvärden för ansvarsfullt företagande. Därmed behöver de små och medelstora företagen inte lika mycket resurser för att identifiera, övervaka eller förebygga påverkan när en leverantör väl har anlåtats. • Ett stort multinationellt företag med många leverantörer och affärsförbindelser inom många högriskområden kan låta kontor i landet, med särskild utbildad personal ansvara för och övervaka tillbörlig aktsamhet-arbetet i praktiken.

TABELL 4. EXEMPEL PÅ HUR ETT FÖRETAGS TILLBÖRLIG AKTSAMHET KAN ANPASSAS EFTER DESS OMSTÄNDIGHETER

Det sammanhang i vilket företaget verkar	Som ett led i dialogen med intressenter kan ett företag som gör inköp från konflikttrabbade eller osäkra regioner samarbeta med bilaterala biståndsorganisationer (t.ex. givarorganisationer) som har resurser, tillträde och expertis i dessa områden eller det civila samhället inom regionen. Ett företag som verkar under säkrare förhållanden kan kanske föra en dialog direkt med intressenter som påverkas eller potentiellt påverkas och rättighetshavare.
Företagets affärsmodell	Ett infrastruktur företag med långsiktiga investeringar i utvecklingsekonomier kanske tycker att det är verkningsfullt att, parallellt med andra riskförebyggande och riskbegränsande åtgärder föra en dialog med myndigheterna och hjälpa dem att komma till rätta med systemproblem i den region som de verkar i som ett sätt att förebygga negativ påverkan med koppling till företagets verksamhet på längre sikt. Däremot är det kanske inte lämpligt för en bank som finansierar ett mer kortsiktigt projekt (t.ex. uppgradering av en anläggning) i en utvecklingsekonomi att ta tag i systemproblem i regionen. I stället kanske den fokuserar sina insatser på att göra gedigna bedömningar av finansieringens konsekvenser för mänskliga rättigheter och på att skräddarsy finansieringen på lämpligt sätt.
Företagets ställning i leverantörskedjan	Ett nedströmsföretag (t.ex. en återförsäljare) kan göra bedömningar av leverantörer i mellanledet för att bedöma hur de genomför tillbörlig aktsamhet för sina uppströmsleverantörer i syfte att identifiera risker för barnarbete. Ett företag som verkar i leverantörskedjans mellanled kan införa rutiner för spårbarhet av uppströmsförbindelser som verkar i högriskområden för att identifiera risker för barnarbete. Barnarbete prioriteras i båda fallen men företagen identifierar risken på olika sätt beroende på sin ställning i leverantörskedjan.
Typen av produkter eller tjänster som företaget tillhandahåller	Ett företag som tillhandahåller en internetplattform för peer-to-peer-tjänster (t.ex. boende) kanske inte gör bedömningar på plats av de enskilda aktörerna (t.ex. de som tillhandahåller boendena) som ett företag med traditionella tjänster kanske skulle göra. Företaget kan dock införa kraftfulla klagomålsmekanismer och stränga krav på aktörerna som övervakas för att säkerställa att de inte bryter mot företagets uppförandekoder och verksamhetspolicier för att motverka och snabbt vidta åtgärder vid överträdelser.

Tillbörlig aktsamhet bygger på dialog med intressenter – intressenter är personer eller grupper som har intressen som kan påverkas av ett företags verksamhet. →Se avsnitt I, Vad är tillbörlig aktsamhet? Tillbörlig aktsamhet bygger på dialog med intressenter.

Fråga 8. Vilka är företagets intressenter?

Intressenter är personer eller grupper som har intressen som påverkas eller kan påverkas av ett företags verksamhet. Det är inte alla personer och grupper som är att betrakta som intressenter som har intressen som kan påverkas av en viss verksamhet som ett företag bedriver. Det är därför viktigt för företaget att identifiera de personer och grupper som har intressen som måste beaktas när det kommer till en viss verksamhet (relevanta intressenter). Vidare handlar tillbörlig aktsamhet om intressen hos intressenter som har påverkats (intressenter som påverkats) och intressenter vars intressen inte har påverkats men som skulle kunna påverkas (intressenter som potentiellt påverkas). Dessutom är inte alla intressen lika viktiga och det är inte nödvändigt att behandla alla intressenter på samma sätt. Om intresset avser en individuell mänsklig rättighet eller kollektiva rättigheter (som innehas av grupper som t.ex. urfolk) kan de intressenter vars mänskliga rättigheter påverkas eller kan komma att påverkas kallas "rättighetshavare".

Intressenterna varierar beroende på företaget och dess verksamhet.

→**TILL EXEMPEL** kan intressenter och rättighetshavare som påverkas och potentiellt påverkas vara

- samhällen på lokal, regional eller nationell nivå,
- arbetstagare och anställda, bland annat inom ramen för informella överenskommelser inom leverantörskedjor och fackföreningar,
- konsumenter eller slutanvändare av produkter.

Andra relevanta intressenter som kan vara viktiga för en meningsfull dialog är bland annat

- icke-statliga organisationer, lokala organisationer i det civila samhället, nationella människorättsinstitutioner,
- lokalt förankrade organisationer och lokala försvarare av mänskliga rättigheter,
- branschkollegor,
- värdregeringar (lokala, regionala och nationella),
- affärspartner,
- investerare/aktieägare.

Det finns många resurser som kan hjälpa företagen att identifiera sina intressenter (t.ex. OECD, 2015).

I situationer där det finns många intressenter som påverkas eller potentiellt påverkas eller rättighetshavare kan ett företag föra en dialog med intressenternas trovärdiga företrädare, särskilt om en dialog med enskilda personer kan undergräva vissa rättigheter eller kollektiva intressen.

→**TILL EXEMPEL** kan det vid beslut att omstrukturera eller stänga en fabrik vara viktigt att föra en dialog med fackföreningar, snarare än enskilda arbetstagare, för att mildra beslutets påverkan på sysselsättningen, eftersom arbetstagarnas rätt att bilda eller gå med i fackföreningar och deras rätt till kollektiva förhandlingar är internationellt erkända mänskliga rättigheter.

Företagen kan prioritera att föra en dialog med de intressenter som påverkas eller potentiellt påverkas mest. Dialogens omfattning kan bero på graden av påverkan på intressenter eller rättighetshavare.

Fråga 9. Vad menas med ”meningsfull dialog med intressenter”?

- Dialog med intressenter handlar om interaktiva processer med berörda intressenter. Dialog med intressenter kan ske genom exempelvis möten, utfrågningar och samråd. Meningsfull dialog med intressenter utmärks av tvåvägskommunikation och är beroende av deltagarnas ömsesidiga goda vilja⁶. Den är också anpassningsbar och fortgående och handlar ofta om att föra en dialog med berörda intressenter innan beslut fattas.
- Tvåvägskommunikation innebär att företaget och intressenterna fritt uttrycker åsikter, utbyter perspektiv och lyssnar på alternativa synpunkter för att nå samsyn. Det innebär också att berörda intressenter har möjlighet att hjälpa till att själva utforma och delta i dialogen.
- Både företaget och intressenten förväntas delta i dialogen i god tro. Det innebär att företaget för en dialog med ärlig avsikt att försöka förstå hur berörda intressenters intressen påverkas av dess verksamhet. Det innebär att företaget är berett att ta tag i den negativa påverkan som den orsakar eller bidrar till och att intressenterna på ett ärligt sätt företräder deras intressen, avsikter och angelägenheter.
- Lyhörd dialog innebär att företaget försöker fatta väl underbyggda beslut genom att inhämta deras åsikter som väntas påverkas av beslutet. Det är viktigt att föra en dialog med potentiellt påverkade intressenter och rättighetshavare innan beslut fattas som kan påverka dem⁷. Det handlar om att i tid tillhandahålla all information som de potentiellt påverkade intressenterna och rättighetshavarna behöver för att kunna fatta ett välgrundat beslut om hur företagets beslut skulle kunna påverka deras intressen. Det handlar också om att fullgöra överenskomna åtaganden och att ta tag i negativ påverkan på intressenter som påverkas och potentiellt påverkas och rättighetshavare, bland annat genom att ge ersättning när företag har orsakat eller bidragit till påverkan.
- Kontinuerlig dialog innebär att dialogen med intressenter fortsätter under hela den tid verksamheten eller insatsen pågår och inte är någon engångsåtgärd.

Meningsfull dialog med intressenter är en viktig del i tillbörlig aktsamhet-processen. Denna vägledning är dock inte avsedd att fungera som en heltäckande översikt i frågan. Det finns många resurser som företagen kan använda för att genomföra och hantera gemensamma utmaningar i dialog med intressenter (t.ex. OECD, 2015c).

6. OECD (2011), *Kommentarer till Allmän policy*, punkt 25.

7. Det kan till exempel behövas när rätten till information är en del i förverkligandet av mänskliga rättigheter.

Fråga 10. När i tillbörlig aktsamhet-arbetet är det viktigt att föra en dialog med intressenter?

Meningsfull dialog med intressenter är viktigt under hela tillbörlig aktsamhet-processen. Dialog med intressenter som påverkas och potentiellt påverkas och rättighetshavare kan vara särskilt relevant när ett företag

- identifierar faktisk eller potentiell negativ påverkan inom ramen för den egna verksamheten,
- bedömer affärsförbindelser med avseende på faktisk eller potentiell negativ påverkan,
- planerar åtgärder för att förebygga och begränsa risken för negativ påverkan som företaget orsakat eller bidragit till,
- identifierar sätt att gottgöra negativ påverkan som företaget orsakat eller bidragit till och när det utformar förfaranden för att möjliggöra gottgörelse,
- följer upp och informerar om hur faktisk eller potentiell påverkan som rör mänskliga rättigheter inom ramen för företagets egen verksamhet hanteras.

Dessutom är dialog eller samråd med intressenter i vissa fall en rättighet i sig⁸.

→**TILL EXEMPEL** är arbetstagarnas rätt att bilda eller gå med i fackföreningar och deras rätt till kollektiva förhandlingar internationellt erkända mänskliga rättigheter. Därför är det viktigt att föra en dialog med fackföreningar eller arbetstagarrepresentanter som ett led i dialogen med arbetstagare i dessa frågor. Vidare är förhållandet mellan arbetsmarknadens parter en form av dialog med intressenter.

För vissa typer av negativ påverkan som resulterar i kollektiv skada (till exempel korruption som kollektivt skadar befolkningen i den jurisdiktion där den äger rum eller växthusgasutsläpp som bidrar till kollektiv, gränsöverskridande skada) är en bred dialog med intressenter som påverkas eller potentiellt påverkas och rättighetshavare inte alltid möjlig. I dessa fall kan det vara lämpligt att föra en dialog med intressenternas trovärdiga företrädare eller proxyorganisationer (t.ex. icke-statliga organisationer, representativa offentliga organ osv.).

8. Till exempel står det i FN:s deklaration om urfolks rättigheter att stater bör samråda och samarbeta med berörda urfolk för att inhämta deras fria, på förhand inhämtade och informerade samtycke i ett antal situationer, bland annat godkännande av projekt som påverkar deras mark och territorier eller andra resurser (se artiklarna 19 och 32). Enligt ILO:s konvention nr 169, som är juridiskt bindande för de länder som har ratificerat den, ska konventionsstaterna samråda med ursprungsfolken i syfte att uppnå överenskommelse eller samtycke till föreslagna åtgärder (se artikel 6).

Utöver dialog med intressenter kan företagen även vilja samråda med experter i särskilda frågor eller sammanhang (t.ex. forskare, icke-statliga organisationer, lokala organisationer) vid utveckling och genomförande av tillbörlig aktsamhet.

Fråga 11. Hur kan ett företag föra en dialog med potentiellt sårbara intressenter?

För att säkerställa en ändamålsenlig dialog med intressenter är det viktigt att försöka undanröja potentiella hinder (t.ex. språk, kultur, kön och maktobalans) för en sådan dialog.

→**TILL EXEMPEL** kan man i samhällen med låg läs- och skrivkunnighet utbyta information muntligen.

Dessutom kan vissa individer eller grupper löpa ökad risk för sårbarhet eller marginalisering, till exempel på grund av social stigmatisering. Ofta är de mest sårbara intressenterna också dem som påverkas mest av ett företags verksamhet. Till exempel kan intressenter såsom kvinnor, barn och socialt marginaliserade grupper påverkas mer, eller på andra sätt, av ett företags verksamhet, och kan behöva extra uppmärksamhet vid dialog med intressenter.

Det finns mycket resurser att tillgå om hur man hanterar potentiella hinder för dialog och hur man för en dialog med specifika sårbara grupper⁹.

Företagen kan samarbeta med en eller flera branscher och med berörda intressenter under hela tillbörlig aktsamhet-processen, även om de alltid förblir ansvariga för att säkerställa att deras tillbörlig aktsamhet genomförs på ett ändamålsenligt sätt. →Se avsnitt I, Vad är tillbörlig aktsamhet? Ruta 2

Fråga 12. Hur kan företag samarbeta vid genomförandet av tillbörlig aktsamhet?

Många av rekommendationerna om tillbörlig aktsamhet i vägledningen kan genomföras i samarbete med andra, till exempel andra aktörer i branschen, i partnerskap med fackföreningar eller genom flerpartsinitiativ.

→**TILL EXEMPEL** kan företag ingå partnerskap med eller ingå direkta överenskommelser med fackföreningar för att ge arbetstagare möjlighet att delta i utformningen och genomförandet av tillbörlig aktsamhet-processer, genomförandet av standarder om arbetstagares rättigheter och framförande av klagomål. Överenskommelser med fackföreningar kan inta olika former och kan ingås på arbetsplats-, företags- eller sektorsnivå eller internationell nivå. Det kan bland annat vara kollektivavtal, globala ramavtal, protokoll och samförståndsavtal.

9. Se till exempel bilagorna B–D i OECD (2016c).

Samarbete kan vara fördelaktigt eftersom man kan samla kunskap om sektorspecifika risker och lösningar, i den mån som är möjlig öka sitt inflytande över gemensamma affärsförbindelser och se till att tillbörlig aktsamhet blir effektivare för alla, till exempel genom att erkänna befintliga bedömningar av affärsförbindelser och genom gemensamma rapporteringsramar för affärsförbindelser. Samarbete i sektorn leder ofta även till kostnadsdelning och kostnadsbesparingar. → *Se frågorna 18, 27–28, 37 och ruta 5 i bilagan.*

RUTA 3. GOD STYRNING FÖR SAMARBETSINITIATIV OM TILLBÖRLIG AKTSAMHET

Följande förteckning innehåller exempel på god styrning som ett företag kan ta hjälp av för att fastställa om det samarbetsinitiativ som det deltar i är tillförlitligt.

Initiativet:

- har upprättat en fungerande, tillgänglig och ändamålsenlig klagomålsmekanism som ger intressenter möjlighet att ta upp problem med initiativets verksamhet utan rädsla för repressalier*,
- har ett förfarande som möjliggör samråd med intressenter och experter om initiativets mål och verksamhet,
- har ett ändamålsenligt förfarande för att i tid kommunicera uppgifter om faktisk eller potentiell negativ påverkan till deltagande företag för att hjälpa företagen att genomföra sina egna tillbörlig aktsamhet-verksamheter,
- har ett förfarande för regelbunden granskning, bland annat övervakning och utvärdering av om initiativet i sig uppfyller sina egna syften och mål, vilket vid behov inbegriper uppdatering av policyer, verksamheter och vägledningar till deltagande företag,
- har övervägt var det kan finnas faktiska eller potentiella intressekonflikter mellan initiativets ledning och företagen, och har inrättat förfaranden för att hantera potentiella intressekonflikter,
- offentliggör uppgifter om den egna interna styrstrykturen, bemanning, resurser och tillsynsmekanismer,
- rapporterar om sina utvärderingar av huruvida det uppfyller sina egna syften och mål för ansvarsfulla inköp,
- möjliggör ömsesidigt erkännande av andra tillbörlig aktsamhet-initiativ, med förbehåll för lämplig kvalitetsstyrning.

** Detta avser klagomålsmekanismer för initiativets verksamheter och inte klagomålsmekanismer som initiativen kan upprätta för att möjliggöra gottgörelse mellan påverkade intressenter eller rättighetshavare och initiativets deltagare.*

Deltagandet i ett samarbetsinitiativ innebär inte att ansvaret för den negativa påverkan som företaget orsakar, bidrar till eller har en direkt koppling till flyttas från företaget till initiativet.

Om ett företag genomför tillbörlig aktsamhet i samarbete med andra bör det först bedöma initiativets kvalitet. Det kan bland annat handla om att

- inhämta synpunkter från berörda intressenter om initiativets tillförlitlighet,
- bedöma om initiativet och dess processer är tillförlitliga, det vill säga om de överensstämmer med rekommendationerna i denna vägledning,
- säkerställa att samarbetsinsatser tillämpas på och anpassas efter företaget på de sätt som behövs för att få till stånd en tillräckligt gedigen tillbörlig aktsamhet,
- aktivt delta i samarbetet,
- tillämpa god styrning när samarbetet genomförs genom ett formellt initiativ. → *Se ruta 3.*

Fråga 13. Kan samarbete medföra konkurrensrättsliga risker?

I många fall kan företagen samarbeta i tillbörlig aktsamhet-frågor utan att bryta mot konkurrenslagstiftningen. Företagen, och de samarbetsinitiativ som de deltar i, bör dock i förebyggande syfte sätta sig in i landets konkurrensrättsliga regler och undvika åtgärder som kan anses bryta mot konkurrenslagstiftningen.

→ **TILL EXEMPEL** kan företagen och de samarbetsinitiativ som de deltar i göra följande:

- Rådgöra med konkurrensmyndigheterna om de är osäkra på om ett visst beteende eller samarbete kan anses strida mot konkurrenslagstiftningen och därför innebär en risk att inte reglerna följs.
- Upprätta öppenhetsåtgärder kring samarbetsinitiativ för att minska risken för konkurrensproblem. Konkurrensmyndigheterna kan vara mer skeptiska till initiativ eller överenskommelser mellan konkurrenter om beteendet är helt privat. Vidare kan öppenhet hjälpa till att uppmärksamma potentiella problem och därmed säkerställa att de snabbt hanteras.
- Upprätta program för efterlevnad av konkurrensreglerna. Konkurrensmyndigheter inom specifika jurisdiktioner ger ofta råd om hur sådana program för efterlevnad av konkurrensreglerna bäst kan utformas och genomföras.

Varje jurisdiktion har olika regler i konkurrensfrågor. Det finns dock vissa vägledande frågor som företagen kan fundera över när de bedömer konkurrensrättsliga problem med deras initiativ för ansvarsfullt företagande.

→TILL EXEMPEL

- Innebär samarbetet eller initiativet en överenskommelse mellan konkurrenter?
- Kan samarbetet eller initiativet i sig ses som en kränkning av konkurrensrätten (dvs. förekommer prisöverenskommelser, anbudskarteller (uppgjorda anbud), produktionsbegränsningar eller uppdelning av marknaden)?
- Har samarbetet eller initiativet en konkurrenshämmande verkan (dvs. påverkan på konsumentmarknaderna i form av högre priser eller begränsning av utbudet av varor/tjänster), oavsett om avsikten varit att begränsa konkurrensen eller inte?
- Uppväger på det hela taget samarbetets eller initiativets positiva påverkan på konkurrensen den negativa påverkan på konkurrensen.
- Innebär samarbetet eller initiativet någon nytta för allmänintresset som kan vägas in i eller ges företräde i ett avvägningstest. →*Se Capobianco, Gillard och Bijelic, 2015.*

FRÅGOR OM TILLBÖRLIG AKTSAMHET-PROCESSEN

A.1

INFÖRLIVA ANSVARSFULLT FÖRETAGANDE I POLICYER OCH LEDNINGSSYSTEM

Utarbeta, anta och sprid en kombination av policyer om ansvarsfullt företagande som visar företagets åtaganden om att uppfylla principerna och standarderna i OECD:s riktlinjer för multinationella företag och dess planer för att genomföra tillbörlig aktsamhet, som är relevanta för företagets egen verksamhet, dess leverantörskedja och andra affärsförbindelser. → Se avsnitt II, 1.1.

Fråga 14. Vad bör finnas med i företagets policy om ansvarsfullt företagande? → Se avsnitt II, 1.1.

Som anges i vägledningen bör ett företags policyer för ansvarsfullt företagande innehålla åtaganden i frågor som omfattas av OECD:s riktlinjer för multinationella företag och närmare behandla åtaganden som rör företagets största risker.

Det kan också vara användbart för ett företag att i sina policyer för ansvarsfullt företagande förklara hur det prioriterar tillbörlig aktsamhet för ansvarsfullt företagande (dvs. varför vissa risker anses större än andra).

Företaget kan i sina policyer för ansvarsfullt företagande även beskriva hur det kommer att genomföra sina skyldigheter – hur det kommer att förhålla sig till tillbörlig aktsamhet, dialog med intressenter och gottgörelse. Här kan företaget också beskriva sina förväntningar i samband med genomförandet av policyer för ansvarsfullt företagande när det gäller arbetstagare (inklusive anställda, tillfälligt anställda och andra som utför arbete för företaget) och affärsförbindelser. → Se fråga 18 i bilagan.

Företagets policyer för ansvarsfullt företagande kan anpassas efter lokala förhållanden eller verksamheter.

Till exempel kan ett dotterbolag till ett stort multinationellt företag som är verksamt i ett land med specifika risker i arbetet anpassa moderbolagets policy för ansvarsfullt företagande för att hantera frågor som rör dessa specifika förhållanden.

Fråga 15. Vilka experter kan företaget ta hjälp av vid utarbetandet av policyer om ansvarsfullt företagande? → Se avsnitt II, 1.1

I många sektorer finns det för redan vedertagna modellpolicyer framtagna genom branschinitiativ eller flerpartsinitiativ. Ett företag kan välja att anta eller bygga vidare på dessa, förutsatt att de är förenliga med rekommendationerna i avsnitt II, 1.1 i vägledningen och är lämpliga för företagets sektor eller geografiska läge¹⁰.

När ett företag utarbetar sin policy för ansvarsfullt företagande kan det vara lämpligt att samråda med berörda intressenter. Detta kan vara särskilt relevant i situationer där det inte redan finns några vedertagna modellpolicyer. Arbetsgivarorganisationer, branschorganisationer, berörda icke-statliga organisationer eller flerpartsinitiativ kan också ge vägledning vid utarbetandet av policyer. → Se frågorna 8–11 i bilagan.

Att involvera relevanta enheter i företag för att utveckla policyer kan göra det lättare att identifiera realistiska och effektiva sätt att genomföra en policy. → Se fråga 16 i bilagan.

¹⁰. Se till exempel OECD (2016a), "Model Supply Chain Policy for a Responsible Global Supply Chain of Minerals from Conflict-Affected and High-Risk Areas". Se även OECD (2017a), "Model Enterprise Policy for Responsible Agriculture Supply Chains".

Försök att förankra företagets policyer om ansvarsfullt företagande i företagets tillsynsorgan. Införliva företagets policyer om ansvarsfullt företagande i ledningssystemen så att de genomförs som en del av företagets ordinarie affärsprocesser, samtidigt som hänsyn tas till eventuella regler om dessa organs oberoende, självständighet och rättsliga struktur i inhemska lagar och andra författningar. → Se avsnitt II, 1.2.

Fråga 16. Vilka avdelningar eller affärsenheter behöver involveras när företaget fastställer mål och anpassar dem efter företagets policyer för ansvarsfullt företagande?

→ Se avsnitt I, Vad är tillbörlig aktsamhet? – Grundläggande principer och avsnitt II, 1.2.

Hur anpassningen mellan avdelningar och affärsenheter ser ut i praktiken beror i hög grad på företagets specifika egenskaper, till exempel vilken verksamhet företaget bedriver, företagets storlek och vilka specifika risker det ställs inför. Företagen kan fundera över vilka enheter i dess affärsverksamhet som skulle kunna påverka efterlevnaden av policyerna för ansvarsfullt företagande för att identifiera vilka som måste involveras för att säkerställa samordnade mål.

Det kan bland annat vara

- de som på hög nivå fattar beslut om företaget (t.ex. styrelser och högsta ledningen),
- de som ansvarar för efterlevnaden (t.ex. juridiska avdelningar, efterlevnads-, personal- och miljöavdelningar, samt arbetsledning),
- de som fattar beslut om nya affärsförbindelser (t.ex. sourcingavdelningar, upphandlingsavdelningar, försäljningsavdelningar och fondförvaltare), → se tabell 5,
- de som ansvarar för utveckling eller tillsyn av produkter och verksamheter som kan medföra risker (t.ex. produktdesigner samt operativa och tekniska chefer),
- de som ansvarar för försäljning och marknadsföring av produkter eller tjänster.

Dessa enheter kan även vara involverade i det faktiska genomförandet av olika delar av tillbörlig aktsamhet-strategin (till exempel att utveckla policyer för ansvarsfullt företagande och genomföra ledningssystem eller identifiera eller förebygga samt begränsa påverkan).

Beroende på företagets struktur är det också viktigt att säkerställa att dotterbolag, franchisetagare eller lokalkontor anpassar sig till centrala åtaganden och processer, även om dessa organ kan skräddarsy sina policyer för ansvarsfullt företagande efter lokala förhållanden.

→ Se fråga 14 i bilagan.

TABELL 5. EXEMPEL PÅ AVDELNINGAR OCH FUNKTIONER SOM KAN HA BETYDELSE FÖR GENOMFÖRANDET AV TILLBÖRLIG AKTSAMHET

AVDELNINGAR OCH/ELLER FUNKTIONER	FRÅGOR*
Hållbarhet, företagens sociala ansvar, etiska inköp	Potentiellt många/alla frågor som omfattas av OECD:s riktlinjer för multinationella företag, eftersom dessa avdelningar/funktioner ofta är ledande/centrala/samordnande i frågor som rör ansvarsfullt företagande.
Miljö och/eller sociala frågor	• miljö • hälsa och säkerhet • mänskliga rättigheter • andra sociala frågor om ingen annan avdelning/funktion ansvarar för dem
Personal	• arbets- och anställningsförhållanden och relationer mellan arbetsmarknadens parter • arbetsmiljö • mänskliga rättigheter • rekrytering
Arbetstagarrepresentanter, fackliga företrädare	• arbets- och anställningsförhållanden och relationer mellan arbetsmarknadens parter • arbetsmiljö • mänskliga rättigheter
Verksamhet, produktion	• miljö • arbetsmiljö • mänskliga rättigheter • konsumentskydd
Juridik	• regelefterlevnad • arbets- och anställningsförhållanden och relationer mellan arbetsmarknadens parter • mutor och korruption • mänskliga rättigheter • konsumentskydd • informationshantering • avtal med affärsförbindelser
Efterlevnad, etik/integritet	• efterlevnad generellt • mutor och korruption
Upphandling, leverantörskedjor, affärsförbindelser	• alla frågor som omfattas av OECD:s riktlinjer för multinationella företag i leverantörskedjan, med affärsförbindelser • granskning, kontraktering och övervakning av leverantörskedjor/affärsförbindelser i dessa frågor

TABELL 5. EXEMPEL PÅ AVDELNINGAR OCH FUNKTIONER SOM KAN HA BETYDELSE FÖR GENOMFÖRANDET AV TILLBÖRLIG AKTSAMHET

Försäljning och marknadsföring	• mänskliga rättigheter • konsumentskydd • informationshantering
Samhällsutveckling	• dialog med intressenter • miljö • hälsa och säkerhet i samhället • mänskliga rättigheter • informationshantering
Yttre förbindelser, rapportering	• dialog med intressenter • informationshantering
Riskhantering	• potentiellt alla frågor
Revision	• potentiellt alla frågor
Högsta ledningen	• potentiellt alla frågor
Styrelse/ägare	• potentiellt alla frågor

** Icke uttömmande förteckning över frågor som omfattas av OECD:s riktlinjer för multinationella företag som kan vara särskilt relevanta för avdelningen/funktionen att beakta när den utför sina uppgifter inom tillbörlig aktsamhet eller bidrar med sin expertis.*

Fråga 17. Hur skiljer sig styrelsens och ledningens ansvar för arbetet med att införliva ansvarsfullt företagande? → Se avsnitt II, 1.2.

Styrelser är i regel med och godkänner ett företags policyer för ansvarsfullt företagande. De kan också vara med och fatta beslut om en affärsstrategi som kan påverka ansvarsfullt företagande. De kan dessutom ingripa om policyerna för ansvarsfullt företagande inte genomförs och uppmana ledningen att vidta åtgärder. Det kan vara lämpligt att utse styrelsemedlemmar med kunskap om och ansvar för frågor som rör ansvarsfullt företagande. I det avseendet står det i G20/OECD:s principer för bolagsstyrning att en viktig uppgift för styrelsen i offentliga företag är att övervaka riskhanteringssystem och system för att säkerställa att företaget följer tillämplig lagstiftning, däribland skatte-, konkurrens-, arbets-, miljö-, korruptions- och arbetsmiljölagstiftning och lagar om lika möjligheter (OECD, 2015a, kapitel VI). Ledningen ansvarar å andra sidan för att utarbeta en strategi för att säkerställa att policyn för ansvarsfullt företagande genomförs.

Samtidigt som styrelsen och ledningen har olika roller kan personer i högsta ledningen i praktiken sitta i företagsstyrelser och därmed ha dubbla roller.

Förankra företagets förväntningar och policyer om ansvarsfullt företagande i samarbetet med leverantörer och andra affärsförbindelser. →Se avsnitt II, 1.3.

Fråga 18. Hur kan förväntningar på ansvarsfullt företagande införlivas i affärsförbindelser? →Se avsnitt II, 1.3.

Företag kan, utöver att i företagets policyer för ansvarsfullt företagande ge uttryck för vilka förväntningar det har på sina affärsförbindelser, vidta ytterligare åtgärder för att säkerställa att förväntningarna på ansvarsfullt företagande införlivas i affärsförbindelserna.

→**TILL EXEMPEL** kan förväntningar på nya affärsförbindelser, vilket konstateras i vägledningen, kommuniceras och godkännas genom formella avtal eller dokumentation (t.ex. genom uppförandekoder för leverantörer, samriskavtal, tilläggsprotokoll till investeringsobjekt osv.). Dessa avtal eller dokument kan vara

- förväntningar på att affärsförbindelser uppfyller OECD:s riktlinjer för multinationella företag och/eller vägledningen eller anpassade standarder,
- förväntningar på öppenhet, övervakning och rapportering från affärsförbindelsernas sida,
- specifikationer om huruvida/hur affärsförbindelserna förväntas överföra krav på sina egna affärsförbindelser genom leverantörskedjan eller värdekedjan,
- grunder för att säga upp avtalet på grund av underlåtelse att uppfylla förväntningarna om OECD:s riktlinjer för multinationella företag.

De avdelningar som ansvarar för att fatta beslut om nya affärsförbindelser kan beakta kriterierna för ansvarsfullt företagande innan de ingår en ny affärsförbindelse. Detta kan ske genom att tillämpa förhandsurval, anbudskriterier, eller urvalskriterier där ansvarsfullt företagande beaktas.

Ofta har en affärsförbindelse (t.ex. en leverantör) många kunder och kan tillhandahålla tjänster och produkter till mer än en bransch. Med detta i åtanke kan det i vissa fall vara opraktiskt eller betungande för ett företag att tillämpa egna förväntningar på sina leverantörer/affärsförbindelser med tanke på befintliga eller potentiellt motstridiga förväntningar på affärsrelationen från andra kunder/affärsförbindelser. Företagen kan komma till rätta med detta problem genom att

- anpassa sig till internationella standarder eller branschstandarder i fråga om förväntningar på tillbörlig aktsamhet i leverantörskedjan,
- samarbeta med andra aktörer i branschen om gemensamma förväntningar på affärsförbindelser, bland annat genom gemensamma policyer och rapporteringsramar för ansvarsfullt företagande, →se fråga 12 i bilagan,
- föra en dialog med affärsförbindelser om hur man kan minska de motstridiga kraven och skapa större enhetlighet mellan kunder, samt specificera ytterligare initiativ, policyer eller program för ömsesidigt erkännande.

A.2

IDENTIFIERA OCH UTVÄRDERA FAKTISK OCH POTENTIELL NEGATIV PÅVERKAN KOPPLAD TILL FÖRETAGETS VERKSAMHET, PRODUKTER ELLER TJÄNSTER

Gör en bred kartläggning för att identifiera alla områden inom företagets verksamhet och affärsförbindelser, inklusive leverantörskedjor, där det är störst sannolikhet för betydande risker som rör ansvarsfullt företagande. → Se avsnitt II, 2.1.

Fråga 19. Vad menas med kartläggning och vad bör företagets kartläggning omfatta? → Se avsnitt II, 2.1.

Med kartläggning avses en inledande process där man identifierar de största generella områdena med betydande risk inom ett företags egen verksamhet (t.ex. verksamheter och produktlinjer) och dess affärsförbindelser (inklusive alla stadier i leverantörskedjan eller värdekedjan). Kartläggningen ska vara bred och fungera som en inledande åtgärd för att möjliggöra prioritering. Med utvärdering (i avsnitt II, 2.2) å andra sidan avses en mer ingående process där man försöker identifiera och utvärdera prioriterade risker förenade med en specifik affärsverksamhet eller affärsförbindelse. → Se frågorna 23–28 i bilagan.

Hur kartläggningen genomförs i praktiken, särskilt när det gäller att fastställa risker hos affärsförbindelser, kommer att variera beroende på företagets egenskaper.

→ **TILL EXEMPEL** kan en institutionell investerare förlita sig på marknadsundersökningar och andra externa resurser (rapporter från det civila samhället, medier osv.) för att kartlägga riskerna i sin investeringsportfölj, medan en återförsäljare kan kartlägga leverantörskedjans struktur och identifiera generella riskområden utifrån specifika geografiska, sektorsspecifika, produkt- eller företagsrelaterade faktorer.

Om företaget (t.ex. genom rapporter, dialog med intressenter, klagomålsmekanismer) görs uppmärksam på att en produktlinje eller delkomponent är förenad med särskilda risker är det viktigt att beakta informationen vid sidan om annan information som samlats in under kartläggningen.

RUTA 4. VAR I KARTLÄGGNINGS- OCH UTVÄRDERINGSPROCESSEN PASSAR KARTLÄGGNINGEN AV LEVERANTÖRSKEDJAN IN?

Det är viktigt att företagen under kartläggningsprocessen kartlägger sin generella verksamhet och sina leverantörskedjors generella struktur för att identifiera verksamheter, geografiska områden, produkter eller affärsförbindelser som är förenade med högre risk. När företaget inriktar sig på dessa områden som är förenade med högre risk kan den göra en mer detaljerad kartläggning av faktiska enskilda affärsförbindelser för att identifiera specifika förbindelser för vidare granskning. *(fortsättning på nästa sida)*

Till exempel kan ett fordonsföretag under sin kartläggning konstatera att dess batterier ofta är förenade med större risker än andra komponenter, baserat på känd information om sektorn. Här är det osannolikt att företaget har detaljerad information om specifika underleverantörer och ursprungsländer för att kunna göra en detaljerad utvärdering av sin leverantörskedja för batterier. I stället skulle den först försöka samla ytterligare information om var dess batterier faktiskt tillverkas, kartlägga högriskstadierna i leverantörskedjan för dessa produkter, vilka länder materialet i batterierna kommer ifrån och vilken typ av tillbörlig aktsamhet som högriskunderleverantörerna genomför och vilken kvalitet den håller. Först då kan företaget gå vidare med att prioritera enskilda affärsförbindelser för ingående utvärdering och åtgärder.

Till exempel kan ett företag i skobranschen efter att ha granskat sina produktlinjer konstatera att dess skinnskor är förenade med stora risker i form av risker i arbetet och miljörisker i samband med garvning. Företaget kan sedan kartlägga specifika affärsförbindelser (t.ex. garverier) kopplade till produktionen av företagets skinnprodukter för att prioritera enskilda leverantörer som verkar i högriskområden för vidare granskning.

Fråga 20. Vad menas med sektorsspecifika, produktrelaterade, geografiska och företagsspecifika risker? → Se avsnitt II, 2.1.

Att beakta sektorsrisker, produktrisker, geografiska riskfaktorer och riskfaktorer på företagsnivå kan vara användbart vid kartläggning av risker i ett företags egen verksamhet och i dess affärsförbindelser. Dessa riskfaktorer avgörs av tidigare påverkan och nya problem.

- Sektorsrisker är risker som förekommer inom en viss sektor över hela världen till följd av sektorns egenskaper, verksamheter, produkter och produktionsprocesser. Till exempel är utvinningssektorn ofta förenad med risker kopplade till ett stort miljöavtryck och påverkan på lokalsamhällen. I sektorn för kläder och skor förekommer bland annat risker förenade med fackliga rättigheter, arbetsmiljö och låga löner¹¹.

11. Se OECD (2017a) för mer information om risker i sektorn för kläder och skor. Se OECD (2016c) för mer information om risker förenade med utvinningssektorn.

- Produktrisker är risker förenade med insatsvaror eller produktionsprocesser som används vid utvecklingen eller användningen av specifika produkter. Till exempel är kläder med pärlor eller broderier förenade med högre risk för informell anställning och osäkra arbetsförhållanden och telefoner och datorer kan innehålla komponenter som riskerar att ha utvunnits i konfliktområden.
- Geografiska risker är förhållanden i ett visst land som kan öka sannolikheten för sektorsrisker. Geografiska riskfaktorer kan generellt klassificeras som risker som rör regelverk (t.ex. anpassning till internationella konventioner), styrning (t.ex. tillsynsmyndigheternas ställning, rättsstatsprincipen, mängden korruption), socioekonomiskt sammanhang (t.ex. fattigdom och utbildning, sårbarhet i och diskriminering av specifika befolkningar) och politiskt sammanhang (t.ex. förekomsten av konflikter).
- Risker på företagsnivå är risker förenade med ett specifikt företag, till exempel svag styrning, en historia av bristande respekt för mänskliga rättigheter, arbetstagares rättigheter, standarder för korruptionsbekämpning, miljöstandarder eller brist på kultur kring ansvarsfullt företagande.

Fråga 21. Vilka informationskällor kan användas vid skrivbordsforskning? → Se avsnitt II, 2.1.

De flesta sektors- och produktrisker samt situationer i vissa länder är välkända eller lätta att förstå baserat på den information som finns att tillgå. Till exempel finns det inom sektorerna en tillräcklig förståelse för tekniska processers och produkters skadliga effekter på miljö och hälsa.

Rapporter från internationella organisationer, organisationer i det civila samhället, nationella människorättsinstitutioner, statliga myndigheter, fackföreningar samt arbetsgivar- och arbetstagarorganisationer kan ge värdefull information under hela tillbörlig aktsamhet-processen, men särskilt under kartläggningsfasen. Artiklar i media kan också göra det lättare att förstå det lokala, regionala och nationella sociala och politiska läget. → Se tabell 6 för en förteckning över dokumentbaserade resurser.

Det är viktigt för företagen att utvärdera hur korrekta och tillförlitliga de resurser är som de hämtar sin riskinformation ifrån. Det här är särskilt viktigt för ärvda källor, till exempel tidigare grundläggande bedömningar (*baseline assessments*) och forskning som genomförts av en partner, ett förvärvat företag eller andra jämförbara företag och andra sekundära källor. Detta kan göras genom att triangulera information för att jämföra den med andra källor, beakta informationens art och ursprung, beakta publikationsdatum och samråda med tredje man, såsom organisationer i det civila samhället i tveksamma fall. Information som läggs fram i externa rapporter behöver dock inte verifieras helt för att ett företag ska kunna använda den som utgångspunkt för vidare efterforskningar.

TABELL 6. EXEMPEL PÅ AVDELNINGAR OCH FUNKTIONER SOM KAN HA BETYDELSE FÖR GENOMFÖRANDET AV TILLBÖRLIG AKTSAMHET

Primärkällor	• Avtal, licenser, tillämpliga lagar och regler, företagspolicyer som beskriver de lagar och regler som gäller för projektet eller verksamheten. • Studier om utgångsläget/konsekvensutredningar på uppdrag av andra parter eller under tidigare faser av projektet. • Data som tagits fram av statliga myndigheter om sysselsättning, fattigdom, hälso- och utbildningsstandarder, löner, arbetsvillkor och arbetsmiljö osv. • Folkräkningsdata, uppgifter om inkomst och fattigdom (dessa är inte alltid tillförlitliga i vissa utvecklingsekonomier). • Kartläggning av mark och annan information om projektet eller verksamheten. • Nyckelindikatorer som samlats in genom geografiska informationssystem, kartor och andra källor. • Annat befintligt material eller ärvd information vid förvärv (om sådan går att få tag i). • Register över lokala klagomål och krav.
Sekundärkällor	• Studier och index upprättade av forskare, nationella människorättsinstitutioner, statliga myndigheter och branschorgan. • Studier och rapporter från mellanstatliga organisationer och multilaterala och bilaterala utvecklingsinstitutioner. • Studier och index upprättade av icke-statliga organisationer och sektorsspecifika, nationella och internationella fackliga organisationer. • Information om lokala investerings- eller utvecklingsprogram som rör andra branschprojekt i området eller regionen. • Studier som genomförts av olika sammanslutningar, till exempel urfolk eller deras intresseorganisationer, om viktiga frågor som kan ha betydelse för projektutvecklingen. • Rapporter som tagits fram av andra företag i lokalområdet eller regionen.

Fråga 22. Hur kan företaget hantera informationsunderskott? → *Se avsnitt II, 2.1–2.2.*

Vissa strategier kan vara lämpliga för att hantera informationsunderskott om risker förenade med ett företags egen verksamhet och dess affärsförbindelser, med beaktande av relevanta omständigheter och faktiska begränsningar.

→ **TILL EXEMPEL**

- Klagomålsmekanismer och andra övervakningsplattformar (t.ex. nationella övervakningskommittéer) kan upprättas för att göra företagen uppmärksamma på faktisk eller potentiell negativ påverkan som de själva kanske inte har identifierat. → *Se fråga 54 i bilagan.*
- Information eller påståenden om faktisk eller potentiell negativ påverkan måste inte verifieras helt för att föranleda vidare granskning.
- Företagen kan föra en dialog med viktiga intressenter och experter för att bättre förstå sektorsrisker, produktrisker eller geografiska risker, till exempel genom rundabordssamtal.

Genomför med utgångspunkt i de största riskområden som identifierats ovan upprepade och successivt mer djuplodande bedömningar av prioriterade verksamheter, leverantörer och andra affärsförbindelser för att identifiera och utvärdera specifik faktisk och potentiell negativ påverkan som rör ansvarsfullt företagande. → *Avsnitt II, 2.2.*

Fråga 23. Hur kan ett företag bedöma risker för negativ påverkan i den egna verksamheten?

→ *Se avsnitt II, 2.2.*

Ofta gör företagen redan egenbedömningar eller deltar i externa granskningar eller inspektioner om viktiga risker i deras sektor och i vissa fall är dessa bedömningar reglerade i inhemsk lagstiftning. Till exempel är yrkesinspektioner, miljötillsyn som behövs för licenser, miljökonsekvensbeskrivningar, kontrollsystem för efterlevnad av korrupsionsregler, förfaranden för kundkännedom, finansiella revisioner, utredningar av konsekvenser för mänskliga rättigheter och produktlicensiering alla exempel på vanliga riskbedömningar som ett företag kanske redan genomför eller gör i samarbete med berörda myndigheter. Företagen kan ändra eller komplettera befintliga bedömningar för att återspegla internationella standarder och rekommendationer om ansvarsfullt företagande.

Utöver de standardbedömningar som ett företag kanske redan gör kan det behövas ytterligare interna bedömningar för att förstå potentiella risker eller faktisk negativ påverkan kopplad till ett företags egen verksamhet för att säkerställa att företaget lever upp till de förväntningar om ansvarsfullt företagande som ställs i OECD:s riktlinjer för multinationella företag.

→ **TILL EXEMPEL** kan ett företag beställa en extern granskning av genomförandet av sina policyer om diskriminering och sexuella trakasserier.

→ **TILL EXEMPEL** kan ett dotterbolag göra en miljökonsekvensbeskrivning av sin verksamhet och dela med sig av denna till ett moderbolag.

Fråga 24. Hur kan ett företag prioritera vilka av sina verksamheter eller affärsförbindelser det ska bedöma först? →Se avsnitt II, 2.2.

För många företag, särskilt större företag, går det inte att bedöma faktisk eller potentiell negativ påverkan i alla verksamheter och affärsförbindelser. Då kanske företagen prioriterar att bedöma de verksamheter eller affärsförbindelser där risken för negativ påverkan är störst. →Se avsnitt II, 2.4 och fråga 3 i bilagan för mer vägledning om störst påverkan.

För att kunna göra denna prioritering kan företaget beakta följande:

- Om verksamheten eller affärsförbindelsens verksamhet bedrivs i ett land som är förenat med högre risk (t.ex. konflikter, sårbara grupper, rättsstatsprincipen är svag, utbredd korruption).
- Om verksamheten eller affärsförbindelsens verksamhet omfattar verksamhetsområden eller produktionsprocesser som är förenade med högre risk (kännetecknas av hög andel informellt arbete, användning av farliga kemikalier, användning av tunga maskiner osv.).
- Om risker har identifierats vid en tidigare granskning.

Observera att affärsförbindelser kategoriseras som "hög risk" och prioriteras för vidare granskning baserat på deras riskprofil, inte baserat på hur starka band de har med företaget.

→TILL EXEMPEL kan ett elektronikföretag flagga företag som den gör inköp från som verkar inom mineralutvinning i konflikttrabbade högriskområden som "hög risk", trots att elektronikföretaget inte har något direkt avtalsförhållande med dessa affärsförbindelser.

I dessa fall kan företaget, i sin strävan efter att bedöma alla befintliga högriskförbindelser, prioritera bedömningen av de högriskförbindelser från vilka företaget köper den största procentuella andelen produkter (eller de länder från vilka företaget gör den största procentuella andelen inköp).

Fråga 25. Hur kan företag göra riskbedömningar av affärsförbindelser som prioriterats vid kartläggningen? →Se avsnitt II, 2.2.

Under kartläggningen identifierar företaget breda riskkategorier förenade med sina affärsförbindelser. Bedömningarna är mer detaljerade utvärderingar av prioriterade risker som följer av kartläggningen. Exempel på olika typer av bedömningar är egenbedömningar av leverantörer och inspektioner och revisioner på plats. Vilken typ av bedömning ett företag använder beror på vilken typ av risk det rör sig om.

→TILL EXEMPEL

- Inspektioner på plats kan vara lämpliga för att bedöma risker förenade med arbetsmiljö, produktsäkerhet och miljöprestanda (bland andra risker).
- Dokumentgranskningar kan vara lämpliga vid granskning av ett företags efterlevnad av finansiella rapporteringsstandarder.
- Intervjuer med arbetstagare och diskussioner i fokusgrupper kan vara lämpliga vid bedömning av risker i arbetet och risker för mänskliga rättigheter, särskilt när det gäller risker som är känsliga och i allmänhet odokumenterade. Med tanke på att arbetstagare inte alltid känner sig bekväma med att utbyta ärliga svar med ledningen kan intervjuer och fokusgruppdiskussioner i vissa fall behöva genomföras av betrodda tredje män.
- Dialog med intressenter och samråd med berörda organisationer i det civila samhället kan vara lämpliga vid bedömningen av om företagsverksamhet har negativ påverkan på lokalsamhällen.

Fråga 26. Vad kan en riskbedömning av en affärsförbindelse omfatta och vem bör genomföra en sådan bedömning? → Se avsnitt II, 2.2.

För de flesta typer av risker omfattar riskbedömningen följande:

- Om affärsförbindelser orsakat eller bidragit till faktisk negativ påverkan eller risker för påverkan (t.ex. osäker hantering av kemikalier, betalning av mutor till tjänstemän), inklusive dem som är förenade med kommande projekt eller framtida verksamheter.
- Om affärsförbindelsen har kapacitet och är villig att genomföra tillbörlig aktsamhet.
- Om den tillbörlig aktsamhet som genomförs, inklusive de åtgärder som företaget eller dess affärsförbindelser genomför för att förhindra och begränsa negativ påverkan (t.ex. policyer, system för efterlevnadskontroll, bedömningar av underleverantörer, uppgradering av anläggningar, tillgång till klagomålsmekanismer), är adekvat.

Det är bra om de som genomför bedömningarna har följande kompetens:

- Expertis om de risker som företaget bedömer (t.ex. för mänskliga rättigheter, hälsa och säkerhet och korruption), inklusive en förståelse för vilken metod som är bäst för att identifiera faktisk och potentiell negativ påverkan i den lokala kontexten.
- Kunskap om internationella och nationella standarder för den negativa påverkan.
- Kapacitet att genomföra bedömningen i den lokala kontexten (t.ex. språkkunskaper).

Det är osannolikt att en och samma individ har ovannämnda kompetens för alla riskområden och alla kontexter. Därför kan bedömningar genomföras av arbetslag som tillsammans har all den kompetens som anges ovan.

Fråga 27. När bör en riskbedömning göras av en affärsförbindelse? → Se avsnitt II, 2.2.

Företag uppmanas att genomföra bedömningar

- av befintliga högriskförbindelser (dvs. affärsförbindelser som arbetar inom geografiska områden eller med produkter eller tjänster som har konstaterats medföra hög risk för negativ påverkan) som ännu inte har bedömts,
- innan de bildar nya högriskförbindelser i första ledet, → se fråga 18 i bilagan,
- när den kontext som högriskförbindelserna verkar i antas ha förändrats.

I vissa fall är risken för negativ påverkan så utbredd i en viss region att en bedömning av enskilda affärsförbindelser inte ger någon ny information. I så fall kan företaget välja att omedelbart fokusera på att förebygga och begränsa negativ påverkan.

→ **TILL EXEMPEL** kan ett företag få reda på att sexuella trakasserier är vanligt förekommande i en industriell frizon för bearbetning av export. Företaget, som inser hur svårt det är att identifiera specifika fall av sexuella trakasserier, kan välja att inte i första hand bedöma leverantörerna utan att i stället uppmuntra dem att vidta åtgärder för att förebygga sexuella trakasserier (t.ex. utbilda ledningen).

I vissa fall kanske det redan finns tillförlitliga bedömningar av affärsförbindelser. I förekommande fall uppmanas företagen att granska sina iakttagelser och därefter fokusera på att förebygga eller begränsa konstaterad negativ påverkan och övervaka de framsteg som görs.

Fråga 28. Hur kan företag göra riskbedömningar av affärsförbindelser som de inte har avtal med?

→ Se avsnitt 2.2.

Det finns olika verktyg och metoder för att bedöma högriskförbindelser som företaget inte har något avtal med för att hjälpa företagen att klara de utmaningar som finns i form av insyn och inflytande.

→ **TILL EXEMPEL** kan företagen göra följande för att öka insynen:

- Uppmana sina affärsförbindelser att tillhandahålla den information som företagen behöver för att bedöma de risker som är förenade med leverantörer och affärsförbindelser, till exempel information om underleverantörer eller ursprungsland. Företagen kan upprätta och använda gemensamma rapporteringsmallar inom en sektor för att göra rapporteringen mindre betungande för affärsförbindelserna. → Se fråga 12 i bilagan.
- Använda ett befintligt spårbarhetssystem¹² för att få insyn i affärsförbindelser längre upp i leverantörskedjan. Detta gäller särskilt produktinriktade företag med fysiska leverantörskedjor.

För att bedöma om affärsförbindelser längre upp i leverantörskedjan har negativ påverkan kan företagen om möjligt

- använda sig av tillförlitliga befintliga bedömningar av affärsförbindelser längre upp i leverantörskedjan, till exempel bedömningar som delats inom ramen för samarbetsinitiativ eller som förts vidare i leverantörskedjan genom kaskadspridning (cascading disclosure) eller s.k. flow down-klausuler i skriftliga avtal eller kontrakt¹³,
- och om ingen tillförlitlig bedömning finns att tillgå baserat på information som samlats in genom kaskadrapportering, flow down-klausuler eller spårbarhet försöka hitta gemensamma affärsförbindelser med andra branschaktörer för att genomföra eller beställa bedömningar av gemensamma affärsförbindelser,
- bedöma tillbörlig aktsamhet-processen i affärsförbindelser som verkar vid kontrollpunkter i leverantörskedjan. → Se ruta 5.

12. Spårbarhet är den process genom vilken företagen spårar material och produkter genom leverantörskedjan.

13. Med kaskadspridning (cascading disclosure) avses när ett företag för information vidare till leverantörer i direkt efterföljande led, som sedan för den vidare till sina leverantörer i efterföljande led. Med flow down-klausul avses en klausul i ett huvudavtal som även gäller i avtal med underleverantörer.

RUTA 5. DIALOG MED AFFÄRSFÖRBINDELSER SOM VERKAR VID KONTROLLPUNKTER I LEVERANTÖRSKEDJAN

Företag kan identifiera kontrollpunkter (som ibland kallas flaskhalsar) genom att beakta

- centrala omvandlingspunkter i leverantörskedjan där spårningsinformation kan samlas eller förloras,
- antalet aktörer, till exempel i situationer där relativt få företag bearbetar eller hanterar huvuddelen av den information som förs vidare nedåt i leverantörskedjan,
- den punkt där företagen har störst inflytande över slutet av en leverantörskedja,
- punkter där det redan finns system och revisionsprogram för att påverka dessa system och undvika dubbelarbete.

”Kontrollpunktsföretag” har sannolikt större insyn i och/eller inflytande över sina egna leverantörer och affärsförbindelser längre upp i leverantörskedjan än företag närmare konsumenterna eller slutanvändarna. Att genomföra tillbörlig aktsamhet på kontrollpunktsföretag för att avgöra om de i sin tur genomför tillbörlig aktsamhet i enlighet med denna vägledning ger en viss förvissning om att risker för negativ påverkan som är direkt kopplade till leverantörer har identifierats, förhindrats och begränsats. Företag kan bland annat identifiera och föra en dialog med kontrollpunkter på följande sätt: genom att i kontrakt med leverantörer och affärsförbindelser införa krav på att identifiera kontrollpunkter (konfidentiellt) och genom att uppmana leverantörer/affärsförbindelser att göra sina inköp från de kontrollpunktsföretag som uppfyller förväntningarna i denna vägledning. De kan här använda system för utbyte av konfidentiell information om leverantörer och/eller branschomfattande system för hantering av information om aktörer längre upp i leverantörskedjan.

Bedöm företagets delaktighet i den identifierade faktiska eller potentiella negativa påverkan för att fastställa lämpliga åtgärder. Bedöm särskilt om företaget a) orsakat (eller skulle kunna orsaka) den negativa påverkan, eller b) bidragit (eller skulle kunna bidra) till den negativa påverkan, eller c) om den negativa påverkan är (eller skulle kunna vara) direkt kopplad till dess verksamhet, produkter eller tjänster genom en affärsförbindelse. → Se avsnitt II, 2.3.

Fråga 29. Vad menas med negativ påverkan som företaget "orsakar" eller "bidrar till" eller som är "direkt kopplad" till företagets verksamhet, produkter eller tjänster genom en affärsförbindelse?

→ Se avsnitt II, 2.3.

Orsakar: Ett företag "orsakar" en negativ påverkan om företagets aktiviteter¹⁴ i sig är tillräcklig för att resultera i den negativa påverkan.

→ **TILL EXEMPEL** om ett företag i sin rekryteringspraxis diskriminerar kvinnor eller etniska minoriteter eller om ett företag betalar en muta till en utländsk offentlig tjänsteman.

Bidrar till: Ett företag "bidrar till" påverkan om dess verksamhet, tillsammans med andra företags verksamheter, orsakar påverkan eller om företagets verksamhet får, möjliggör för eller uppmuntrar ett annat företag att orsaka en negativ påverkan. Bidraget måste vara väsentligt, vilket innebär att det inte omfattar mindre eller ringa bidrag.

För att avgöra och förstå om bidraget är väsentligt när företagets åtgärder kan ha fått, möjliggjort för eller uppmuntrat ett annat företag att orsaka en negativ påverkan kan företaget beakta flera olika faktorer. Följande faktorer kan beaktas:

- I vilken utsträckning ett företag kan uppmuntra eller motivera ett annat företag att orsaka negativ påverkan, dvs. i vilken grad verksamheten ökade risken för att påverkan uppstod.
- I vilken utsträckning ett företag kan eller bör ha känt till den negativa påverkan eller risken för den negativa påverkan, dvs. graden av förutsägbarhet.
- I vilken grad företagets verksamhet faktiskt begränsade den negativa påverkan eller minskade risken för att påverkan uppstod.

Blotta förekomsten av en affärsförbindelse eller verksamhet som skapar de allmänna förutsättningar som behövs för att negativ påverkan ska uppstå utgör inte nödvändigtvis ett bidragsförhållande. Den berörda verksamheten bör i väsentlig utsträckning öka risken för negativ påverkan.

→ **TA TILL EXEMPEL** en återförsäljare som anger en mycket kort leveranstid för en produkt trots att den av tidigare erfarenhet av liknande produkter vet att produktionstiden inte är möjlig och begränsar användningen av förhandsgodkända underleverantörer.

- Fastställandet av en kortare leveranstid än som är möjlig och begränsandet av användningen av underleverantörer ökade tillverkarens risk för orimlig övertid.

¹⁴ I punkt 42 i kapitel IV i OECD (2011) står det att "[m]ed "aktiviteter" avses både handlingar och underlåtenhet".

- Graden av förutsägbarhet för påverkan kan vara hög eftersom återförsäljaren av tidigare erfarenhet av liknande produkter visste att leveranstiderna inte varit möjliga och att korta leveranstider ofta leder till orimlig övertid i sektorn.
- Om inga åtgärder vidtogs för att minska risken för att påverkan uppstod kan återförsäljaren bidra till att tillverkaren ådrar sig orimlig övertid.

→ **TA TILL EXEMPEL** en riskkapitalinvesterare som investerar i ett stålverk. Investeraren sitter i styrelsen för stålverket och har regelbundna kontakter med ledningen. Investeraren röstar nej till att installera dyr utrustning för att rena spillvattnet från stålverket. På grund av bristen på rening förorenas dricksvattnet i ett lokalsamhälle av spillvattnet.

- Att uppmuntra ledningen för projektet att inte installera teknik som kan förhindra eller begränsa miljöpåverkan på vattenkällor ökar risken för negativ påverkan.
 - Graden av förutsägbarhet kan vara hög om det bland miljöledningspersonal i stålindustrin är allmänt känt att utrustning för vattenrening behövs för att förhindra att dricksvattnet förorenas.
 - Om investeraren genomförde tillbörlig aktsamhet och ställde sig bakom en alternativ reningsplan för spillvattnet hade risken för vattenföroreningar och förutsebarheten för en sådan påverkan blivit lägre, vilket hade rört investeraren bort från ett förhållande som bidragande.

Direkt koppling: "Koppling" definieras av förhållandet mellan den negativa påverkan och företagets produkter, tjänster eller verksamhet genom ett annat företag (dvs. en affärsförbindelse).

"Direkt koppling" definieras inte av några direkta avtalsförhållanden, till exempel "direkta inköp".

→ **TILL EXEMPEL** kan företaget, om det köper in kobolt som utvinns med hjälp av barnarbete och sedan använder det i sina produkter, anses ha en direkt koppling till den negativa påverkan (dvs. barnarbete). I det här fallet var det inte företaget i sig som orsakade eller bidrog till den negativa påverkan. Trots det kan det finnas en direkt koppling mellan företagets produkter och den negativa påverkan genom företagets affärsförbindelser med de företag som är inblandade i företagets anskaffning av kobolten (dvs. med smältaren, mineralhandlaren och gruvföretaget som använder barnarbete).

Ett företags förhållande till den negativa påverkan är inte statiskt. Det kan förändras, till exempel i takt med att situationen förändras och beroende på i vilken grad tillbörlig aktsamhet och de åtgärder som vidtas för att komma till rätta med den identifierade risken och påverkan minskar risken för att påverkan uppstår.

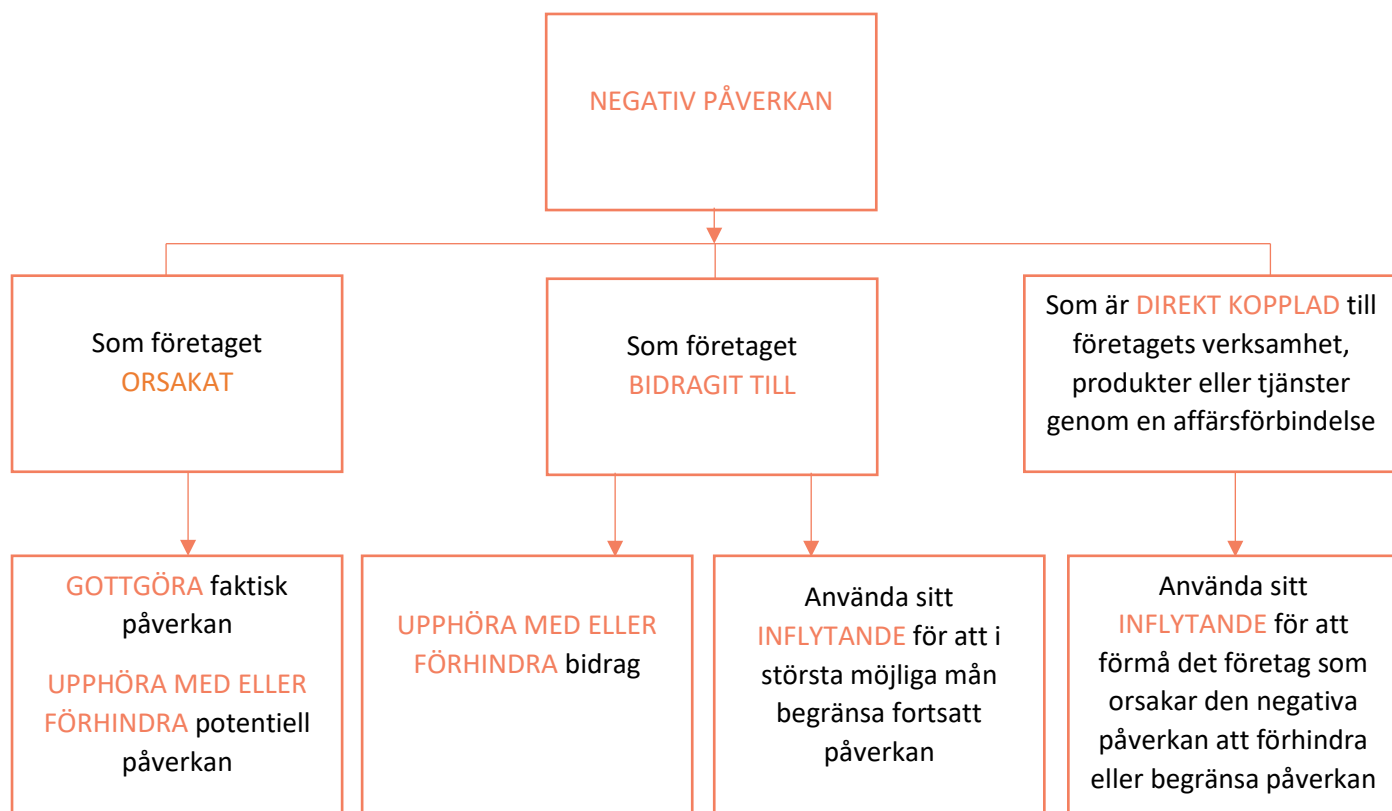
Generellt orsakar ett företag oftast negativ påverkan i samband med aktiviteter som är förenade med den egna verksamheten och ett företag har oftast en direkt koppling till negativ påverkan som orsakas genom affärsförbindelser. Företaget kan bidra till negativ påverkan i samband med aktiviteter som är förenade med ett företags egen verksamhet eller genom en affärsförbindelse.

Beskrivningarna ovan är inte avsedda att åsidosätta frågor som rör det rättsliga ansvaret. Det kan i den inhemska lagstiftningen finnas specifika förfaranden eller regler för att fastställa förhållandet till påverkan för att kunna fastställa det rättsliga ansvaret. Till exempel anses företag som gör sig skyldiga till mutbrott ofta ha orsakat eller bidragit till påverkan enligt den inhemska korruptionslagstiftningen.

Fråga 30. Varför har det betydelse på vilket sätt ett företag är delaktigt i negativ påverkan? → Se avsnitt II, 2.3.

Ett företags förhållande till den negativa påverkan (dvs. om företaget orsakat eller bidragit till den eller om den är direkt kopplad till företags verksamhet genom en affärsförbindelse) är en viktig fråga att ta hänsyn till, eftersom det avgör hur ett företag ska hantera påverkan och om företaget även har en skyldighet att gottgöra eller bidra till gottgörelse. → Se figur 2.

FIGUR 2. Hantering av negativ påverkan

Anmärkning: Mer specifika riktlinjer för hantering av påverkan som rör mänskliga rättigheter finns i kapitel IV i OECD (2011).

Baserat på den information som inhämtats om faktisk och potentiell negativ påverkan vid behov prioritera den största risken och påverkan som rör ansvarsfullt företagande utifrån hur allvarlig den är och hur sannolikt det är att den uppstår. En sådan prioritering kan bli aktuell när det inte går att hantera all potentiell och faktisk negativ påverkan omedelbart. När den största påverkan har identifierats och behandlats bör företaget gå vidare med mindre betydande påverkan. →Se avsnitt II, 2.4.

Fråga 31. Hur kan ett företag prioritera sina åtgärder för att förhindra och begränsa negativ påverkan i sin verksamhet och i sina affärsförbindelser?

→Se avsnitt I, Vad är tillbörlig aktsamhet? Tillbörlig aktsamhet kan handla om prioriteringar (riskbaserad). Avsnitt II, 2.4.

Den viktigaste faktorn när ett företag prioriterar sina åtgärder är den faktiska eller potentiella skadans storlek¹⁵. Med tanke på att företag kan exponeras för flera typer av betydande negativ påverkan kan företaget i andra hand ta ställning till hur överhängande faran är.

→**TILL EXEMPEL** kan ett företag, om en fabrik konstateras utgöra en överhängande brandrisk på grund av farliga elsystem, prioritera åtgärder för att öka byggnadens säkerhet och informera arbetstagarna om hur de ska agera vid brand, innan det hanterar en risk för vattenförorening som potentiellt är lika allvarlig men som inte förväntas inträffa de närmaste fem åren.

15. Vid prioritering av risker för mänskliga rättigheter bör en potentiell negativ påverkans allvarlighetsgrad prioriteras högre än sannolikheten.

A.3

UPPHÖR MED, FÖRHINDRA OCH BEGRÄNSA NEGATIV PÅVERKAN

Upphör med verksamhet som, baserat på företagets bedömning av sin delaktighet i negativ påverkan, orsakar eller bidrar till negativ påverkan på frågor som rör ansvarsfullt företagande. Utarbeta och genomför planer som är lämpliga för att förhindra och begränsa potentiell (framtida) negativ påverkan. →Se avsnitt II, 3.1.

Fråga 32. Vad är skillnaden mellan att förhindra negativ påverkan och att begränsa negativ påverkan? →Se avsnitt II, 3.1.

Förhindra avser åtgärder för att undvika att en negativ påverkan uppstår över huvud taget (t.ex. som minskar risken för att en negativ påverkan uppstår), medan **begränsa** avser åtgärder för att minska en negativ påverkan när den väl uppstår. Det främsta målet med tillbörlig aktsamhet är att förhindra negativ påverkan.

→TILL EXEMPEL

- På arbetsmiljöområdet är åtgärder för att undanröja de faror som finns det bästa sättet att förhindra att skador och ohälsa uppstår över huvud taget.
- Genom att installera vattenreningssystem kan man minska vattenföroreningarna genom att minska spillvattennivåerna i vattnet.

→TILL EXEMPEL

- Deltagande i gemensamma insatser i högriskområden för att utbilda lokala företag i hur man motstår en begäran om muta och ökar de lokala myndigheternas kapacitet att övervaka och upprätthålla korruptionslagstiftningen kan bidra till att förhindra mutbrott i framtiden.
- Samarbete med åklagare i mutbrottsmål och anmälan av tjänstemän som begärt mutor kan begränsa mutbrottets konsekvenser.

Fråga 33. Hur bör ett företag förhindra och begränsa faktisk eller potentiell påverkan som den orsakar eller bidrar till? → Se avsnitt II, 3.1.

Först och främst bör företag upphöra med verksamhet som orsakar eller bidrar till faktisk negativ påverkan.

Det finns flera åtgärder som ett företag kan vidta för att förhindra eller begränsa den egna verksamhetens framtida negativa påverkan.

→TILL EXEMPEL

- Anpassningar/ändringar: Ibland kan vissa aspekter av ett företags verksamhet, produkter eller tjänster behöva anpassas eller ändras för att förhindra eller begränsa påverkan. Det kan till exempel handla om att ändra en oljelednings sträckning för att förhindra potentiella hälsorisker för lokalsamhällen eller förändra produktionsprocesser för att förhindra användningen av giftiga ämnen.
- Uppgradering av anläggningar: Viss påverkan kan endast förebyggas genom att investera i förbättringar av anläggningar och utrustning. Det kan vara investeringar i belysning, ventilation, utrymningsvägar, nya maskiner, teknik för att kontrollera negativ påverkan osv.
- Policyer: Företagets framtagande av policyer och tillhörande protokoll för deras genomförande kan i sig vara ett sätt att förhindra att påverkan uppstår. Till exempel kan ett företags policy om att inte diskriminera i rekryteringsförfarandet och därmed relaterade förfaranden bidra till att förhindra diskriminering. → Se avsnitt II, 1.1–1.2.
- Utbildning: Ändamålsenlig utbildning av arbetstagare, anställda och ledning kan hjälpa till att förhindra att negativ påverkan uppstår. Utbildningen kan omfatta en rad olika frågor, bland annat företagets policyer och protokoll, lagar och skyldigheter, säker hantering av maskiner, kemikalier osv. och en ökad medvetenhet om hur man identifierar risker. → Se avsnitt II, 1.2 f och 1.3 d.
- Varningssystem: Det handlar om att identifiera varningssignaler, eller riskindikatorer, och utarbeta rutiner som företaget ska följa om det identifierar risker för att orsaka eller bidra till negativ påverkan.
- Hantering av systemproblem: Företag kan ha kvar ansvaret för att hantera negativ påverkan som de orsakar eller bidrar till även när de verkar i sammanhang där systemproblem är vanliga. Samtidigt som det inte är företagets ansvar att lösa systemproblem på samhällsnivå kan företagen bli varse att hanteringen av sådana problem kan vara effektivt för att förhindra eller begränsa negativ påverkan. → Se ruta 6 för mer information om hantering av systemrisker.

RUTA 6. HANTERING AV SYSTEMPROBLEM

Systemproblem är problem eller utmaningar som föreligger i en viss kontext och vars grundorsaker ligger utanför företagets omedelbara kontroll, men som ändå ökar risken för negativ påverkan inom företagets egen verksamhet eller leverantörskedja. Systemrisker kan uppstå på grund av bristande styrning och regeringars underlåtelse att fullgöra sina skyldigheter att upprätthålla lagar och skydda mänskliga rättigheter. Exempel på systemproblem är bristfällig tillgång till utbildning och hög fattigdom som kan öka risken för barnarbete, omfattande mutbrott och korruption inom regeringen, systematisk diskriminering av minoriteter och utbredda trakasserier av och övergrepp på kvinnor och flickor i samhället. Även om företagen inte är ansvariga för regeringarnas brister innebär beslutet att bedriva verksamhet i sammanhang där systemrisker föreligger ett ökat behov av omfattande tillbörlig aktsamhet.

Företagen kan hantera risker förenade med systemproblem på flera olika sätt. Företagen kan till exempel göra följande:

- **Samarbeta mellan sektorer** – systemrisker berör ofta många sektorer inom en viss kontext. Företagen kan därför välja att samordna och samarbeta mellan sektorer för att effektivisera åtgärderna för att förhindra och begränsa dessa risker. På det här sättet flyttas inte bara problemet från en bransch till en annan*.
- **Föra en dialog med myndigheter** – företagen kan, inom ramen för vad som är juridiskt och praktiskt möjligt, använda sitt inflytande över myndigheter (lokala eller nationella) för att, i situationer där myndigheterna inte fullgör sitt skyddsansvar, uppmuntra dem att genomdriva förändringar, till exempel genom att bättre upprätthålla lagar och förordningar eller möjliggöra ansvarsfullt företagande. Dialogen kan omfatta ett antal åtgärder, till exempel att skriva öppna brev till regeringen eller delta i flerpartsinitiativ och dialoger osv. Företagen kan också föra en dialog med nationella myndigheter för att uppmuntra dem att förespråka ansvarsfullt företagande.
- **Identifiera ändamålsenliga befintliga initiativ** – för vanliga sektorsrisker kan företagen ibland utgå från rekommenderade strategier för förebyggande och begränsning som utvecklats av regeringar, branschorganisationer, flerpartsinitiativ eller andra företag i sektorn. Att identifiera befintliga initiativ och deras syfte kan hjälpa ett företag att förstå hur det kan använda befintliga strategier för att förhindra och begränsa systemrisker. Till exempel kan ett företag kanske använda sig av befintliga klagomålsmekanismer i samhället.

Det kan ta lång tid innan det går att se några konkreta resultat av insatser för att hantera systemproblem. Detta bör dock inte undergräva arbetet med eller avskräcka någon från att försöka hantera systemproblem. Trots det bör företag som verkar i sammanhang där det föreligger systemproblem som leder till negativ påverkan i deras egen verksamhet och leverantörskedja vara förberedda på att vara öppna med sina beslut och skäl att fortsätta verka i dessa sammanhang. De bör också fundera över om de på ett ansvarsfullt sätt kan fortsätta att verka eller göra inköp i sådana sammanhang under den tid som ovannämnda insatser pågår. Ofta behövs ökade insatser för att övervaka och förhindra negativ påverkan inom företagets egna verksamheter eller leverantörskedjor samtidigt som åtgärder vidtas för att försöka hantera mer systemrelaterade problem.

** I sammanhang där barnarbete utgör en systemrisk kan utrotandet av barnarbete i en sektor till exempel leda till att barnen bara börjar arbeta i en annan sektor. Därför välkomnas sektorsövergripande strategier.*

Utifrån företagets prioriteringsordning upprätta och genomför planer för att försöka att förhindra eller begränsa faktisk eller potentiell negativ påverkan avseende ansvarsfullt företagande som är direkt kopplad till företagets verksamhet, produkter eller tjänster genom affärsförbindelser. → Se avsnitt II, 3.2.

Fråga 34. Hur kan ett företag förhindra och begränsa faktisk eller potentiell påverkan som är direkt kopplad till företagets verksamhet, produkter eller tjänster genom en affärsförbindelse? → Se avsnitt II, 3.2.

Förväntningarna på att företagen försöker förhindra eller begränsa negativ påverkan som är direkt kopplad till deras verksamhet, produkter eller tjänster genom en affärsförbindelse är inte avsedda att flytta ansvaret från det företag som orsakar eller bidrar till en negativ påverkan till det företag som det har en affärsförbindelse med¹⁶. Ansvaret för påverkan ligger fortfarande på det eller de företag som orsakar eller bidrar till påverkan¹⁷. Även om företaget kanske inte kan hantera påverkan på egen hand bör det försöka påverka sin affärsförbindelse att förhindra eller begränsa den negativa påverkan. → Se avsnitt I, Vad är tillbörlig aktsamhet? Tillbörlig aktsamhet innebär inte att ansvaret flyttas.

I det avseendet är följande exempel på åtgärder som kan vidtas för att förhindra och begränsa negativ påverkan kopplad till en affärsförbindelse:

- Förändra företagets verksamhet eller åtgärder för att förhindra och begränsa negativ påverkan kopplad till företagets affärsförbindelser. → Se fråga 35 i bilagan.
- Använda företagets inflytande för att i den mån det är möjligt förändra beteendet hos det företag som orsakar den negativa påverkan. → Se frågorna 36–37 i bilagan.
- Hjälpa en affärsförbindelse att förhindra eller begränsa negativ påverkan. Se fråga 38 i bilagan.
- Avveckla samarbetet med affärsförbindelsen. → Se fråga 39 i bilagan.
- Hantera systemproblem. → Se ruta 6.

Fråga 35. Hur kan ett företag förändra sin verksamhet eller sina åtgärder för att förhindra och begränsa negativ påverkan kopplad till sina affärsförbindelser? → Se avsnitt II, 3.2.

Många av de ledningssystem som ett företag inrättar enligt avsnitt II, 1.1 i vägledningen används för att förhindra och begränsa påverkan i företagets leverantörskedja. Det kan ske genom att antingen minska sannolikheten för att företaget engagerar sig i högriskförbindelser över huvud taget eller genom att öka företagets inflytande över nya leverantörer/affärsförbindelser. Systemen kan omfatta åtgärder för att införliva förväntningar på ansvarsfullt företagande i affärsförbindelser, till exempel genom att införa förhandsurval eller anbudskriterier baserat på standarder för ansvarsfullt företagande.

Andra åtgärder som ett företag kan vidta för att förhindra och begränsa negativ påverkan kopplad till sina affärsförbindelser är att anpassa eller ändra aspekter av företagets verksamhet, produkter eller tjänster.

16. OECD (2011), kapitel II, punkt. 12.

17. Id.

Till exempel kan företaget integrera tillbörlig aktsamhet-hänsyn i produktdesignprocessen, genom att överväga potentiella risker avseende ansvarsfullt företagande som kan vara förenade med en produkt tillsammans med andra faktorer, såsom genomförbarhet, kostnader och efterfrågan, , och genom att ta ställning till om företaget ska ta en produkt vidare från utformning till utveckling, undvika risker i framtiden.

Fråga 36. Hur kan ett företag använda sitt inflytande? → *Se avsnitt II, 3.2 c–e.*

Inflytande anses föreligga ”om företaget har möjlighet att åstadkomma en förändring av hur verksamheten som orsakar skadan agerar”¹⁸. Hur företaget på lämpligt sätt kan utnyttja sitt inflytande beror på den aktuella påverkan, graden av inflytande företaget har över sin affärsförbindelse och andra egenskaper som är specifika för sektorn och/eller affärsförbindelsen. Företagen kan även utnyttja sitt inflytande på flera olika sätt.

→ **TILL EXEMPEL** kan företaget, beroende på sektorn och den specifika situationen, använda sitt inflytande på följande sätt:

- Föra en dialog med affärsförbindelsen för att uppmana den att förhindra och/eller begränsa påverkan genom brev, e-post, telefonsamtal eller personliga möten med affärsförbindelsen på operativ nivå, högsta ledningsnivå och/eller styrelsenivå i syfte att framföra sina åsikter i frågor som rör ansvarsfullt företagande.
- Skriva in förväntningar på ansvarsfullt företagande och tillbörlig aktsamhet i kommersiella kontrakt.
- Koppla affärsmässiga incitament – till exempel åtaganden om långsiktiga kontrakt och framtida beställningar – till resultat på områden som rör ansvarsfullt företagande.
- Låta investerare delta och tala vid bolagsstämmor för att uttrycka åsikter i frågor som rör ansvarsfullt företagande och använda sin rösträtt för att uttrycka åsikter i frågor som rör ansvarsfullt företagande och begära information från och föra en dialog med investeringsobjekt för att inhämta relevant information och klargöra vilka förväntningar som finns.
- Föra en dialog med tillsynsmyndigheter och beslutsfattare i frågor som rör ansvarsfullt företagande för att få dem att förmå det företag som orsakar skadan att ändra sitt felaktiga agerande.
- Framföra att samarbetet kan komma att avvecklas om förväntningarna på ansvarsfullt företagande inte respekteras (t.ex. genom avtalsvillkor, företagspolicier, möten med affärsförbindelsens ledning).

Ibland kan ett företag ha begränsade möjligheter att använda sitt inflytande eller inte ha något inflytande på egen hand. → *Se fråga 37 i bilagan.*

18. OECD (2011), *Kommentarer till Allmän policy, punkt 19.*

Fråga 37. Hur kan bristen på inflytande hanteras?

Om ett företag saknar inflytande över sina affärsförbindelser kan det försöka att öka sitt inflytande i den mån det är möjligt.

→TILL EXEMPEL kan företaget göra följande:

- Skriva in förväntningar på ansvarsfullt företagande och tillbörlig aktsamhet i kommersiella kontrakt.
- Skapa kommersiella incitament kopplade till kriterier om ansvarsfullt företagande.
- Etablera mer långsiktiga förbindelser med sina leverantörer eller affärsförbindelser.

Företag som inte har något inflytande över sina affärsförbindelser kan öka sitt inflytande i den mån det är möjligt genom att framföra gemensamma förväntningar och genomföra insatser i samarbete med andra.

→TILL EXEMPEL

- Företag som gör inköp från samma leverantör kan utarbeta och tillämpa samma krav på ansvarsfullt företagande för leverantören. På samma sätt kan företag som gör inköp från samma leverantör använda sitt samlade inflytande för att med vederbörlig hänsyn till konkurrenslagstiftningen uppmuntra gemensamma leverantörer att vidta ändamålsenliga korrigerande åtgärder. →Se fråga 13 i bilagan.
- Företagen i en sektor kan arbeta på sektorsövergripande eller regional nivå för att identifiera och anlita leverantörer som verkar vid gemensamma kontrollpunkter i sektorns leverantörskedja.
- Företagen kan ansluta sig till geografiska eller ämnesspecifika initiativ som är avsedda att förhindra och begränsa negativ påverkan inom identifierade områden (t.ex. nationella, produktspecifika eller sektorsvisa rundabordssamtal, flerpartsinitiativ och praktiskt inriktade program).
- Minoritetsinvestorer kan skriva ett gemensamt brev till ett investeringsobjekt för att signalera vilka förväntningar de har på ansvarsfullt företagande och uppmuntra företaget att vid behov förhindra/begränsa påverkan.

I OECD:s riktlinjer för multinationella företag konstateras också att "det finns vissa praktiska begränsningar när det gäller företagens möjlighet att åstadkomma en förändring av leverantörernas uppförande"¹⁹. Dessutom kan lagar om företagsstyrning i vissa fall begränsa ett företags möjligheter att kontrollera eller påverka beteenden, till exempel mellan aktieägare och investeringsobjekt, styrelser och ledning, samt moderbolag och dotterbolag och/eller samriskföretag. Företagen bör beakta hur stort inflytande de har över den affärsförbindelse som orsakar den negativa påverkan när de överväger vad de kan göra för att övertyga affärsförbindelsen att vidta åtgärder. Företagen har dock ett ansvar att genomföra tillbörlig aktsamhet och på ett ändamålsenligt sätt utöva det eventuella inflytande de har.

19. OECD (2011), *Kommentarer till Allmän policy, punkt 21*.

Fråga 38. Hur kan ett företag hjälpa en affärsförbindelse att förhindra eller begränsa negativ påverkan? → *Se avsnitt II, 3.2 b och g.*

Ett företag kan hjälpa sina affärsförbindelser att genomföra åtgärder enligt avsnitt II, 3.2 i vägledningen.

→ **TILL EXEMPEL** kan ett företag göra följande:

- Samarbeta med leverantörer/affärsförbindelser för att upprätta och genomföra tidsbestämda och resultatnriktade planer för korrigerande åtgärder.
- Ge leverantörer/affärsförbindelser teknisk vägledning – till exempel i form av utbildning, uppgradering av ledningssystem osv.
- Se till att leverantörer/affärsförbindelser kan delta i bredare sektorsövergripande eller regionala initiativ för att förhindra påverkan.
- Möjliggöra kopplingar mellan leverantörer/affärsförbindelser och lokala tjänsteleverantörer.
- Se till att leverantörer/affärsförbindelser har tillgång till finansiering för att underlätta för dem att genomföra planer för korrigerande åtgärder, till exempel genom direkt finansiering, lån till låg ränta, garantier för fortsatta inköp och hjälp med att trygga finansiering.

Fråga 39. Hur kan ett företag gå till väga för att avveckla en affärsförbindelse? → *Se avsnitt II, 3.2 h.*

Som anges i vägledningen kan det som en sista utväg vara lämpligt att avveckla samarbetet med en affärsförbindelse om en negativ påverkan inte går att förhindra eller begränsa, om den negativa påverkan är irreparabel, om det inte finns några rimliga utsikter för förändring, eller om allvarlig negativ påverkan eller risker identifieras och den enhet som orsakar påverkan inte omedelbart vidtar åtgärder för att förhindra eller begränsa den. Ofta krävs det en reell möjlighet att avveckla samarbetet för att företaget faktiskt ska kunna utöva något inflytande. I dessa fall bör företagen även beakta och hantera den potentiella negativa påverkan som ett beslut att avveckla samarbetet innebär. Om ett företag kommer fram till att den lämpligaste åtgärden är att avveckla samarbetet finns det en rad olika åtgärder som det kan vidta för att säkerställa att avvecklingen sker på ett ansvarsfullt sätt.

→ **TILL EXEMPEL** kan företaget göra följande:

- Företaget bör följa nationella lagar, internationella arbetsnormer och villkoren i kollektivavtal.
- Företaget kan informera affärsförbindelsen direkt om villkoren för avveckling.
- Företaget kan ge ledning och eventuella fackföreningar detaljerade uppgifter om skälen för beslutet att avveckla samarbetet.
- Det är viktigt att om möjligt ge affärsförbindelsen tillräcklig förvarning om avsikten att avveckla samarbetet²⁰.

20. Om en allvarlig negativ påverkan har identifierats eller om företaget inte anser att den negativa påverkan går att förhindra eller begränsa är det inte alltid möjligt för företaget att ge affärsförbindelsen tillräcklig förvarning.

I vissa fall har ett företag kanske inte möjlighet eller praktiska förutsättningar att avveckla en affärsförbindelse.

→TILL EXEMPEL

- Om affärsförbindelsens längd styrs av ett kontrakt eller praktiska omständigheter (t.ex. en investering i en delad portfölj, om en investerares klienter inte är överens om att avyttring är lämpligt, eller ett tidsbegränsat avtal).
- Om leverantören är en viktig affärsförbindelse²¹ (t.ex. i fråga om en sällsynt men nödvändig mineral i en viktig produkt som endast tillhandahålls av en liten grupp leverantörer som verkar i ett högrisksammanhang).

I dessa fall rekommenderas företagen att rapportera situationen internt, fortsätta att övervaka affärsförbindelsen, till exempel genom att upprätthålla en kunskapsdatabas, och ompröva sitt beslut att fortsätta affärsförbindelsen om omständigheterna förändras eller som ett led i företagets långsiktiga strategi att systematiskt hantera all negativ påverkan. Det kan också ligga i företagets intresse att förklara beslutet att inte avsluta affärsförbindelsen, hur detta beslut överensstämmer med företagets policyer och prioriteringar, vilka åtgärder som vidtas för att försöka utöva inflytande för att begränsa påverkan och hur affärsförbindelsen ska fortsätta att övervakas i framtiden.

Fråga 40. Hur kan ett företag förhindra och begränsa negativ påverkan kopplad till en affärsförbindelse som det inte har avtal med? →Se avsnitt II, 3.2.

Ett företag kan försöka att förhindra och begränsa negativ påverkan kopplad till en affärsförbindelse som det inte har avtal med på flera sätt.

→TILL EXEMPEL kan företagen göra följande:

- Uppmana avtalsreglerade affärsförbindelser att styra sin verksamhet mot affärsförbindelser som har blivit förhandsgodkända.
- Styra inköp eller andra former av affärsverksamheter mot affärsförbindelser som verkar vid kontrollpunkter i leverantörskedjan som har tillförlitliga tillbörlig aktsamhet-processer för sina leverantörer (i leverantörskedjor). →Se ruta 5.
- Identifiera och arbeta direkt med högriskförbindelser som företaget inte har avtal med för att förhindra och begränsa påverkan på liknande sätt som de verksamheter som beskrivs under fråga 34.

21. En förbindelse kan anses viktig om den tillhandahåller en produkt eller tjänst som är nödvändig för företagets verksamhet och för vilken det inte finns någon rimlig alternativ källa.

A.4

FÖLJ UPP GENOMFÖRANDE OCH RESULTAT

Följ upp genomförandet och resultatet av företagets tillbörlig aktsamhet-arbete, dvs. dess åtgärder för att identifiera, förhindra, begränsa och, i förekommande fall, främja åtgärder för att gottgöra negativ påverkan, bland annat tillsammans med affärsförbindelser. Använd sedan de lärdomar som dras från uppföljningen för att förbättra dessa processer i framtiden. → Se avsnitt II, 4.1.

Fråga 41. Vilken information används vid uppföljning av tillbörlig aktsamhet-arbetet? → Se avsnitt II, 4.1.

Uppföljning handlar först och främst om att bedöma om den identifierade påverkan har hanterats på ett ändamålsenligt sätt. Utöver att följa upp åtgärder för att hantera identifierad negativ påverkan kan företagen göra en bredare översyn av sin tillbörlig aktsamhet-process, eller relevanta flerparts- och branschinitiativ, för att säkerställa att de är ändamålsenliga. Detta kan ske regelbundet eller när det vid uppföljningen framkommer att betydande negativ påverkan inte har hanterats på ett ändamålsenligt sätt.

Det kan vara bra att upprätta lämpliga kvalitativa och kvantitativa indikatorer som kan användas vid uppföljningen.

→ **TILL EXEMPEL** kan följande indikatorer vara relevanta:

- Den procentuella andelen påverkade intressenter som anser att negativ påverkan har hanterats på lämpligt sätt.
- Den procentuella andelen/antalet överenskomna åtgärds punkter som har genomförts enligt tidsplan.
- Den procentuella andelen påverkade intressenter som anser att de kanaler som finns för att framföra klagomål är tillgängliga, rättvisa och ändamålsenliga.
- Andelen återkommande problem i samband med identifierad negativ påverkan.

Indikatorerna kan vara specifika för en viss kontext och variera beroende på vilka mål och åtgärder som ingår i företagets tillbörlig aktsamhet-process.

Fråga 42. Hur kan ett företag följa upp genomförande och resultat? → Se avsnitt II, 4.1.

Hur ett företag följer upp genomförande och resultat, inklusive om påverkan har hanterats på ett ändamålsenligt sätt, varierar beroende på i vilket sammanhang företaget verkar, företagets storlek, och de risker som det löper genom sin egen verksamhet och i sina affärsförbindelser. Ofta behöver ett företag titta på en lång rad uppgifter, bland annat resultat av bedömningar, uppgifter från klagomålsmekanismer och återkoppling från intressenter för att få hela bilden av huruvida påverkan har hanterats.

→**TILL EXEMPEL** kan ett företag som vill följa upp hur väl det hanterar barnarbete kopplat till sina direkta leverantörer i en rad olika länder fundera över följande:

- För enskilda anläggningar kan företaget
 - mäta enskilda leverantörers framsteg i förhållande till planer för korrigerande åtgärder för att eliminera barnarbete,
 - inhämta synpunkter från arbetstagare, arbetstagarrepresentanter och fackföreningar om huruvida barnarbete hanteras på ett ändamålsenligt sätt på varje anläggning,
 - följa upp identifierade fall av barnarbete och hur dessa fall hanterats (dvs. vilken gottgörelse som lämnats).
- På global nivå kan företaget varje år granska resultat av bedömningar, rapporterade klagomål och tillförlitliga rapporter som samlats in från alla sina högriskleverantörer eller högriskområden för att överblicka trender och framsteg i arbetet med att förhindra och begränsa barnarbete.

Hur ofta ett företag följer upp de framsteg som görs beror också på vilken typ av faktisk eller potentiell negativ påverkan det handlar om och hur allvarlig den är. För allvarligare påverkan är det till exempel mer bråttom att avgöra om negativ påverkan hanteras på ett ändamålsenligt sätt.

Ofta kan åtgärder för att följa upp genomförande och resultat integreras i relevanta befintliga interna övervaknings- och rapporteringsprocesser.

Fråga 43. Vem på företaget arbetar med att följa upp genomförande och resultat? → Se avsnitt II, 4.1.

Ett antal personer vid olika enheter eller avdelningar inom företaget kan efter behov få ansvaret att följa upp genomförande och resultat.

→**TILL EXEMPEL**

- Ett företags sourcingavdelning kan ha huvudansvaret för att följa upp genomförandet av bedömningar av leverantörer och eventuella korrigerande åtgärder.
- Ett företags inköpsavdelning kan ha huvudansvaret för att följa upp hur stor andel av beställningarna som läggs sent, ändras eller avbryts – vilket kan bidra till risker i arbetet hos leverantörerna.
- Den operativa personalen kan inhämta synpunkter på om påverkade intressenter och rättighetshavare anser att påverkan har hanterats (t.ex. genom att hålla samråd med grupper i det lokala samhället, begära återkoppling från personer som deltar i möten och forum, notera frågor som tagits upp under gottgörelseförfarandet).

Den högsta ledningens tillsyn över ett företags framsteg i fråga om genomförande och resultat kan ge en mer fullständig bild av företags framsteg i organisationen som helhet.

Till exempel kan system som samlar in information på lokal nivå (t.ex. uppgifter om bedömningar av leverantörer), men sedan slås samman på en central avdelning (t.ex. huvudkontor eller regionkontor), användas för att identifiera mer övergripande trender och utbyta lärdomar inom företaget.

Fråga 44. Hur kan ett företag använda resultatet av denna uppföljning? → *Se avsnitt II, 4.1 e–f.*

Uppföljning ger företaget en förståelse för om de system som det har infört faktiskt gör att företaget kan förhindra och hantera negativ påverkan inom den egna verksamheten och i sin leverantörskedja eller om systemen kan ändras för att bli mer ändamålsenliga.

→TILL EXEMPEL

- Om ett företags bedömning av en leverantör inte avslöjar några brandsäkerhetsrisker och det sedan uppstår en brand hos leverantören kan företaget reagera med att granska hur den bedömer brandsäkerheten hos sina leverantörer.
- Om ett företag genomför internutbildningar och andra kontrollåtgärder för att förhindra förekomsten av mutor i utbyte mot licenser, och företaget genom externa rapporter får reda på att det fortfarande förekommer mutor i utbyte mot licenser, kan det se över sina internkontroller för att bättre förhindra och begränsa framtida överträdelser.

Om ett företags tillbörlig aktsamhet-processer eller tillbörlig aktsamhet-strategier inte är ändamålsenliga kan det vara lämpligt att göra en intern bedömning för att förstå varför. Här kan det vara bra att samråda med anställda som arbetat med tillbörlig aktsamhet-processen och med berörda externa intressenter. Tillsyn över uppföljningsarbetet hjälper också till att säkerställa att företaget beaktar de lärdomar som dras och successivt kan förbättra tillbörlig aktsamhet-systemen.

Fråga 45. Hur bör uppföljningsarbetet prioriteras? → *Se avsnitt II, 4.1.*

Prioriteringarna i uppföljningsarbetet bör överensstämma med de prioriteringsbeslut som fattas när det gäller förebyggande och begränsning. Företagen bör med andra ord prioritera uppföljning av den negativa påverkan som de bedömt vara störst och som de vidtagit åtgärder för att förhindra och begränsa. En bredare bedömning av tillbörlig aktsamhet-processerna kan göras regelbundet eller när stor påverkan inte hanteras på ett ändamålsenligt sätt. → *Se frågorna 3 och 31 i bilagan.*

A.5

INFORMERA OM HUR PÅVERKAN HANTERAS

Förmedla externt relevant information om tillbörlig aktsamhet-policyer, processer och åtgärder för att identifiera och hantera faktisk eller potentiell negativ påverkan, inklusive resultatet och utfallet av dessa åtgärder. → Se avsnitt II, 5.1.

Fråga 46. Vilka sätt är lämpliga för att kommunicera offentligt och med intressenter som påverkas?
→ Se avsnitt II, 5.1.

Som beskrivs i avsnitt II, 5.1 i vägledningen finns det utrymme att välja på vilket sätt informationen ska offentliggöras, förutsatt att informationen är lättillgänglig för allmänheten. Dessutom kan vissa jurisdiktioner eller aktiemarknader ha specifika rapporteringskrav för tillbörlig aktsamhet.

Om ett företag orsakar eller bidrar till påverkan på de mänskliga rättigheterna bör det så snart som möjligt informera rättighetshavare som påverkas eller potentiellt påverkas på ett kulturellt anpassat och tillgängligt sätt. Med tillgänglig information avses att den inte bara är fysiskt tillgänglig utan även är begriplig och att den offentliggörs vid en tidpunkt, i ett format, på ett språk och på en plats som på bästa sätt säkerställer att de som informationen är avsedd för lägger märke till den och kan använda den på ett ändamålsenligt sätt. Denna information bör vara tillräcklig för att visa att ett företag har vidtagit tillräckliga åtgärder för att hantera den berörda påverkan på de mänskliga rättigheterna och bör i sin tur inte medföra risker för påverkade intressenter, personal eller legitima krav på affärssekretess²².

Informationen bör också förmedlas i en form som är tillgänglig för de tilltänkta mottagarna.

→ **TILL EXEMPEL** kan företagen välja att kommunicera genom

- personliga möten,
- dialoger online,
- samråd med påverkade eller potentiellt påverkade rättighetshavare,
- formella offentliga rapporter²³,
- utbyte av resultat av revisioner eller bedömningar med fackföreningar,
- en lämplig mellanhand.

När företaget ska hitta ett lämpligt sätt att kommunicera med intressenter kan det ställa följande frågor:

- Vem är mottagare?
- Hur kan mottagarna ta del av informationen?
- Vilka tillgänglighetshinder kan finnas för vissa marginaliserade eller sårbara grupper?
- Vilka förmågor har mottagarna (språkkunskaper, läs- och skrivkunighet, plats, tid, tillgänglighet, teknisk kompetens)?

22. FN (2011), princip 21, kommentar.

23. Id.

- Finns det integritets- eller säkerhetsproblem?
- Vad har intressenter och rättighetshavare som påverkas eller potentiellt påverkas uppgett att de anser vara viktigt och användbart när det gäller informationens innehåll och metoder för informationsutbyte?

Företagen kan även vilja kommunicera med intressenter som påverkas eller potentiellt påverkas och rättighetshavare vid stor negativ påverkan som affärsförbindelser orsakat eller bidragit till.

I sådana situationer kan lämpliga kommunikationsformer bland annat vara följande:

- Utbyte av information om resultat av revisioner eller bedömningar av arbetskraft, mänskliga rättigheter eller miljö med rättighetshavare som påverkas eller potentiellt påverkas samtidigt som kraven på konfidentialitet respekteras.
- Kommunikation med rättighetshavare som påverkas eller potentiellt påverkas i samarbete med berörda affärsförbindelser.
- Kommunikation med rättighetshavare som påverkas eller potentiellt påverkas genom ett flerparts- eller branschinitiativ som kan ha närmare kontakt med rättighetshavarna.

Fråga 47. Hur förmedlar man viktig information när informationen är kommersiellt känslig? → Se avsnitt II, 5.1.

Kommunikationen bör ske med tillbörlig hänsyn till affärssekretess och andra konkurrens- eller säkerhetsfrågor.

→TILL EXEMPEL

- Ibland kan det i nationell lagstiftning finnas bestämmelser som förhindrar viss informationshantering eller skyddar kommersiell information på vissa områden.
- Förbud mot att röja viss information (t.ex. klienters identitet) kan även vara reglerat i avtal mellan företaget och dess affärsförbindelser.
- Viss information (t.ex. om priser eller leverantörsförbindelser) får ibland inte heller röjas med hänsyn till affärssekretess.
- Utlämning av fullständig information är kanske inte heller något alternativ när detta är förenat med potentiella risker för intressenter eller personal (bland annat vid röjandet av personuppgifter).

I vissa fall kan röjandet av information dock vara grundläggande för företagets ansvar att respektera mänskliga rättigheter.

→TILL EXEMPEL

- Informera arbetstagarna om att de är exponerade för farliga ämnen.
- Avslöja resultatet av sådan produkt- eller miljötestning som behövs för att på ett ändamålsenligt sätt kunna skydda rätten till liv eller hälsa.
- Avslöja sådan information om farliga ämnen som behövs för att kunna tillhandahålla sjukvård efter en industriolycka.

Vissa strategier kan användas för att få ut så mycket information som möjligt och samtidigt respektera sekretessen.

→TILL EXEMPEL

- se till att endast personer som godkänts av uppgiftslämnaren har tillgång till känslig information,
- avidentifiera informationskällan,
- om möjligt ge en giltig förklaring eller motivering till varför informationen inte har delats,
- använda tredje man eller innovativ teknik för att kunna lämna ut viktig information och samtidigt respektera kommersiellt känsliga uppgifter, till exempel lämna ut vissa uppgifter i aggregerad form eller utan att identifiera specifika affärsförbindelser,
- vänta med rapporteringen tills personerna inte längre är utsatta för risk, till exempel efter det att ett klagomål är färdigbehandlat eller riskerna har hanterats,
- lämna garantier på andra sätt, till exempel genom att låta en oberoende tredje man granska företagets tillbörlig aktsamhet-processer och redovisa resultatet offentligt eller för ett relevant samarbetsinitiativ.

A.6

GOTTGÖRA ELLER BIDRA TILL GOTTGÖRELSE VID BEHOV

Fråga 48. Hur ser förhållandet ut mellan gottgörelse och tillbörlig aktsamhet? →Se avsnitt II, 6.

Gottgörelse är inte en del av tillbörlig aktsamhet-processen utan är ett separat, viktigt förfarande som tillbörlig aktsamhet bör möjliggöra och bidra till. Klagomåls- och gottgörelseförfaranden samverkar med och kan i slutändan främja tillbörlig aktsamhet genom att tillhandahålla kanaler genom vilka företaget kan göras uppmärksam på och hantera påverkan som rör ansvarsfullt företagande. De synpunkter och reaktioner som framkommer i samband med gottgörelseförfaranden kan användas för att lättare upptäcka faktisk och potentiell negativ påverkan. De belyser frågor som kanske inte har fått tillräcklig uppmärksamhet och ger idéer om hur man på ett verkningsfullt sätt kan hantera negativ påverkan. Följande exempel och förklaringar är dock inte avsedda att fungera som heltäckande översikt över gottgörelser.

När företaget konstaterar att det har orsakat eller bidragit till faktisk negativ påverkan, hantera denna påverkan genom att gottgöra eller bidra till gottgörelse. →Se avsnitt II, 6.1.

Fråga 49. Vad menas med "gottgörelse"? →Se avsnitt II, 6.1 och 6.2.

"Gottgörelse" avser både förfarandet att gottgöra den negativa påverkan och det faktiska resultatet (dvs. gottgörelsen) som kan motverka eller kompensera för den negativa påverkan.

Fråga 50. Hur kan ett företag identifiera lämpliga former av gottgörelse? →Se avsnitt II, 6.1.

Vilken typ eller kombination av gottgörelser som är lämpliga beror på den negativa påverkans art och omfattning. →Se avsnitt II, 6.1 b. Lämpliga former av gottgörelse anges i avsnitt II, 6.1 b i vägledningen. Följande aspekter kan dock också vara till hjälp vid fastställandet av lämpliga typer av gottgörelse:

- Befintliga standarder – I vissa fall finns nationella eller internationella standarder eller lagar som reglerar vad som utgör lämpliga former av gottgörelse.
- Precedensfall – Om nationella och internationella standarder saknas kan företaget försöka agera i enlighet med tidigare gottgörelse i liknande fall.
- Intressenternas preferenser – Vid påverkan på de mänskliga rättigheterna är det viktigt att ta hänsyn till de drabbades syn på vad som utgör lämplig gottgörelse.

Tillhandahåll eller samarbeta i förekommande fall med legitima gottgörelsemekanismer genom vilka påverkade intressenter och rättighetshavare kan framföra klagomål och försöka få företaget att behandla dem. →Se avsnitt II, 6.2.

Fråga 51. Vad är "legitima gottgörelsemekanismer"? →Se avsnitt II, 6.2.

Legitima gottgörelsemekanismer kan bestå av statliga eller icke-statliga förfaranden för att framföra klagomål om och gottgöra företagsrelaterad negativ påverkan²⁴.

→TILL EXEMPEL

- Rättsliga förfaranden, till exempel åtal, rättsvister och skiljeförfaranden, är vanliga exempel på statliga förfaranden för att möjliggöra gottgörelse.
- Icke-rättsliga statliga mekanismer, till exempel specialiserade statliga organ, konsumentskyddsmyndigheter, tillsynsmyndigheter, miljövårdsmyndigheter.
- De nationella kontaktpunkterna för OECD:s riktlinjer för multinationella företag är en statlig icke-rättslig mekanism för att ta upp problem med genomförandet av OECD:s riktlinjer för multinationella företag i vissa fall. →Se ruta 8.
- Klagomålsmekanismer på operativ nivå som uppfyller centrala kriterier för legitimitet, tillgänglighet, förutsägbarhet, jämlikhet, förenlighet med OECD:s riktlinjer för multinationella företag och transparens, och som bygger på dialog.
- Exempel på icke-statliga förfaranden som kan möjliggöra gottgörelse är globala ramavtal mellan företag och internationella fackföreningar, flerpartsmekanismer för klagomålshantering, lokala klagomålsmekanismer, kollektivavtal och mekanismer för klagomål inom leverantörskedjan.

RUTA 7. STATENS ROLL FÖR ATT SÄKERSTÄLLA TILLGÅNGEN TILL ETT EFFEKTIVT RÄTTSMEDEL

Stater måste, som ett led i sitt ansvar att skydda mot företagsrelaterade människorättskränkningar, vidta lämpliga åtgärder för att genom rättsliga, administrativa, lagstiftningsmässiga eller andra lämpliga åtgärder säkerställa att personer som drabbas av sådana kränkningar inom deras territorium och jurisdiktion har tillgång till ett effektivt rättsmedel. OECD:s riktlinjer för multinationella företag är inte avsedda att fastställa rättsliga begrepp kring ansvar, inklusive bland företag.

Nationella domstolar använder sina egna begrepp och tester för att pröva ansvar för skada och fastställa lämpliga rättsmedel. Företag som väljer att verka i länder där staten inte fullgör sitt skyddsansvar befrias dock inte från ansvaret att tillhandahålla gottgörelse om de har orsakat eller bidragit till negativ påverkan.

24. OECD (2011) kapitel IV, punkt. 46.

RUTA 8. NATIONELLA KONTAKTPUNKTER I OECD:S RIKTLINJER FÖR MULTINATIONELLA FÖRETAG

I OECD:s riktlinjer för multinationella företag finns en inbyggd icke-rättslig klagomålsmekanism i form av de nationella kontaktpunkterna. Nationella kontaktpunkter inrättas av de länder som anslutit sig till OECD:s deklaration om internationella investeringar. De nationella kontaktpunkternas uppdrag är att medverka till att riktlinjerna får genomslag genom att arbeta med främjandeaktiviteter, hantera förfrågningar och bidra till att lösa problem som uppkommer i samband med tillämpningen av riktlinjerna för multinationella företag i enskilda fall*. Enskilda personer eller organisationer kan lämna in klagomål i specifika fall (ärenden) mot ett företag som rör företagets verksamhet någonstans i världen till den nationella kontaktpunkten i det land där företaget är verksamt eller har sitt säte. De nationella kontaktpunkterna medverkar till att parterna kan göra upp i godo och icke-konfrontativt, till exempel genom förlikning eller medling. De nationella kontaktpunkterna ska göra ett slutligt uttalande när de enskilda fallen är avslutade. De nationella kontaktpunkterna kan också lägga fram rekommendationer baserat på omständigheterna i det enskilda fallet.

** Enskilda fall är den term som i riktlinjerna används för att beskriva praktiska problem som kan uppkomma vid genomförandet av riktlinjerna.*

Fråga 52. Vad menas med att "samarbeta med legitima gottgörelsemekanismer"? → Se avsnitt II, 6.2.

Om ett företag kan ha orsakat eller bidragit till en negativ påverkan kan företaget använda sig av något av de olika system som anges i avsnitt II, 6.2 a–c i riktlinjerna för att ta reda på om det har orsakat eller bidragit till den negativa påverkan och för att i så fall gottgöra denna.

Om ett företag inte har orsakat eller bidragit till en negativ påverkan, utan i stället har en direkt koppling till påverkan, kan företaget ändå bidra till gottgörelsen, trots att det inte själv förväntas gottgöra den. Till exempel kan företaget i den mån det är möjligt utnyttja sitt inflytande över affärsförbindelsen för att förmå affärsförbindelsen att delta i förfaranden för att gottgöra påverkan. Eventuellt kan företaget tillhandahålla information som kan bidra till utredningen eller möjliggöra dialog.

Fråga 53. Under vilka omständigheter är olika förfaranden lämpliga för att möjliggöra gottgörelse? → Se avsnitt II, 6.2.

Vilka förfaranden som är lämpliga för att möjliggöra gottgörelse beror på flera faktorer, bland annat rättsliga skyldigheter, intressenternas preferenser, tillgången till mekanismer, den negativa påverkans beskaffenhet och var den negativa påverkan inträffar (dvs. inom företagets egen verksamhet eller dess leverantörskedja).

→TILL EXEMPEL

- I vissa fall kan företagen vara skyldiga att delta i statliga rättsliga klagomålsmekanismer eller bli föremål för åtal.
- Ett effektivt sätt att gottgöra påverkan inom ramen för ett företags egen verksamhet kan vara klagomålsmekanismer på operativ nivå. Följande kriterier bör i så fall vara uppfyllda: legitimitet, tillgänglighet, förutsebarhet, likabehandling, förenlighet med riktlinjerna för multinationella företag och transparens, och de bör bygga på dialog och medling i syfte att hitta godtagbara lösningar²⁵.
- De tillgängliga alternativen kan vara mer begränsade när det kommer till klagomål som framförs i ett företags leverantörskedja (dvs. i stället för inom företagets egen verksamhet). Företagen kan upprätta eller delta i processer som är möjliga och lämpliga i deras situation. Det kan handla om att upprätta sin egen mekanism för klagomål inom leverantörskedjan, delta i en flerpartsmekanism för klagomål eller ansluta sig till ett globalt ramavtal.

Fråga 54. Vad är skillnaden mellan ett system för tidig varning och ett förfarande för att möjliggöra gottgörelse? →Se avsnitt II, 6.2.

Syftet med ett system för tidig varning är att identifiera risker (eller faktisk påverkan) kopplade till ett företags egen verksamhet eller affärsförbindelser.

→TILL EXEMPEL kan ett företag inrätta en hjälplinje där arbetstagare kan ta upp problem som påverkar deras rättigheter, till exempel arbetsmiljöproblem.

Syftet med ett förfarande för att möjliggöra gottgörelse är att gottgöra de personer som har skadats.

→TILL EXEMPEL kan en arbetstagare inge klagomål mot arbetsgivaren för uppsägning utan saklig grund. Arbetstagaren och företaget ska tillsammans komma överens om en lämplig åtgärd (t.ex. återinsättande i tjänst, ersättning osv.).

Ett samlat system – till exempel en klagomålsmekanism – kan fungera både som ett system för tidig varning och innehålla förfaranden för att möjliggöra gottgörelse.

25. OECD (2011) kapitel IV, punkt 46.

TILLÄGG

RÅDETS REKOMMENDATION OM OECD:S VÄGLEDNING OM TILLBÖRLIG AKTSAMHET FÖR ANSVARSFULLT FÖRETAGANDE

som antogs den 30 maj 2018

RÅDET

SOM BEAKTAR artikel 5 b i konventionen om Organisationen för ekonomiskt samarbete och utveckling av den 14 december 1960,

SOM BEAKTAR deklarationen om internationella investeringar och multinationella företag [C(76)99/FINAL], rådets beslut om OECD:s riktlinjer för multinationella företag [C(2000)96/FINAL] (nedan kallat *beslutet om riktlinjerna*), konventionen om bekämpande av bestickning av utländska offentliga tjänstemän i internationella affärsförbindelser, rådets rekommendation om vägledning om tillbörlig aktsamhet för att säkra ansvarsfulla leveranskedjor för mineraler från konfliktdrabbade områden och högriskområden [C/MIN(2011)12/FINAL], rådets rekommendation om den politiska ramen för investeringar [C(2015)56/REV1], rådets rekommendation om OECD:s och FAO:s vägledning om ansvarsfulla leveranskedjor inom jordbruket [C(2016)83], rådets rekommendation om meningsfull dialog med intressenter i utvinningssektorn [C(2016)100] och rådets rekommendation om OECD:s vägledning om ansvarsfulla leveranskedjor i kläd- och skosektorn [C(2017)63],

SOM TAR I BETRÄKTANDE att OECD:s ministrar uppmanat OECD att utarbeta en rad allmänna riktlinjer om tillbörlig aktsamhet som kan tillämpas på alla sektorer [C/MIN(2017)9/FINAL],

SOM PÅMINNER om att det gemensamma målet för de regeringar som rekommenderar iakttagandet av riktlinjerna för multinationella företag (nedan kallade *riktlinjerna*) är att främja ansvarsfullt företagande,

SOM VIDARE PÅMINNER om att investeringskommittén enligt beslutet om vägledningen i samråd med nationella kontaktpunkter ska arbeta proaktivt för att bidra till att företagen effektivt iakttar principerna och standarderna i riktlinjerna när det gäller vissa produkter, regioner, sektorer eller branscher,

SOM BEAKTAR världssamfundets insatser för att främja ansvarsfullt företagande över hela världen i syfte att stärka och harmonisera genomförandet av standarder för mänskliga rättigheter, arbete, miljö, korruptionsbekämpning och för att främja lika villkor för företag som tar hänsyn till sin påverkan på samhälle och miljö,

SOM ERKÄNNER att ansvarsfullt företagande i ekonomins alla sektorer är avgörande för hållbar utveckling,

SOM NOTERAR att det i riktlinjerna rekommenderas att företag genomför riskbaserad tillbörlig aktsamhet för att identifiera, förhindra och begränsa faktisk och potentiell negativ påverkan som rör informationshantering, mänskliga rättigheter, arbets- och anställningsförhållanden och relationer mellan arbetsmarknadens parter, miljö, mutor och korruption samt konsumentintressen inom företagens egna verksamheter, leverantörskedjor och andra affärsförbindelser,

SOM ERKÄNNER att regeringar, företag, fackföreningar, organisationer i det civila samhället och internationella organisationer kan använda sina respektive kompetenser och roller för att främja och stödja ansvarsfullt företagande, bland annat i leverantörskedjor,

SOM BEAKTAR OECD:s vägledning om tillbörlig aktsamhet för ansvarsfullt företagande [C(2018)42/ADD1] (nedan kallad *vägledningen*), som investeringskommittén vid behov kan komma att ändra, särskilt i takt med att diligence-metoderna utvecklas och blir effektivare när det gäller att förhindra och hantera negativ påverkan på samhället och miljön,

SOM BEAKTAR Förenta nationernas vägledande principer för företag och mänskliga rättigheter och Internationella arbetsorganisationens trepartsförklaring om principer för multinationella företag och socialpolitik, vars rekommendationer om tillbörlig aktsamhet denna vägledning anpassas efter,

SOM ERKÄNNER det värdefulla samarbetet mellan OECD och berörda mellanstatliga organisationer när det gäller utarbetandet och det framtida genomförandet av vägledningen,

SOM NOTERAR att tillbörlig aktsamhet är fortgående och anpassningsbar, omfattar många olika processer och mål, bör syfta till att förhindra att negativ påverkan på samhälle och miljö uppstår över huvud taget, och bör vara riskbaserad, lämplig för ett företags omständigheter, anpassad för att hantera svårigheterna med att arbeta med affärsförbindelser, och bygga på meningsfull dialog med intressenter,

på förslag av Investeringskommittén,

I. REKOMMENDERAR att medlemmar och icke-medlemmar som ansluter sig till denna rekommendation (nedan kallade *anslutna länder*) och i förekommande fall deras nationella kontaktpunkter för riktlinjerna (nedan kallade *nationella kontaktpunkter*) aktivt verkar för att företag som verkar i eller från deras territorier använder sig av vägledningen i syfte att säkerställa att de iakttar internationellt överenskomna standarder för ansvarsfullt företagande för att förhindra att deras verksamhet medför negativ påverkan och för att bidra till hållbar utveckling,

II. REKOMMENDERAR särskilt att anslutna länder vidtar åtgärder för att aktivt stödja och övervaka antagandet av den tillbörlig aktsamhet-ram som anges i vägledningen, enligt vilken de företag som är verksamma i eller från deras territorier bör

1. införliva ansvarsfullt företagande i sina policyer och ledningssystem,
2. identifiera och utvärdera faktisk och potentiell negativ påverkan kopplad till företagens verksamhet, produkter eller tjänster,
3. upphöra med, förhindra och begränsa negativ påverkan,
4. följa upp genomförande och resultat,
5. informera om hur påverkan hanteras, och
6. gottgöra eller bidra till gottgörelse vid behov,

III. REKOMMENDERAR att anslutna länder och i förekommande fall deras nationella kontaktpunkter med stöd av sekretariatet säkerställer att vägledningen får så bred spridning som möjligt och aktivt används av företagen, samt främjar användningen av vägledningen som en resurs för intressenter, såsom branschorganisationer, fackföreningar, organisationer i det civila samhället, flerpartsinitiativ och sektorsinitiativ, och regelbundet rapporterar till Investeringskommittén om övervaknings-, spridnings- och genomförandearbetet,

IV. UPPMANAR anslutna länder och generalsekreteraren att sprida denna rekommendation,

V. UPPMANAR länder som inte anslutit sig att beakta och ansluta sig till föreliggande rekommendation,

VI. UPPMANAR Investeringskommittén att övervaka genomförandet av rekommendationen och att senast fem år efter dess antagande och vid behov därefter rapportera till rådet.

REFERENSER

Capobianco, Gillard och Bijelic (2015), "Competition law and responsible business conduct", Bakgrundsdocument till 2015 års Global Forum on Responsible Business Conduct, OECD, Paris, <https://mneguidelines.oecd.org/global-forum/2015GFRBC-Competition-background-note.pdf>.

ILO (2017), ILO Tripartite Declaration of Principles concerning Multinational Enterprises and Social Policy (ILO:s trepartsförklaring om principer för multinationella företag och socialpolitik), femte upplagan, www.ilo.org/empent/areas/mne-declaration/lang--en/index.htm.

ILO (1998), ILO Declaration on Fundamental Principles and Rights at Work (ILO:s deklaration om grundläggande principer och rättigheter i arbetslivet), www.ilo.org/declaration/lang--en/index.htm.

ILO (1981), Occupational Safety and Health Convention (ILO:s konvention om arbetarskydd), www.ilo.org/dyn/normlex/en/f?p=NORMLEXPUB:12100:0::NO::P12100_ILO_CODE:C155.

OECD (2017a), OECD Due Diligence Guidance for Responsible Supply Chains in the Garment and Footwear Sector, <https://mneguidelines.oecd.org/responsible-supply-chains-textile-garmentsector.htm>.

OECD (2017b), Responsible business conduct for institutional investors: Key considerations for due diligence under the OECD Guidelines for Multinational Enterprises, <http://mneguidelines.oecd.org/rbc-financial-sector.htm>.

OECD (2016a), OECD Due Diligence Guidance for Responsible Supply Chains of Minerals from Conflict-Affected and High-Risk Areas (OECD:s vägledning om tillbörlig aktsamhet för att säkra ansvarsfulla leveranskedjor för mineraler från konflikttrabbade områden och högriskområden), <https://mneguidelines.oecd.org/mining.htm>.

OECD (2016b), OECD-FAO Guidance for Responsible Agricultural Supply Chains, <https://mneguidelines.oecd.org/rbc-agriculture-supply-chains.htm>

OECD (2016c), OECD Due Diligence Guidance for Meaningful Stakeholder Engagement in the Extractive Sector, <http://mneguidelines.oecd.org/stakeholder-engagement-extractiveindustries.htm>.

OECD (2016d), Recommendation of the Council on Common Approaches for Officially Supported Export Credits and Environmental and Social Due Diligence, www.oecd.org/tad/xcred/environmental-social-due-diligence.htm.

OECD (2015a), G20/OECD Principles of Corporate Governance, OECD Publishing, Paris, www.oecd.org/corporate/principles-corporate-governance.htm.

OECD (2015b), OECD Guidelines on Corporate Governance of State-Owned Enterprises, 2015 års upplaga, OECD Publishing, Paris. www.oecd.org/corporate/guidelines-corporategovernance-soes.htm.

OECD (2015c), Policy Framework for Investment, 2015 års upplaga, OECD Publishing, Paris. www.oecd.org/investment/pfi.htm.

OECD (2015d), OECD Recommendation of the Council on Public Procurement (OECD:s rekommendation om offentlig upphandling), www.oecd.org/gov/public-procurement/recommendation/.

OECD (2011), OECD Guidelines for Multinational Enterprises (OECD:s riktlinjer för multinationella företag), <https://mneguidelines.oecd.org/guidelines/>.

OECD (2009), OECD Recommendation of the Council for Further Combating Bribery of Foreign Public Officials in International Business Transactions (2009), www.oecd.org/daf/anti-bribery/oecdantibriberyrecommendation2009.htm.

UN (2011), UN Guiding Principles on Business and Human Rights (FN:s vägledande principer för företag och mänskliga rättigheter), <https://business-humanrights.org/en/un-guiding-principles>.

OECD:S VÄGLEDNING OM TILLBÖRLIG AKTSAMHET FÖR ANSVARSFULLT FÖRETAGANDE

OECD:s riktlinjer för multinationella företag visar och uppmuntrar till att företagen bidrar positivt till ekonomiska, miljömässiga och sociala framsteg och att företagande negativt kan påverka arbetstagare, mänskliga rättigheter, miljö, korruptionsbekämpning, konsumenter och företagsstyrning.

Syftet med denna vägledning är att hjälpa företagen att förstå och genomföra tillbörlig aktsamhet för ansvarsfullt företagande. Den är också ett sätt att försöka skapa en samsyn bland regeringar och intressenter om tillbörlig aktsamhet för ansvarsfullt företagande.

<https://mneguidelines.oecd.org/>